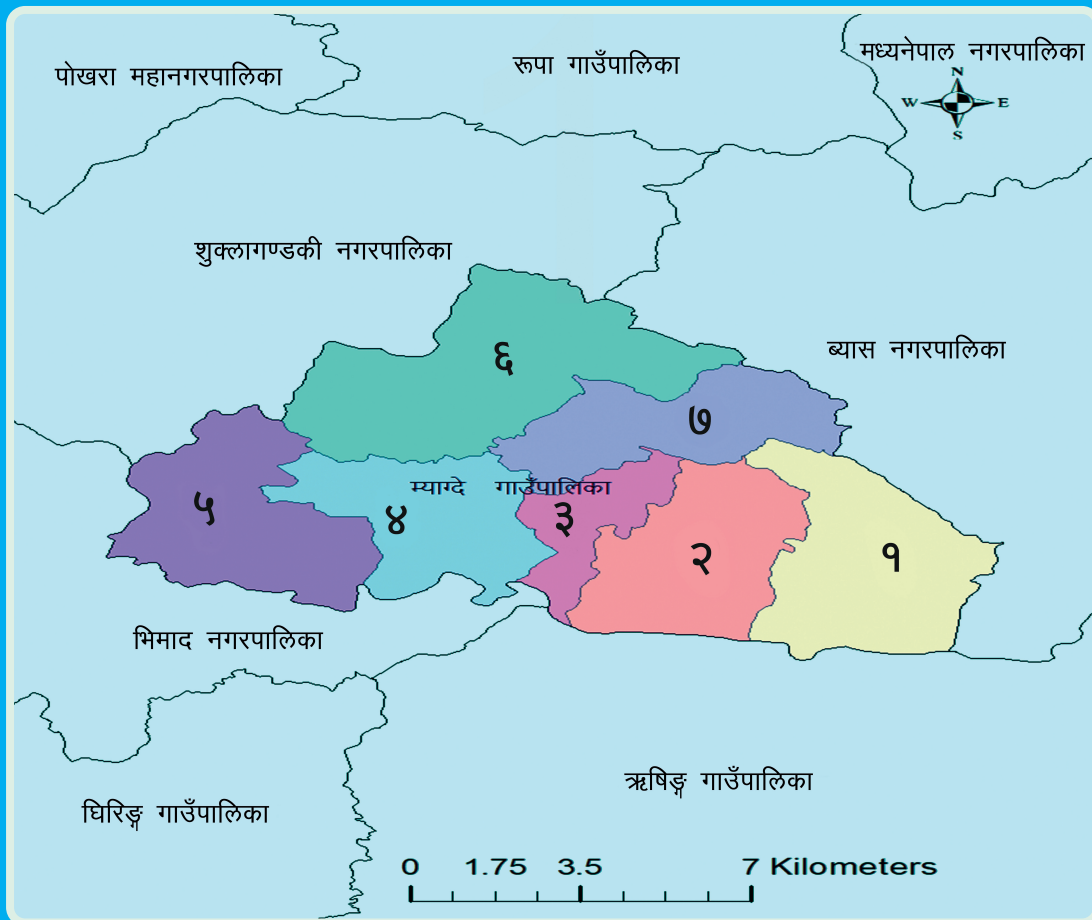

म्याग्दे गाउँपालिका वस्तुगत विवरण

२०८१

(Myagde Rural Municipality Profile)

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

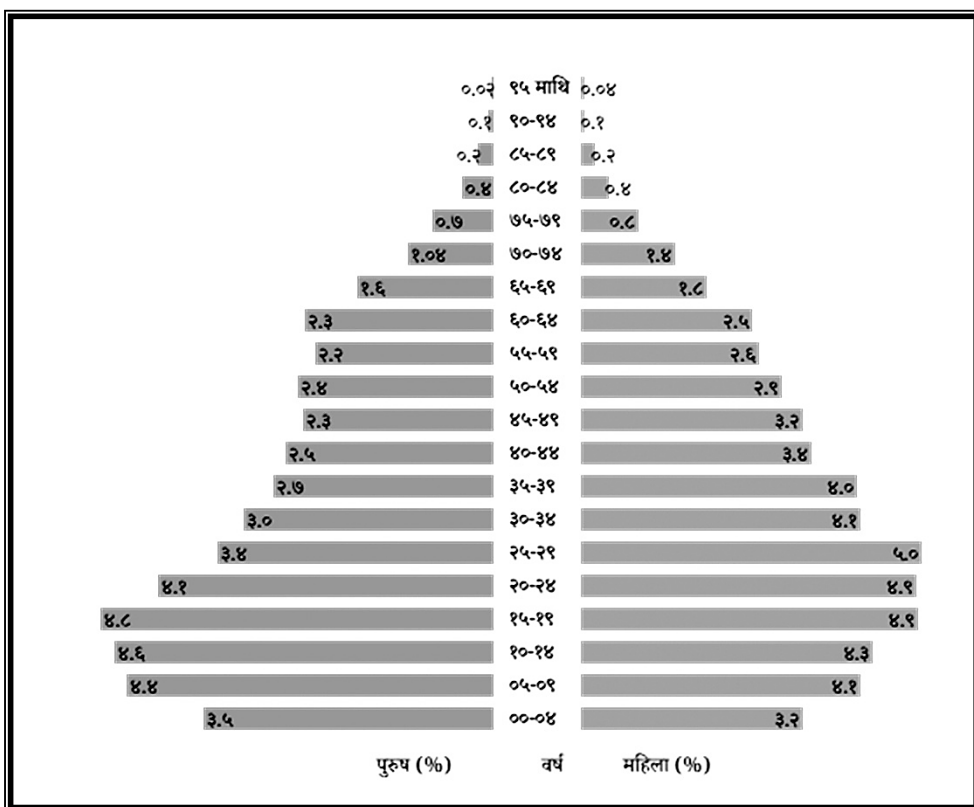
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की

म्याग्दे गाउँपालिका वस्तुगत विवरण

२०८१

(Myagde Rural Municipality Profile)

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की

म्याग्दे गाउँपालिका वस्तुगत विवरण, २०८१

प्रकाशक: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की
फोन नम्बर: ०६१-४५५३१३
E-mail: sokaski313@gmail.com
Website: www.scokaski.nsonepal.gov.np

प्रकाशन मिति: २०८२ असार

म्याग्दे गाउँपालिका
Myagde Rural Municipality
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Rural Municipal Executive

प.सं. (Ref.No.): २०८१/८२

च.नं. (Dis.No.):

छाङ्ग, तनहुँ
Chhang, Tanahun
२०७३ (२०७३)

गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

मिति (Date):

"शुभकामना"

वर्तमान युगमा सूचना तथा जानकारी अतिनै महत्वपूर्ण विषय बन्न पुगेको छ । म्याग्दे गाउँपालिकाको विषयमा विस्तृत जानकारी प्रदान गर्नको लागि तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्कीले म्याग्दे गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरूलाई एकिकृत गरि म्याग्दे गाउँपालिका वस्तुगत विवरण २०८१ (MYAGDE GAUPALIKA PROFILE 2081) प्रकाशन गर्न लागेकोमा अत्यन्तै खुशी लागेको छ ।

म्याग्दे गाउँपालिकाको प्रभावकारी र परिणाममुखि नीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाउन तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भुमिका रहन्छ । यस प्रकाशनले म्याग्दे गाउँपालिकाका जनसाङ्ख्यिक, शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक सहित विभिन्न तथ्याङ्कहरूलाई एकिकृत रूपमा उजागर गरेकोले यस पालिकामा रहेको तथ्याङ्कको अभावलाई पूरा गर्ने कोशिश गरेको छ । आगामी दिनमा यस प्रकाशनले पालिकाको समग्र नीतिनिर्माण, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम बनाउन महत्वपूर्ण भुमिका खेल्ने छ साथै म्याग्दे गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने अध्येताहरूलाई पनि ठूलो सहयोग पुरेनेछ ।

अन्त्यमा, यो प्रकाशन तयार गर्न खटिनुभएका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयका कार्यालय प्रमुख, कार्यालय परिवार एवं गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूमा हार्दिक धन्यवाद दिदै यस किसिमको प्रकाशनको निरन्तरताको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

श्रीप्रसाद श्रेष्ठ

अध्यक्ष

म्याग्दे गाउँपालिका

"आत्मनिर्भर समृद्ध म्याग्देको आधार: मानव विकास, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार"

Website: www.myagdemun.gov.np Phone No.: 065-400108, E-mail: myagderumun@gmail.com

म्याग्दे गाउँपालिका
Myagde Rural Municipality
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Rural Municipal Executive

प.सं. (Ref.No.): - २०८१/८२

च.नं. (Dis.No.): -

छाङ्ग, तनहुँ
Chhang, Tanahun
२०७३ (२०७३)

गण्डकी प्रदेश, नेपाल
Gandaki Province, Nepal

मिति (Date):-

"शुभकामना"

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय अन्तर्गत रहेको तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्कीले म्याग्दे गाउँपालिकामा छुरिएर रहेका तथ्याङ्कहरूलाई एकिकृत गरि म्याग्दे गाउँपालिका वस्तुगत विवरण २०८१ (Myagde Gaupalika Profile 2081) प्रकाशन गर्न लागेकोमा अत्यन्तै खुशी लागेको छ ।

उत्कृष्ट र परिणाममुखी नीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाउन तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस प्रकाशनले म्याग्दे गाउँपालिकाका जनसाङ्ख्यिक, शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक सहित विभिन्न तथ्याङ्कहरूलाई एकिकृत रूपमा उजागर गरेकोले यस पालिकामा रहेको तथ्याङ्कको अभावलाई पूरा गर्ने कोशिश गरेको छ । आगामी दिनमा यस प्रकाशनले पालिकाको समग्र नीतिनिर्माण, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ साथै म्याग्दे गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने अध्येताहरूलाई पनि ठूलो सहयोग पुग्नेछ ।

अन्त्यमा, यो प्रकाशन तयार गर्न खटिनुभएका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयका कार्यालय प्रमुख, कार्यालय परिवार एवं गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरूमा हार्दिक धन्यवाद दिदै यस किसिमको प्रकाशनको निरन्तरताको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

नारायण प्रसाद अधिकारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
म्याग्दे गाउँपालिका

"आत्मनिर्भर समृद्ध म्याग्देको आधार: मानव विकास, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार"

Website: www.myagdemun.gov.np Phone No.: 065-400108, E-mail: myagderumun@gmail.com

दुई शब्द

तथ्य र प्रमाणमा आधारित योजना तथा नीति आजको आवश्यकता हो। खण्डीकृत तथ्याङ्कको अभावले प्रभावकारी रूपमा योजना तर्जुमा हुन नसक्नुका साथै तर्जुमा भएका योजनाहरूबाट अपेक्षित नतिजा हासिल हुन सकेका छैन। तथ्याङ्कको उपलब्धता तथा सही विश्लेषणले मात्र आवश्यकताको पहिचान, सेवा सुविधाको न्यायोचित वितरणका साथै भविष्यका लागि पूर्वानुमान र रोकथामका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कनका लागि तथ्याङ्क अत्यन्त उपयोगी माध्यम हो।

यस वस्तुगत विवरणमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट सञ्चालन गरिएको राष्ट्रिय स्तरको जनगणना, कृषि गणना तथा विभिन्न सर्वेक्षणका प्रतिवेदन, गाउँपालिकाको विभिन्न शाखाहरू र संघसंस्थाहरूका प्रशासनिक विवरणहरू समेट्ने प्रयास गरिएको छ।

यस कार्यको थालनीदेखि अन्तिम चरणसम्म निर्देशन, उत्प्रेरणा तथा हौसला प्रदान गर्नुहुने राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका श्रीमान् प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी श्री मधु सुदन बुर्लाकोटी, उप-प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीज्यूहरू र विभिन्न शाखाहरूका निर्देशक तथा अधिकृतज्यूहरू लगायत सम्पूर्ण कर्मचारी प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। त्यसैगरी, यस वस्तुगत विवरण तयारीका विभिन्न चरणमा सहयोग, समन्वय तथा सुझाव दिनुहुने म्याग्दे गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विभिन्न शाखाका प्रमुख एवं कर्मचारीहरू प्रति विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु।

यो वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन, सम्पादन र प्रकाशनका चरण सम्म सक्रिय रूपमा संलग्न हुनु भएका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीका सम्पूर्ण सहकर्मी साथीलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्तमा, तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीले प्रकाशन गरेको म्याग्दे गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण स्थानीय तहका तथ्याङ्क उपयोगकर्ताहरूको माग सम्बोधन भइ सरोकारवाला सबैलाई सहयोगी सामाग्रीको रूपमा रहने छ भन्ने विश्वास लिएको छु। यसलाई अझै राम्रो समय सापेक्ष तथा परिस्कृत गराउनका लागि देखिएका त्रुटिहरूलाई औल्याइ सकारात्मक सुझाव तथा प्रतिक्रिया प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु।

नन्दलाल सापकोटा
तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी

विषय सूची

म्याग्दे गाउँपालिका संक्षिप्त चिनारी	१
खण्ड एक : गाउँपालिका परिचय.....	५
१.१ परिचय	५
१.२ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना.....	६
१.३ गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थिति.....	८
१.४ हावापानी	८
१.५ धार्मिक सन्दर्भ.....	९
१.६ संस्कृति, चाडपर्व, जात्रा मेला तथा पर्यटन.....	१०
१.६.१ पर्यटन	१२
१.७ धरातलीय अवस्था.....	१४
१.८ प्राकृतिक सम्पदा	१४
१.९ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	१५
१.१० पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था	१५
१.११ विकासका सम्भावनाहरू	१६
खण्ड दुई : घर परिवार तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण.....	१८
२.१ परिचय	१८
२.२ घर तथा पारिवारिक विवरण	१८
२.३ घरको संरचना र घरायसी सुविधाको आधारमा घरायसी उपयुक्तताको वर्गीकरण.....	३९
२.४ परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण.....	४०
२.५ परिवारमूलीको लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या विवरण.....	४२
२.६ बसाइसराई अवस्थाको जनसङ्ख्या विवरण	४३
२.७ ५ वर्ष वा सो मुनिका बालबालिकाको जन्मदरता सम्बन्धी विवरण.....	४३
२.८ वित्तिय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरण.....	४५
२.९ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरण.....	४६
२.१० सामुदायिक तथ्याङ्क.....	४६

खण्ड तीन : शैक्षिक तथ्याङ्क	५०
३.१ परिचय	५०
३.२ सामुदायिक, संस्थागत विद्यालय र सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरूको विवरण	५४
३.३ विविध शैक्षिक सूचकहरू (२०८०)	६०
खण्ड चार : स्वास्थ्य तथ्याङ्क	६२
४.१ पृष्ठभूमि	६२
खण्ड पाँच : आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	६९
५.१ पृष्ठभूमि	६९
५.२ गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरूप	६९
५.३ आर्थिक क्रियाकलाप सम्बन्धी विवरण	७१
५.४ उद्योग तथा वाणिज्य	७४
५.६ राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५	७५
खण्ड छ : कृषि, वन तथा वातावरण तथ्याङ्क	७८
६.१ पृष्ठभूमि	७८
६.२ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ सम्बन्धी विवरणहरू	८३
६.३ पशुपंक्षी सम्बन्धी तथ्याङ्क	८५
६.४ वन तथा वातावरण तथ्याङ्क	९०
६.४.१ पृष्ठभूमि	९०
खण्ड सात : भौतिक पूर्वाधार	९३
७.१ पृष्ठभूमि	९३
खण्ड आठ : पर्यटन तथा मनोरञ्जन	९६
८.१ पृष्ठभूमि	९६
८.२ साहसिक पर्यटन	९९
८.२.१ प्यारागलाईडिङ्ग	९९
८.२.२ माउटेन वाईकिङ्ग	९९

८.२.३ रक कलाईम्बिङ्ग.....	९९
८.२.४ जलविहार	९९
खण्ड नौ : कानून, न्याय तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह	१००
९.१ पृष्ठभूमी.....	१००
९.२ कानून तथा न्याय, घटना दर्ता र पालिकाको आय व्यय विवरण.....	१००
९.२.१ मुद्दा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट र न्यायिक समिति	१००
९.३ सामाजिक सुरक्षा	१०३
९.४ स्थानीय तह निर्वाचन २०७९.....	१०४
खण्ड दश : विविध	१०७
१०.१ आधिकारिक तथ्याङ्कका १० प्रमुख सिद्धान्तहरू	१०७
१०.२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्कीको सामान्य परिचय, काम, कर्तव्य र प्रवाहित हुने सेवाहरू.....	१०९
अनुसूची.....	१११
अनुसूची १: म्याग्दे गाउँपालिकाको सन् २०५१ सम्मको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण	१११
अनुसूची २: प्रमुख शब्दावलीहरूको अवधारणा र परिभाषा.....	११२
अनुसूची ३: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरू रहने स्थान, कार्यक्षेत्र र समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या	११९
अनुसूची ४: समूहकृत देशहरूको नाम र सो अन्तर्गत राखिएका देशको नाम	१२०
अनुसूची ५: सन्दर्भ सामग्रीहरू.....	१२२

तालिका सूची

तालिका १.१:	वडाको भौगोलिक अवस्थिति	७
तालिका १.४.१:	खैरनीटार तनहुँ मापन केन्द्रको तापक्रमको मासिक औषत स्थिति	८
तालिका १.४.२:	खैरनीटार तनहुँ मापन केन्द्रको मासिक कूल वर्षा र औषत सापेक्षिक आद्रताको स्थिति	९
तालिका १.५.१:	धार्मिक स्थलहरु	१०
तालिका १.६.१:	विभिन्न जातजातिहरुबाट संचालन गरिने जीवनयापनका पूजापाठ तथा चाडपर्वहरु	११
तालिका १.६.२:	स्थानीय चाँडपर्व, जात्रा र मेला	१२
तालिका १.७.१:	धरातलीय अवस्था	१४
तालिका १.९.१:	स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	१५
तालिका १.११.१:	विकासका सम्भावनाहरु	१६
तालिका २.१:	वडा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	१९
तालिका २.२:	घरपरिवार सङ्ख्या, औषत परिवार सङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपातको वडागत विवरण	१९
तालिका २.३:	उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	२०
तालिका २.४:	गाउँपालिकाको प्रक्षेपित जनसङ्ख्या (वि.सं. २०८१-२०९५)	२१
तालिका २.५:	घरको स्वामित्व अनुसार परिवार सङ्ख्या	२२
तालिका २.६:	घरको जगको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या	२३
तालिका २.७:	घरको बाहिरी गारोको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या	२३
तालिका २.८:	घरको छानाको बनौट अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या	२४
तालिका २.९:	घरको भुईँको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या	२४
तालिका २.१०:	खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या	२५
तालिका २.११:	परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको प्रकार अनुसार परिवार सङ्ख्या	२५
तालिका २.१२:	बत्ति बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या	२६
तालिका २.१३:	परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार अनुसार परिवार सङ्ख्या	२६
तालिका २.१४:	घरायसी साधन/सुविधा अनुसारको परिवार सङ्ख्या	२७

तालिका २.१५:	घरको प्रयोजन अनुसार घर सङ्ख्या.....	२८
तालिका २.१६:	घरको तला अनुसार घर सङ्ख्या.....	२९
तालिका २.१७:	परिवारमा महिलाको नाममा भएको घरजग्गा अनुसार परिवार सङ्ख्या	२९
तालिका २.१८:	वैवाहिक स्थिति (१० वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूह) अनुसारको जनसङ्ख्या	३०
तालिका २.१९:	जातजाति अनुसार जनसङ्ख्या विवरण.....	३१
तालिका २.२०:	मातृभाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	३२
तालिका २.२१:	पूर्वाको भाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	३३
तालिका २.२२:	दोस्रो भाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण.....	३३
तालिका २.२३:	धर्म अनुसार जनसङ्ख्या विवरण.....	३४
तालिका २.२४:	वडा अनुसार अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण.....	३४
तालिका २.२५:	अपाङ्गताको प्रकार अनुसार विवरण	३५
तालिका २.२६:	परिवारको आकार अनुसार घरपरिवार सङ्ख्या	३५
तालिका २.२७:	नागरिकता अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	३६
तालिका २.२८:	उमेर समूह अनुसार म्याग्दे गा.पा. बाट विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को जनसङ्ख्या विवरण.....	३६
तालिका २.२९:	कम्तिमा १ जना विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को परिवार सङ्ख्या र जनसङ्ख्या विवरण.....	३७
तालिका २.३०:	देश अनुसार विदेशमा गएका(अनुपस्थित) को जनसङ्ख्या विवरण.....	३७
तालिका २.३१:	विदेश जानुको प्रमुख कारण सम्बन्धी जनसङ्ख्या विवरण	३७
तालिका २.३२:	अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाईको अवस्था.....	३८
तालिका २.३३:	परिवारले सञ्चालन गरेका कृषि बाहेक साना घरेलु व्यावसाय अनुसारको विवरण	३९
तालिका २.३४:	घरको संरचना र घरायसी सुविधाको आधारमा घरायसी उपयुक्तताको वर्गीकरण.....	४०
तालिका २.३५:	परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण.....	४१
तालिका २.३६:	परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण प्रतिशतमा.....	४२
तालिका २.३७:	परिवारमूलीको लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या विवरण.....	४२
तालिका २.३८:	वडा अनुसार बसाइसराई अवस्थाको जनसङ्ख्या विवरण.....	४३

तालिका २.३९:	५ वर्ष वा सो मुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ता सम्बन्धी विवरण.....	४३
तालिका २.४०:	लिङ्ग र वडा अनुसार १५ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था	४४
तालिका २.४१:	लिङ्ग र वडा अनुसार १८ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था	४५
तालिका २.४२:	आवासिय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवार विवरण.....	४५
तालिका २.४३:	वित्तिय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरण	४५
तालिका २.४४:	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरण	४६
तालिका २.४५:	सार्वजनिक शौचालय सेवाको सुविधा अनुसार वडाको विवरण.....	४६
तालिका २.४६:	वडा भित्र रहेका वित्तिय सेवा लगायतका सुविधाको उपलब्धता अनुसार वडाको विवरण	४७
तालिका २.४७:	वडा भित्र रहेका सहकारी संस्थाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण.....	४७
तालिका २.४८:	बैंकको सङ्ख्या अनुसार वडाको सङ्ख्या	४७
तालिका २.४९:	वडा भित्र रहेका समाज कल्याणसँग सम्बन्धित सेवा सुविधाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण.....	४७
तालिका २.५०:	वडा भित्र रहेका सामुदायिक भवन तथा सभाहलहरूको विवरण	४८
तालिका २.५१:	वडा भित्र रहेका खेल मैदानको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण	४८
तालिका २.५२:	वडा भित्र रहेका सार्वजनिक पार्कको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण.....	४८
तालिका २.५३:	वडा भित्र उपलब्ध सडक सुविधा अनुसार वडाको विवरण (गणनाको दिन सम्म)	४८
तालिका २.५४:	वडा कार्यालयबाट सबैभन्दा टाढाको बस्तीमा एकतर्फी पुग्न लाग्ने समयको आधारमा वडाको विवरण	४९
तालिका २.५५:	वडा भित्र रहेका एम्बुलेन्स सुविधाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण.....	४९
तालिका २.५६:	वडा भित्र रहेका प्रहरी चौकीको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण.....	४९
तालिका २.५७:	वडा अनुसार विवाहको औषत उमेर.....	४९
तालिका ३.१:	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा साक्षरताको अवस्था	५०
तालिका ३.२:	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्याको वडा अनुसार साक्षरता दर	५१
तालिका ३.३:	साक्षरताको तह अनुसार जनसङ्ख्या (५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर) र प्रतिशत	५२
तालिका ३.४:	१५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको अध्ययनको क्षेत्र अनुसार जनसङ्ख्या विवरण	५२

तालिका ३.५:	५-२५ वर्ष उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्यामा हाल स्कुल/कलेज अध्ययनको अवस्था	५३
तालिका ३.६:	सामुदायिक विद्यालय	५४
तालिका ३.७:	संस्थागत विद्यालय	५५
तालिका ३.८:	सामुदायिक सिकाई केन्द्र	५५
तालिका ३.९:	वडा अनुसार विद्यालय विवरण	५५
तालिका ३.१०:	वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (सामुदायिक)	५६
तालिका ३.११:	वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (संस्थागत)	५६
तालिका ३.१२:	वडा अनुसार जनजाति विद्यार्थी विवरण	५७
तालिका ३.१३:	वडा अनुसार दलित विद्यार्थी विवरण	५७
तालिका ३.१४:	सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक दरबन्दी विवरण	५८
तालिका ३.१५:	वडा अनुसार शिक्षक विद्यार्थी अनुपात विवरण (२०८०)	५८
तालिका ३.१६:	कक्षागत विद्यार्थी विवरण २०८१	५९
तालिका ३.१७:	म्याग्दे गा.पा.मा (नियमित तर्फ) SEE परीक्षा २०८० मा सम्मिलित विद्यालय अनुसार परीक्षार्थी तथा प्राप्त नतिजा विवरण	५९
तालिका ३.१८:	कूल विद्यार्थी भर्नादर (GER) र खुद विद्यार्थी भर्नादर (NER)	६०
तालिका ३.१९:	उत्तिर्ण (Promoters) र कक्षा छाड्ने (Dropouts) दर	६०
तालिका ३.२०:	सामुदायिक विद्यालयहरुमा उपलब्ध सेवा सुविधाहरु	६१
तालिका ३.२१:	अन्य	६१
तालिका ४.१:	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विवरण	६३
तालिका ४.२:	प्रमुख खोपहरुको प्रगति विवरण	६४
तालिका ४.३:	पोषणमा म्याग्दे गा.पा.को कार्यसम्पादन स्तर	६४
तालिका ४.४:	मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरु	६५
तालिका ४.५:	अस्थायी साधन लगातार प्रयोगकर्ता (current user) परिवार नियोजन विवरण (२०८०/८१)	६५
तालिका ४.६:	प्रमुख १० रोगहरु (२०८०/८१)	६५
तालिका ४.७:	वडा अनुसार विपन्न नागरिक सिफारिस विवरण २०८०/८१	६६
तालिका ४.८:	टि.बी. नियन्त्रण कार्यक्रम कोहर्ट (Cohort) विश्लेषण	६६
तालिका ४.९:	एच.आई.भी. र एड्स तथा यौनरोग सम्बन्धी सेवाहरु (२०८०/८१)	६७

तालिका ४.१०:	लिङ्ग र उमेर समुह अनुसार मृत्यु विवरण	६७
तालिका ४.११:	१५-४९ वर्ष प्रजनन उमेर समूहका महिलाको मृत्युको अवस्था	६८
तालिका ४.१२:	विगत १२ महिनामा (जनगणना पूर्व) कम्तिमा १ जना मृत्यु भएका घरपरिवारको लिङ्ग अनुसारको मृत्यु विवरण	६८
तालिका ५.१:	वडा अनुसार आश्रित अनुपात	७२
तालिका ५.२:	वडागत लिङ्ग अनुसार कृषि र गैहकृषिमा रोजगारी अवस्था	७२
तालिका ५.३:	१०-१७ वर्षका बालबालिकाको रोजगारीको अवस्था	७३
तालिका ५.४:	१० वर्ष र सो भन्दा माथिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको रोजगारीको अवस्था	७३
तालिका ५.५:	विगत १२ महिनामा कामको अवधिको आधारमा १० वर्ष र सो भन्दा बढि उमेरका आर्थिक कार्यमा संलग्न व्यक्तिको विवरण (प्रतिशतमा)	७४
तालिका ५.६:	फर्मको उद्देश्य, लैङ्गिक अवस्था र प्रकारको आधारमा विवरण (२०८१ वैशाख सम्म)	७४
तालिका ५.७:	वडा अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या र संलग्न जनशक्तिको विवरण	७५
तालिका ५.८:	नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या र संलग्न जनशक्तिको विवरण	७६
तालिका ५.९:	संलग्न व्यक्तिको आकार अनुसार प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	७७
तालिका ५.१०:	सहकारी संस्थाहरूको प्रकार र सङ्ख्या	७७
तालिका ५.११:	सहकारी संस्थाहरूमा संलग्न कर्मचारी/सञ्चालक/शेयर सदस्य विवरण	७७
तालिका ६.१:	म्याग्दे गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थिति	७९
तालिका ६.२:	कृषि सम्बन्धी कार्यक्रम अनुसार कृषकले प्राप्त गरेका जिन्सी र नगद अनुदान सम्बन्धी विवरण आ.व.२०८०/८१	८०
तालिका ६.३:	प्रमुख बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र उत्पादकत्व परिमाण	८०
तालिका ६.४:	बालीमा देखिएका प्रमुख रोगहरू	८०
तालिका ६.५:	सिंचाई अन्तर्गत सम्पन्न योजनाको विवरण आ.व. २०८०/८१	८०
तालिका ६.६:	विविध	८१
तालिका ६.७:	पशुसेवा उपशाखाबाट सम्पन्न कार्यक्रमबाट लाभान्वितको विवरण आ.व. २०८०/८१	८२

तालिका ६.८:	कृषक परिवार सङ्ख्या, जग्गाको क्षेत्रफल, कित्ता सङ्ख्या र सिंचित क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण	८३
तालिका ६.९:	कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग.....	८४
तालिका ६.१०:	कृषि चलनको उपभोग अनुसार जग्गाको विवरण	८४
तालिका ६.११:	पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार र पशु चौपायाको विवरण.....	८५
तालिका ६.१२:	कुखुरा र अन्य पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार र पंक्षी सङ्ख्याको विवरण	८५
तालिका ६.१३:	कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत.....	८६
तालिका ६.१४:	लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषक तथा कृषक परिवारको जनसङ्ख्या.....	८६
तालिका ६.१५:	१० वर्ष वा सो भन्दा बढि उमेरका औपचारिक कृषि तालिम लिएका कृषक परिवारको विवरण.....	८६
तालिका ६.१६:	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या..	८६
तालिका ६.१७:	प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या	८७
तालिका ६.१८:	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधि अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८७
तालिका ६.१९:	कृषि ऋण, विमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८७
तालिका ६.२०:	जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८७
तालिका ६.२१:	कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभाव अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८७
तालिका ६.२२:	प्रमुख अस्थायी बाली लागेको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८८
तालिका ६.२३:	बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल बोट सङ्ख्या र कृषक परिवार	८८
तालिका ६.२४:	प्रमुख बालीहरूमा कृषि समग्री (विउबिजन, बिषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८८
तालिका ६.२५:	कृषि कामदारको किसिम अनुसार कामदारको सङ्ख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार.....	८९
तालिका ६.२६:	कृषि चलनमा परिवारमूली र कृषि चलनको स्थिति	८९
तालिका ६.२७:	कृषि चलनबाट निस्किएका फोहोरको व्यवस्थापन गरेका कृषक परिवार सङ्ख्या.....	८९
तालिका ६.२८:	कृषि तथा पशुपंक्षी उत्पादन तथा पकेट क्षेत्र	८९
तालिका ६.२९:	वातावरण सरसफाई एवं फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण (२०८०) १२	

तालिका ६.३०:	म्याग्दे गाउँपालिकाको प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण.....	९२
तालिका ७.१:	यातायात पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण.....	९४
तालिका ७.२:	गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयदेखि मातहतका वडा कार्यालय सम्मको दुरी	९४
तालिका ७.३:	झोलुङ्गे पुलहरुको विवरण	९४
तालिका ७.४:	विद्युत, बैकल्पिक उर्जा र अन्य पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण	९५
तालिका ८.१:	पार्क तथा क्याम्प साइटहरु	९७
तालिका ८.२:	वनभोज स्थलहरु	९७
तालिका ८.३:	दृश्यावलोकन स्थलहरु	९७
तालिका ८.४:	महत्वपूर्ण गुफाहरु	९८
तालिका ८.५:	सञ्चालित एवं सम्भाव्य होमस्टे गाउँहरु	९८
तालिका ८.६:	माउटेन वाईकिङ्गको सुन्दर, सुरक्षित र आकर्षक रुटहरु.....	९९
तालिका ९.१:	दरबन्दी विवरण	१००
तालिका ९.२:	मुद्धा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट सम्बन्धी विवरण	१०१
तालिका ९.३:	मुद्धा/विवादको प्रकृति अनुसार दर्ता तथा फछ्यौट सम्बन्धी विवरण	१०१
तालिका ९.४:	व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण आ.व.२०७८/७९-२०८०/८१ सम्म	१०१
तालिका ९.५:	आय व्यय विवरण	१०३
तालिका ९.६:	सामाजिक सुरक्षा लाभग्राहीहरुको विवरण आ.व. २०८०/८१	१०३
तालिका ९.७:	स्थानीय तह निर्वाचन २०७९	१०४
तालिका ९.८:	स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मा म्याग्दे गाउँपालिकामा रहेका मतदान स्थल, मतदान केन्द्र र मतदाता विवरण.....	१०६
तालिका १०.१:	तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्की दरबन्दी विवरण	११०

संक्षिप्त रूप

कि.मि.	किलोमिटर	MUAC	Middle upper arm circumference
रा.ज.ग.	राष्ट्रिय जनगणना	CCTV	closed-circuit television
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति	ECG	electrocardiogram
गा.पा.	गाउँपालिका	हे.अ.	हेल्थ असिस्टेन्ट
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय	ज.सेवा.नि.	जनस्वास्थ्य निरिक्षक
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय	अ.हे.ब.	अक्जिलरी हेल्थ वर्कर
(मे.ट./हे.)	मेट्रिकटन प्रति हेक्टर	सि.अ.हे.ब.	सिनियर अक्जिलरी हेल्थ वर्कर
के.जी.	किलोग्राम	अ.न.मी.	अक्जिलरी मिडवाइफ नर्स
म.न.पा.	महानगरपालिका	सि.अ.न.मी.	सिनियर अक्जिलरी मिडवाइफ नर्स
रु.	रुपैयाँ	ल्या.अ.	ल्याव असिस्टेन्ट
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय	ल्या.टे.	ल्याव टेक्नेसियन
रा. प.	राजपत्राङ्कित	का.स.	कार्यालय सहयोगी
ने.आ.यो.त.	नेपाल आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क	विसिजी	Bacillus Calmette-Guerin
ते.लि.	तेस्रो लिङ्गी	CYP	Couple year of Protection
रा. प.अनं.	राजपत्र अनङ्कित	WRA	Women of reproctive age
ECD	Early Childhood Developmental	OPD	Out patient Department
GER	Gross enrolment ratio	एच.आई.भी	Human immune-deficiency virus
NER	Net Enrolment ratio	DOTS	Directly Observed Treatment, Short-course
GPA	Grade Point Average	PMTCT	Prevention of Mother-to-Child Transmission of HIV
SEE	Secondary Education Examination	SAS/MA	Safe abortion by surgical method/ Medical abortion
वि.सं.	बिक्रम सम्बत	IUCD	Intra-uterine Contraceptive Device
ART	Anti-Retroviral Therapy	ASRH	Adolescent sexual and reproductive health
BEONC	Basic emergency obstetric and newborn care	वा.बि:	वाल विकास
CEONC	Comprehensive Emergency Obstetric and Newborn Care		

म्याग्दे गाउँपालिका संक्षिप्त चिनारी

१. भौगोलिक अवस्थिति

अक्षांश: २७° ५७' ५" देखि २८° ३' ४८" उत्तर सम्म

देशान्तर: ८४° ४' ५३" देखि ८४° १४' ५०" पूर्व सम्म

क्षेत्रफल: ११५.३५ वर्ग कि.मि.

२. प्रशासनिक विभाजन

नेपाल सरकारको मन्त्रिपरिषद्द्वारा २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार म्याग्दे गाउँपालिका तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स. हरु मध्ये छाङ्ग, जामुने र मनपाङ्ग गा.वि.स. लाई समायोजन गरी ७ वटा वडा सहितको म्याग्दे गाउँपालिका स्थापना भएको हो ।

३. सिमाना

यस गाउँपालिका पूर्वमा व्यास न.पा., पश्चिममा भिमाद र शुक्लागण्डकी न.पा., उत्तरमा शुक्लागण्डकी र व्यास न.पा. र दक्षिणमा भिमाद न.पा. र रिसिङ गा.पा. को बिचमा अवस्थित छ ।

४. भू-उपयोग

कूल क्षेत्रफल ११५.३५ वर्ग कि.मि. मध्ये वन/जंगल क्षेत्र ५३.३६ प्रतिशत, कृषि योग्य जमिन २८.३९ प्रतिशत, १२.३१ प्रतिशत आवसिय क्षेत्र, ३.३५ प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्र र २.०३ प्रतिशत भाग नदी, खोलानाला तथा ताल तलैया लागयतका अन्य ।

५. जम्मा कृषक परिवार संख्या: ५०००

६. कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल: १५३३.५ हेक्टर

७. साक्षरता:

गाउँपालिकाको जम्मा साक्षरता: ८२.१६%

पुरुष: ८९.४०%

महिला: ७६.०६%

८. स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी

सरकारी अस्पताल र सरकारी अस्पताल (आधारभूत) नभएको, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी, ४ वटा ग्रामिण सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई, २१ गाउँघर क्लिनिक, १७ खोप क्लिनिक, २७ महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका लगायत करिब ५२ जना कर्मचारी सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत छन् । उल्लेखित संस्थाहरू मध्ये १० वटा क्षयरोग उपचार केन्द्र (DOTS), १ वटा आयुर्वेद केन्द्र र २ वटा संस्थामा प्रयोगशाला सेवा ।

९. आर्थिक गणना २०७५ अनुसार आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्ति र प्रतिष्ठानहरू

प्रतिष्ठान: ७५३, संलग्न व्यक्ति: १८३२

१०. यातायात पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण

पहुँच पुगेका वडा संख्या: ७, पक्की सडक: ३२ कि.मि., ग्रामेल: ९३ कि.मि., कच्ची सडक: ३० कि.मि., नयाँ ट्रयाक: ३१ कि.मि., १२६ कि.मि. सडक नाली निर्माण, झोलुङ्गे पुल १४ वटा

११. पर्यटकीय धार्मिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरू

ग्रामिण पर्यटन, मानुङ्कोट पदमार्ग, मनपाङ्गपदमार्ग, हर्षपुर Rock Garden, आकाशदेवी पार्क मानुङ्कोट मसलाबारी, भैरवस्थान, अकलाथान, वरचौर, मानुङ्कोट, टाकाराङ्ग, छाङ्गहटिया, भैरवस्थान, मुलावारी, मनपाङ्कोट, मनकामना मन्दिर आदि ।

१२. आधारभूत जनसाङ्ख्यिक विवरण

क्र.सं.	विवरण	एकाई	२०७८
१	जम्मा घर सङ्ख्या	सङ्ख्या	७१००
२	आफ्नै स्वामित्वको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	८९.०३
३	जम्मा परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	६५१५
४	बिजुलीको पहुँच पुगेको परिवार	प्रतिशत	९९.०६
५	जम्मा जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२३५७८
६	पुरुषको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०८८२
७	महिलाको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१२६९६
८	लैङ्गिक अनुपात	प्रति सय महिलामा पुरुष	८५.७१

क्र.सं.	विवरण	एकाई	२०७८
९	विदेशमा रहेको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२६२४
१०	पुरुष	सङ्ख्या	२३६३
११	महिला	सङ्ख्या	२६१
१२	अपाङ्गता जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	५५४
१३	पुरुष	सङ्ख्या	३०१
१४	महिला	सङ्ख्या	१२३
१५	परिवारको औषत आकार	जना	३.६२
१६	जनघनत्व	जना प्रति वर्ग कि.मि.	२०५
१७	जनसङ्ख्या वृद्धिदर	प्रतिशत	०.४५
१८	शहरी जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०
१९	ग्रामिण जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१००
२०	५ वर्ष मुनिको जनसङ्ख्या जम्मा	सङ्ख्या	१५९२
२१	पुरुष	सङ्ख्या	८२९
२२	महिला	सङ्ख्या	७६३
२३	कूल आश्रित अनुपात	प्रतिशत	३७.७७
२४	बाल आश्रित अनुपात	प्रतिशत	८.८५
२५	वृद्ध आश्रित अनुपात	प्रतिशत	२८.९२
२६	सक्रिय जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६२.२३
२७	कम्तिमा १ जना विदेश अनुपस्थित भएको परिवार	प्रतिशत	३३.०८
२८	कूल साक्षरता दर	प्रतिशत	८२.१६
२९	पुरुष साक्षरता दर	प्रतिशत	८९.४०
३०	महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	७६.०६
३१	घर र जग्गा दुवैमा महिलाको स्वामित्व रहेको परिवार	प्रतिशत	२०.८०
३२	महिला परिवारमूलि भएका घरपरिवार	प्रतिशत	५०.०४

स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का नतिजाहरू

खण्ड एक : गाउँपालिका परिचय

१.१ परिचय

गण्डकी प्रदेशमा रहेका ११ जिल्ला मध्ये तनहुँ जिल्ला एक हो । तनहुँ जिल्लाका १० स्थानीय सरकार मध्ये एक म्याग्दे गाउँपालिका पनि हो । तनहुँ जिल्लाको सदरमुकाम दमौलीबाट ११ कि.मि. पश्चिम पोखरा तर्फ र पोखराबाट पूर्व ३५ कि.मि. को दुरीमा अवस्थित यो गाउँपालिका ११५.३५ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यस गाउँपालिकाको नाम म्याग्दे कसरी रहन गयो भन्ने बारे ऐतिहासिक लिखित आधारहरू खासै केहि भेटिएको छैन । यस गा.पा.को दभुडबाट शुरु भई शुक्लागण्डकी नगरपालिकाको दोभान पुगेपछि सेती नदीमा समाहित भएको एउटा प्रख्यात खोलाको नाम हो म्याग्दे । उक्त खोलाबाट सिञ्चित उर्वर फाँटको नाम समेत म्याग्दे रहेको कारण यस गाउँपालिकाको नाम म्याग्दे गाउँपालिका राखिएको हो भन्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ । त्यस्तै गरी म्याग्दे गाउँपालिका नामाकरण सन्दर्भमा यहाँका स्थानीय बासिन्दाको भनाई अनुसार धेरै वर्ष पहिला यस ठाउँमा ठूलो दह रहेको र उक्त दहको नाउँ मेघ दह भएकाले र पछि दह सुक्दै गएको र हाल खोला मात्र रहेकाले यस खोलाको नाम म्याग्दे खोला हुनाले उक्त खोलाको नाउँबाट यस गाउँपालिकाको नाम म्याग्दे गाउँपालिका राखिएको हो भन्ने भनाई पनि रहेको पाइन्छ । नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचनाको लागि गठन गरेको उच्चस्तरीय आयोगले २०७३ पौष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन अनुसार तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू मध्ये छाङ्ग, जामुने र मनपाङ्ग गा.वि.स.लाई समायोजन गरी म्याग्दे गाउँपालिका गठन गरिएको हो । समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरूलाई विभाजन गरी जम्मा ७ वटा वडा बनाईएका छन् ।

गा.पा.को प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवं प्रबर्द्धन गर्दै पृथ्वी राजमार्ग अन्तर्गत पर्ने कृषि पर्यटनको लागि उर्वर म्याग्दे फाँटका साथै गा.पा. अन्तर्गतका दर्जनौँ ऐतिहासिक धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरूको साथै यहाँ बसोबास गर्ने ३० भन्दा बढि विभिन्न जातजातिहरूको भाषा, धर्म, कला संस्कृतिले समग्र गा.पा.को सौन्दर्यतालाई नै उचाईमा पुऱ्याईदिएको छ । सांस्कृतिक पर्यटन, कृषि पर्यटन साथै पर्यापर्यटनको प्रचुर सम्भावना रहेको म्याग्दे गा.पा.मा विशेषतः प्राकृतिक तथा भौगोलिक अवस्था अनुसार कृषि तथा पशुपंक्षि पालनमा विशेषतः सुन्तला र

तरकारी खेती, कुखुरा, मौरी, गाई र बाखापालन तथा मौलिक संस्कृतिले सुशोभित सुन्दर होमस्टे सम्भाव्य गाउँहरू यहाँका सुन्दर पक्षहरू रहेका छन् ।

१.२ भौगोलिक अवस्था, राजनीतिक र प्रशासनिक संरचना

नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचनाको लागि गठन गरेको उच्चस्तरीय आयोगले २०७३ पुष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरी २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार म्याग्दे गाउँपालिका तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू मध्ये छाड्, जामुने र मनपाङ् गा.वि.स.लाई समायोजन गरी म्याग्दे गाउँपालिका गठन गरिएको हो । तनहुँ जिल्लामा रहेका जम्मा १० वटा स्थानीय तहमा ८५ वटा वडा रहेकोमा यस पालिकामा समावेश भएका साविकका छाड्, जामुने र मनपाङ् गा.वि.स.हरूलाई विभाजन गरी जम्मा ७ वटा वडा बनाईएका छन् ।

समुद्री सतहबाट करिब ४२५ मि. रानिटारदेखि १०७० मि. मनपाङ्कोट सम्मको उचाईमा रहेको यस गा.पा. भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २७ डिग्री ५७ मिनेट ५ सेकेन्ड उत्तर देखि २८ डिग्री ३ मिनेट ४८ सेकेन्ड उत्तरी अक्षांश र ८४ डिग्री १४ मिनेट ५० सेकेन्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस गाउँपालिका तनहुँ जिल्लाको करिब मध्ये भागमा अवस्थित रहेको छ । जिल्लाको कूल क्षेत्रफलको ७.५ प्रतिशत भू-भाग ओगट्ने यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ११५.३५ वर्ग कि.मि. रहेको छ । जसमा पूर्व-पश्चिम लम्बाई ७ कि.मि. (पृथ्वी राजमार्ग), उत्तर-दक्षिण चौडाई ६ कि.मि. (रामकोट सालघारी-छाडपाटन) सम्म फैलिएको छ ।

पहाडी जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरूपका हिसाबले भिर पाखा तथा समथर जमिन गरी विविधता युक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ । यस क्षेत्रमा विभिन्न स्थानमा गरी करिब ४० प्रतिशत समथर भू-भाग रहेको छ । जस मध्ये खेती योग्य भूमि ५८ प्रतिशत र वन क्षेत्र ३१.८ प्रतिशत रहेको छ । यस पालिकाको सिमानालाई निम्नानुसार चौबट्टी गरिएको छ ।

पूर्व: व्यास न.पा.

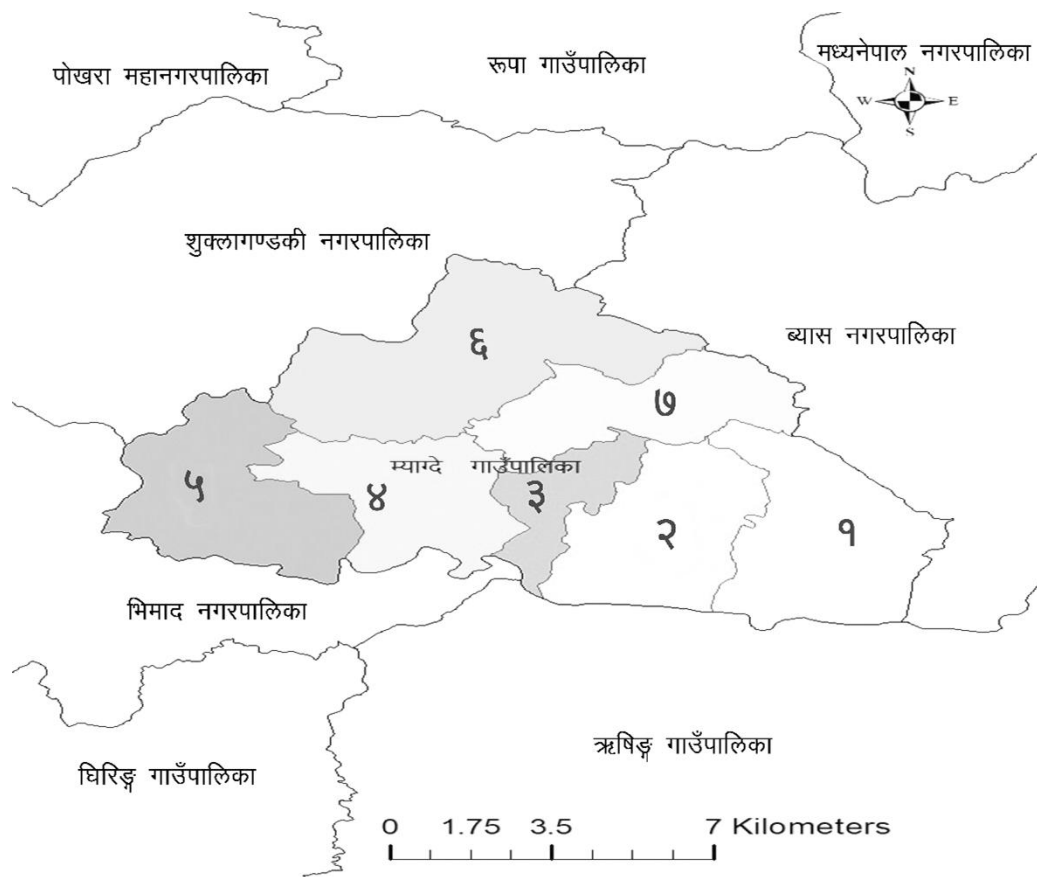
पश्चिम: भिमाद र शुक्लागण्डकी न.पा.

उत्तर: शुक्लागण्डकी र व्यास न.पा.

दक्षिण: भिमाद न.पा. र रिसिङ गा.पा.

यस गा.पा. जिल्ला भित्रको प्रतिनिधि सभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि निर्वाचन क्षेत्र नं. २ एवं प्रदेश सभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि प्रदेश (क) अन्तर्गत पर्दछ ।

चित्र नं. १.१: म्याग्दे गाउँपालिकाको प्रशासनिक नक्शा

स्रोत : सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, काठमाडौं

तालिका १.१: वडाको भौगोलिक अवस्थिति

वडा	समावेस साविक गा.वि.स.	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
१	जामुने (१, २ र ९ नं. वडा)	१९.२८	१६.७१
२	जामुने (३, ४, ५ र ८ नं. वडा)	१६.२३	१४.०७
३	जामुने (६ र ७ नं. वडा)	६.९०	५.९८
४	छाड (१-६ नं. वडा)	१४.४८	१२.५५
५	छाड (७-९ नं. वडा)	१८.१२	१५.७१
६	मनपाड (१-५ र ७ नं. वडा)	२६.१०	२२.६३
७	मनपाड (६, ८ र ९ नं. वडा)	१४.२४	१२.३५
जम्मा		११५.३५	१००.००

स्रोत: संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, २०७४

यसरी हेर्दा क्षेत्रफलका आधारमा गाउँपालिकाको सबैभन्दा ठूलो वडा वडा नं. ६ र सबैभन्दा सानो वडा वडा नं. ३ रहेको छ ।

१.३ गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थिति

गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थितिको तथ्याङ्कलाई आधार मानेर अध्ययन गर्दा यहाँको कूल ११५.३५ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल मध्ये सबैभन्दा बढी वन/जंगल क्षेत्रले ५३.३६ प्रतिशत भाग ओगटेको छ भने कृषि योग्य जमिनले २८.३९ प्रतिशत जमिन ओगटेको देखिन्छ । त्यसैगरी १२.३१ प्रतिशत आवासिय क्षेत्र, ३.३५ प्रतिशत जमिन सार्वजनिक क्षेत्र र २.०३ प्रतिशत भाग नदी, खोलानाला तथा ताल तलैया लागयतका क्षेत्रले ओगटेको छ । गाउँपालिकामा व्यापारिक क्षेत्र, खानी तथा खनिजजन्य क्षेत्र तथा सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्रको जमिन पनि उल्लेख्य रहेको पाइन्छ । पहाडी जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरूपका हिसाबले भिरपाखा तथा समथर जमिन गरी विविधतायुक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ ।

१.४ हावापानी

करिब ४२५ मि. रानीटार देखि १०७० मि. को उचाईमा रहेको मनपाडकोटसम्म रहेको यस पालिकामा मुख्य गरी अर्धोष्ण, समशितोष्ण र शितोष्ण तिन किसिमको हावापानी रहेको पाइन्छ । भौगोलिक विविधताको कारण अधिकतम तापक्रम ३८-४१ डिग्री सेण्टिग्रेड र न्युनतम तापक्रम ३ डिग्री सेण्टिग्रेड सम्म रहेको छ । गाउँपालिकाको सरदर वार्षिक वर्षा १७६१ मि.मि. सम्म रहेको देखिन्छ । खैरेनीटार तनहुँ मापन केन्द्रको सन् २०२१, २०२२ र २०२३ को तापक्रम आद्रता र वर्षाको विवरण निम्न तालिकाहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १.४.१: खैरेनीटार तनहुँ मापन केन्द्रको तापक्रमको मासिक औषत स्थिति

महिना	मासिक औषत अधिकतम तापक्रम (डि.से.)			मासिक औषत न्यूनतम तापक्रम (डि.से.)		
	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
जनवरी	२२.२	१९.९	२३.५	९.५	१०.२	८.९
फेब्रुअरी	२५.८	२१.१	२७.२	९.८	९.८	११.०
मार्च	२९.४	३१.६	२८.९	१४.१	१५.४	१४.०
अप्रिल	३२.७	३२.९	३२.२	१५.३	१८.७	१५.२
मे	३१.१	३२.७	३३.२	२०.१	२०.३	१८.३

महिना	मासिक औषत अधिकतम् तामक्रम (डि.से.)			मासिक औषत न्यूनतम् तापक्रम (डि.से.)		
	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
जुन	३१.९	३३.६	३५.७	२२.४	२३.२	२२.२
जुलाई	३३.४	३४.३	३३.५	२४.१	२३.७	२४.४
अगष्ट	३२.२	३३.८	३२.७	२४.२	२४.४	२४.४
सेप्टेम्बर	३२.३	३२.४	३३.४	२३.३	२३.३	२३.७
अक्टुबर	३०.६	२९.२	३०.०	२१.२	१९.०	१९.३
नोभेम्बर	२४.८	२६.३	२६.७	१४.८	१५.१	१५.५
डिसेम्बर	२२.६	२२.१	२३.२	१०.८	११.३	१२.०

स्रोत: जल तथा मौसम विज्ञान कार्यालय, कास्की, २०८१

तालिका १.४.२: खैरनीटार तनहुँ मापन केन्द्रको मासिक कूल वर्षा र औषत सापेक्षिक आद्रताको स्थिति

महिना	मासिक कूल वर्षा (मि.मि.)			मासिक औषत सापेक्षिक आद्रता (प्रतिशत)		
	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
जनवरी	०.०	२.३	०.०	८२.३	८८.१	८७.९
फेब्रुअरी	१८.२	८७.३	४५.४	७२.९	८३.७	७९.८
मार्च	७७.२	१३.४	१३३.५	७५.०	७०.३	७६.५
अप्रिल	४०.१	१९९.८	२८.८	६७.५	७६.५	७१.४
मे	४२३.०	२८६.३	२०५.१	७८.७	७५.२	७८.१
जुन	८२८.५	७९७.३	४१७.७	८३.३	८२.५	८१.५
जुलाई	८७६.५	३२८.४	६१०.३	८३.१	७८.१	८५.१
अगष्ट	६३९.५	२३८.४	५९७.५	८४.६	८०.९	८९.२
सेप्टेम्बर	२८१.५	४०७.०	१६५.०	८२.०	८७.३	८७.८
अक्टुबर	३५७.५	४३०.०	२१५.५	८६.८	८७.७	९०.०
नोभेम्बर	०.०	०.०	०.०	८८.१	९०.०	९०.३
डिसेम्बर	६१.४	०.०	०.५	९०.२	९१.५	९१.१

स्रोत: जल तथा मौसम विज्ञान कार्यालय, कास्की, २०८१

१.५ धार्मिक सन्दर्भ

म्याग्दे धार्मिक हिसाबबाट पनि महत्वपूर्ण गाउँपालिका हो । हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता रहेको यस पालिकामा राज्य पुनर्संरचना पूर्व साविक मनपाङ गा.वि.स. हाल म्याग्दे-६ मा अवस्थित

मनपाङकोट जहाँ थानीमणी मन्दिर र काली भैरबको मन्दिर रहेको छ । सदियौंदेखि थानिमणीलाई फूलमाला र कालो भैरबलाई पञ्चवली चढाउने चलन चलिआएको छ ।

तालिका १.५.१: धार्मिक स्थलहरू

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	विशेषता
१	मनकामना	म्याग्दे-१ टाक्राङ	अष्टमी विशेष
२	वाराही मन्दिर	म्याग्दे -१ गुणादी	परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ
३	अकलाथान	छाङ	सबै चाडपर्व सहित परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ, पिकनिक स्थल
४	भैरवथान	म्याग्दे -५ मुलाबारी	भैरव पूजा
५	थानिथान	म्याग्दे -६ ढोके	विश्वकर्मा पूजा
६	मनपाङकोट	म्याग्दे-६ मनपाङ	ठूलो दशै फूलपाती
७	थानिमणी मन्दिर	म्याग्दे-६ मनपाङ	चैते दशै सप्तमी, बडा दशैको नवमीका साथै हरेक पञ्चमीमा होमन सहित पूजापाठ
८	कालो भैरव थान	म्याग्दे-६ मनपाङ	चैते दशै सप्तमी, बडा दशैको नवमीका साथै हरेक पञ्चमीमा वली सहित पूजापाठ
९	मनकामना मन्दिर	म्याग्दे-६ मनपाङ	परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ, दृश्यावलोकन
१०	आकाशेदेवी	म्याग्दे -७ डाँडागाउँ	परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ, दृश्यावलोकन
११	किलचोक मन्दिर	म्याग्दे-२ किलचोक	परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ
१२	जलदेवी मन्दिर	म्याग्दे -५ मौरी बजार	परम्परा अनुसार नित्य पूजापाठ, चिसोपानी गुफा

१.६ संस्कृति, चाडपर्व, जात्रा मेला तथा पर्यटन

म्याग्दे गाउँपालिकामा ३० भन्दा बढि विभिन्न जातजातिहरूको बसोबास रहेको छ । मगर जातिको बाहुल्यता रहेको गाउँपालिका जनसांख्यिक समिश्रणको आधारमा बहुजातिय, बहुधार्मिक समावेशी गाउँपालिका हो । धार्मिक दृष्टिले फरक-फरक धर्म मान्ने जातजाति तथा समुदाय रहेता पनि धार्मिक सहिष्णुता एवं जातिय सद्भाव म्याग्देको पहिचान हो । यहाँ अधिकांश हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरू रहेका छन् भने बौद्ध, इस्लाम र क्रिश्चियन धर्म मान्ने समुदायहरूको पनि बसोबास रहेको छ । सबै जातजाति र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति परम्परा र चालचलनहरू रहेका छन् । जसमा बडादशै, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, कृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैतेदशै, साउने संक्रान्ती, मातातिर्थ औंशी, अक्षय तृतिय, हरिशयनी, हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन, कुशे औंशी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णिमा (सराय नाच), स्वस्थानी पूर्णिमा,

कर्कट संक्रान्ती, बुद्ध जयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू वकरईद, इदुलफितर, क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असार १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन् । त्यस्तै गरी रामनवमी, महाशिवरात्री, चैतेदशै, हरिशयनी, हरिबोधनी एकादशी, हरितालिका तिज, मगर दिवस, ल्होसार आदि पर्वहरूमा विभिन्न धार्मिक एवं पर्यटकीय ठाउँहरूमा मेला तथा जात्रा लाग्ने गर्दछ ।

तालिका १.६.१: विभिन्न जातजातिहरूबाट संचालन गरिने जीवनयापनका पूजापाठ तथा चाडपर्वहरू

क्रस	जातजाति	पूजापाठ
१	मगर	बाजेबुजुपूजा, चण्डी पूजा, भूमिपूजा, वायू पूजा, माघी मगर दिवस, साउने संक्रान्ति, १५ पुष, न्वागि खाने दिन साथै विभिन्न राष्ट्रिय पर्वहरू ।
२	गुरुङ	ख्येमा थ्यीवः (पितृ पूजा), लु थ्यीवः (जलशक्ति पूजा), मो लवः (वायु पूजा), खेमात्हे (कालरात्री), उधौली, उभौली, फैलु (कूल देवता), माङगी (सातकन्या पूजा), गैडु (पशुधन पूजा), ट्यो थ्यीवः (क्षेत्र /सिमाना पूजा), सिउली (गाउँ बाध्ने पूजा), प्लुरःचुँवः (बिउबिजन माटो पूजा), प्हात टिवः (बालिनाली पूजा), सिल्दो न्हाल्दो (प्रकृति पूजा), चण्डी पूजा, सबै औंशी, पूर्णिमा र संक्रान्ती, नाग पूजा, ह्योखुशी (धनको पूजा), होस्यो प्राव (मध्ये वर्षमा रोगव्याधी हटाउने पूजा), तमुल्होसार (नयाँवर्ष) आदि ।
३	नेवार	वेल विवाह, सूर्य विवाह (गुफा राख्ने), देवाली, सिठी नखाः, बाह्रवर्षे नाच, घोडे जात्रा, गाई जात्रा, रोपाई जात्रा, बाघ जात्रा, म्हपूजा गुठी, योमरीपुनी (नयाँ धानको रोटी पोली खाने), भुपनी, बिस्केट जात्रा (नयाँ वर्ष), भेडा जात्रा, मकै सुकाउने पूर्ण, चौथी, अक्षय तृतिया (खुदोपानी खुवाउने) आदि ।
४	भुजेल	प्रायः सबै हिन्दुहरूद्वारा पूजा गरीने देवदेवी तथा मनार्इने चाडपर्वहरू
५	दरै	माघी, भूमी पूजा, पितृ पूजाका साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
६	कुमाल	माघी साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
७	बोटे	माघी साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
८	ब्राहमण, क्षेत्री, ठकुरी, दशनामी र दलित	नववर्ष, हरिशयनी एकादशी, गुरुपूर्णिमा, साउने संक्रान्ति, जनैपूर्णिमा, श्रीकृष्णजन्माष्टमी, तिज, दशै, तिहार, हरिबोधनी एकादशी, माघे संक्रान्ति महाशिवरात्री, होली पूर्णिमा, चैते दशै, श्रीपञ्चमी आदि चाडपर्वहरूमा विभिन्न देवदेवीको पूजापाठ गर्दछन् ।

तालिका १.६.२: स्थानीय चाँडपर्व, जात्रा र मेला

क्र.सं.	चाडपर्व	जात्रा	मेलाहरुको नाम	मनाईने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१	दर्शै		दर्शैमेला	असोज, कार्तिक	नौरथा	हिन्दुहरु सबै
२	तिहार	देउसी भैलो		कार्तिक	कृष्णपक्ष	हिन्दुहरु सबै
५	तिज	तिज गित जात्रा		भाद्र	पञ्चमी	हिन्दुहरु सबै
७	कृष्णअष्टमी		कृष्णजात्रा	साउन, भाद्र	कृष्णपक्षको अष्टमी	हिन्दुहरु सबै
८	जनैपुर्णिमा	लाखे जात्रा		श्रावण, भदौ	पुर्णिमा	हिन्दुहरु सबै
९	नागपञ्चमी			श्रावण	पञ्चमी	हिन्दुहरु सबै
१०	साउने संक्रान्ती			श्रावण	श्रावण १ गते	हिन्दुहरु सबै
११	चैते दशै			चैत्र, वैशाख	चैत नवमी	हिन्दुहरु सबै
१२	माघे संक्रान्ती	नाचगान		माघ	माघ १ गते	मगर
१३	ठुलो एकादशी	फूल तार्ने				हिन्दुहरु सबै
१४	पुस पन्ध्र	ल्होसार		पुस	पुस १५	गुरुङ
१५	शिवरात्री		पशुपति मेला	फागुन		हिन्दुहरु सबै
१६	बुद्धजयन्ती पुर्णिमा			वैशाख	वैशाख पुर्णिमा	बौद्ध
१७		गाईजात्रा		साउन, भदौ		नेवार
१८		कृष्णजात्रा		भदौ		नेवार

१.६.१ पर्यटन

मानविय सभ्यताको विकासक्रमदेखि मानिसहरु भेटघाट, अनुसन्धान, स्वास्थ्य उपचार, तीर्थाटन, व्यावसायिक सम्मेलन आदि उद्देश्य लिई भ्रमण गरेको देखिन्छ । नियमित बसोबास भन्दा अन्यत्र स्थानमा यात्रा गर्ने व्यक्तिहरु पर्यटक हुन भने यिनीहरुलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न सेवा सुविधा पुर्‍याउने क्रियाकलापलाई पर्यटन भनिन्छ । वैदेशिक मुद्रा आर्जन हुने, गरिबी निवारण हुने, विज्ञान र प्रविधि आयात हुने, भाषा, संस्कृति र साहित्यको विकास हुने, रोजगारीका अवसर सृजना हुने, जीवनस्तर वृद्धि हुने जस्ता महत्वपूर्ण उपलब्धि भएकोले यस पालिकाले यस क्षेत्रलाई प्रमुख प्राथमिकतामा राखेर

कार्यक्रमहरु अगाडि बढाएको देखिन्छ र यसको संभाव्यता पनि प्रचुर मात्रामा रहेको छ । यहाँको ग्रामिण पर्यटन, मानुङ्कोट पदमार्ग, मनपाङ्पदमार्ग जस्ता पदयात्रा पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, paragliding, Mountain बाईकिङ्ग, Rock climbing जस्ता साहसिक पर्यटन, खेल तथा मनोरञ्जन पर्यटन, हर्षपुर Rock Garden, आकाशदेवी पार्क जस्ता पार्क तथा क्याम्प साईटहरु, मानुङ्कोट, मसलाबारी, भैरवस्थान, अकलाथान, वरचौरजस्ता वनभोज स्थलहरु, मानुङ्कोट, टाकाराङ्ग, छाङ्गहटिया, भैरवस्थान मुलाबारी, मनपाङ्कोट, मनकामना मन्दिर जस्ता महत्वपूर्ण प्राकृतिक सौन्दर्यले भरिपूर्ण दृश्यावलोकन स्थलहरु, चमेरे गुफा, घिचिङ् ओडार, तिलाहार गुफा, चिसोपानी गुफा आदि गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण गुफाहरु पर्यटकका आकर्षणका केन्द्र बन्न पुगेका छन् । म्याग्दे गा.पा. धार्मिक एवं सांस्कृतिक विविधताले पनि भरिपूर्ण छ । यहाँ ३० भन्दा बढि विभिन्न जातजातिको बसोवास रहेको छ धार्मिक दृष्टिले फरक-फरक धर्म मान्ने जातजाति तथा समुदाय रहेता पनि धार्मिक सहिष्णु एवं जातिय सदभाव म्याग्देको पहिचान हो । त्यसैले भाषा संस्कृतिमा चाख राखेका लागि मात्र नभई परम्परागत संस्कृति एवं रहनसहन खानपिन र परम्परामा रुचि राखे जो कोहीका लागि समेत म्याग्दे आकर्षक गन्तव्य बन्न सक्दछ । पर्यटनका विविधिकरण मध्ये कृषि पर्यटन हालै चर्चामा आएको नयाँ पर्यटकीय गतिविधि हो । कृषि प्रणालीमा आधारित कृषि पर्यटनको विकास प्रारम्भ भई सकेको भएपनि त्यसको पर्यटकीय प्रयोजनका लागि प्रचार प्रसार हुन सकेको छैन । त्यसैले म्याग्दे गा.पा.का फाँटहरुमा १५ असारका दिन धान दिवस, मंसिरमा दाई दिवस, कोदो रोप्ने, एक गाउँ एक उत्पादन, जैविक कृषि प्रणाली, पर्या पर्यटन, स्थानीय खाना तथा पेय पदार्थहरु, जात्रा, मेला तथा महोत्सवहरुको क्यालेण्डर बनाएर प्रकाशन गरी थप पर्यटक आकर्षक गर्न सकिन्छ । त्यस तर्फ गाउँपालिका आवश्यक थप नीति योजना बनाएर अगाडि बढ्नु पर्ने देखिन्छ । यही कुरालाई मध्ये नजर राखी गाउँपालिकामा विविध पर्यटकीय क्रियाकलापहरुको सम्भावना अध्ययन भई गुरुयोजना पनि तयार भएको पाइन्छ । यहाँको सांस्कृतिक, धार्मिक, भाषा, भेषभुषा, रहनसहन, प्राकृतिक सौन्दर्य, ऐतिहासिक जात्रा मेला महोत्सवले यस गाउँपालिका आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आकर्षणको केन्द्र बन्दै गएको अनुभूति हुँदै आएको छ ।

म्याग्देलालाई आकर्षक, रमणीय र सुरक्षित पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरी राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा पहिचान बढाइ एकिकृत पर्यटकीय गतिविधिका माध्यमबाट सङ्ख्यात्मक तथा गुणात्मक रूपमा पर्यटक आगमनमा वृद्धि गरी यस क्षेत्रबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्ने

लक्ष्य राखी गाउँपालिकाका जनताको जीवनस्तर अभिवृद्धि तर्फ गाउँपालिकाका हरेक कार्यक्रमहरू केन्द्रित हुनु आवश्यक छ ।

१.७ धरातलीय अवस्था

पहाडी जिल्ला अन्तर्गत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरूपका हिसाबले भीर, पाखा तथा समथर जमिन गरी विविधतायुक्त धरातलीय अवस्थिति रहेको छ । यस क्षेत्रमा विभिन्न स्थानमा गरी करिब ४० प्रतिशत समथर भू-भाग रहेको छ । जसमध्ये खेतीयोग्य भूमी ५८ प्रतिशत र वन क्षेत्र ३१.८ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका १.७.१: धरातलीय अवस्था

क्र.सं.	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.मा)	प्रतिशत
१	खाली जमिन	०.०४	०.०४
२	खेती गरिएको क्षेत्र	६६.९०	५८.०
३	भिर पहरा	०.०३	०.०२
४	जंगल	३६.६९	३१.८०
५	चरण क्षेत्र	१.६८	१.४६
६	बगर	२.०८	१.८०
७	भाडि बुट्यान	२.५३	२.२०
८	पानीले ढाकेको क्षेत्र	५.४०	४.६८
जम्मा		११५.३५	१००.००

श्रोत: स्थलरूप नक्सा, नापी विभाग तथा स्थानीय निकाय पुनर्संरचना आयोगको प्रतिवेदन २०७४

१.८ प्राकृतिक सम्पदा

गाउँपालिकामा प्रमुख नदीमा रहेको म्याग्दे खोला (१४ कि.मि.), सेती नदी (२८ कि.मि.), साँगे खोला (१८.५ कि.मि.), गुणादी खोला (५ कि.मि.), ठुलो पहरा गुफा, रामकुवा, मानुङकोट आदि यहाँको मुख्य प्राकृतिक सम्पदाहरू हुन् । त्यस्तै गरी म्याग्दे र साँगे लगायत २० भन्दा बढि खोला खोल्साहरू गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका छन् । विभिन्न साना खोला तथा निर्मित कूलोहरू सिंचाइ श्रोतको रूपमा रहेका छन् । यहाँ विभिन्न पोखरी तथा पानीका मुहानहरू पनि अवस्थित रहेका छन् । गाउँपालिका मनपाङ्ग क्षेत्र, वडा नं. ४, ६ र ७ मा दुङ्गा खानी रहेका छन् । गाउँपालिकामा खनिजजन्य पदार्थहरू जस्तै: दुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको साथै वडा नं. २ मा शिशा खानी, पयर खोलामा कोइला खानी र डाडागाउँ

हर्कपुर तिनपिप्लेमा खरी ढुङगाको पनि सम्भावना रहेको छ । जैविक विविधताका हिसावले अर्धोष्ण, समसितोष्ण, सितोष्ण हावापानीमा पाइने जीव तथा वनस्पतिहरूमा बाघ, भालु, वादर, ढेडु, स्याँल, लोखर्के, सर्प, दुम्सी, कालिज आदि पाइन्छन् । वनक्षेत्रमा कडुज, चिलाउने, उतिस, साल, तिजु, काफल आदि प्रमुख रुख विरुवा सहित रिष्टा टिमुर, सतावरी, बोझो, कुरिलो, दालचिनी, तेजपात, गुराँस, चिउरी, संजिवन, लहरेगुर्जो, अमला, रुदिले, तितेपाती आदि जडिवुटिहरू यस क्षेत्रमा उपलब्ध छन् ।

१.९ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका ५ वटा स्थानीय बजार एवं व्यापारिक केन्द्रहरूमा खाद्यान्न, खुद्रा, भाँडा, हार्डवयरका सामग्री, कपडा, स्टेशनरी तथा मासु लगायतका वस्तुहरूको कारोबार हुने गरेको पाइन्छ । स्थानीय बजार तथा त्यस बजारमा कारोबार हुने मुख्य वस्तुहरू सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १.९.१: स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र.सं.	बजारको नाम	कारोबार हुने मुख्य वस्तु
१	गुणादी बजार	खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा, हार्डवयर, कपडा, स्टेशनरी, मासु पसल
२	जामुने बजार	खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा, हार्डवयर, कपडा, स्टेशनरी, मासु पसल
३	धयँरे बजार	खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा, हार्डवयर, कपडा, स्टेशनरी, मासु पसल
४	थर्पु बजार	खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा, हार्डवयर, कपडा, स्टेशनरी, मासु पसल
५	छाड बजार	खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा, हार्डवयर, कपडा, स्टेशनरी, मासु पसल

१.१० पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

गाउँपालिकामा ग्रामिण क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार विकास शुरुवाती अवस्थामा नै छ । व्यवस्थित भू-उपयोग योजना सहित योजनाबद्ध रूपमा विकास नभएकाले मिश्रित भू-उपयोगको व्यवस्थापकिय समस्या तथा चुनौती यस पालिकाले सामना गर्नु परेको छ । परम्परागत रूपमा न्युनतम योजनाको आधारमा वस्ति एवं मानव गतिविधि विकास र विस्तार भएको र पहाडी भिरालो भू-भाग पर्ने हुँदा यहाँ विकास पद्धति पनि परम्परागत नै छ । गाउँपालिकाको स्थापना भएपछि भौतिक पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा आशाका किरणहरू देखिन थालेको अनुभूति पाइन्छ । गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको करिब १२.३ प्रतिशत जमिन आवासिय क्षेत्रले ओगटेको छ भने सार्वजनिक क्षेत्रमा करिब ३.३५ प्रतिशत

भूमी रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा करिब १९.१ प्रतिशत घरहरू पक्की संरचनाका र मापदण्ड बमोजिम निर्माण भवन करिब २५ प्रतिशत रहेका छन् । गाउँपालिकाभित्र ८५ वटा सामुदायिक भवनहरू, २ वटा कभडहल, विद्यालयस्तरका १० वटा खेल मैदान, विपन्नताका लागि १६ वटा निर्माणाधिन अवस्थामा पुगेका आवास गृह रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको पूर्वाधार शाखाको तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिका अन्तर्गतका सडकहरू मध्ये पक्की सडक ३२ कि.मि., ग्राभेल ९३ कि.मि. र ३० कि.मि. कच्ची सडक रहेको छ । त्यसैगरी ३१ कि.मि. नयाँ ट्रयाक खोलिएको र १२६ कि.मि. सडकमा नाली निर्माण भएको छ । गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार हुन बाँकी रहे पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ । गाउँपालिकाको मुख्य सडक सञ्जालमा पृथ्वी राजमार्ग अन्तर्गतको ७ कि.मि. सडक खण्ड पनि यसै पालिकामा पर्दछ । सडक मार्ग राम्रो भएका वडाहरूमा बस सेवा र ग्रामिण क्षेत्रमा कच्ची सडक रहेका वडाहरूमा जिप, भ्यान, ट्याक्टर आदि लगायतका यातायातका साधनहरू सञ्चालन हुने गरेका छन् । गाउँपालिकाका सबै वडाहरू सडक सञ्जालसँग जोडीएका छन् ।

१.११ विकासका सम्भावनाहरू

म्याग्दे गाउँपालिकामा विकासका प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ भन्ने कुरालाई यस क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू, आर्थिक अभ्यास र उपलब्ध मानविय पूँजी तथा पूर्वाधार लगायतको अवस्थाले पुष्टि गर्दछ । गाउँ विकासका सम्भावनाहरूलाई देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १.११.१: विकासका सम्भावनाहरू

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	सम्भावना
१	प्राकृतिक श्रोत तथा साधन	• अर्धोष्ण, समसितोष्ण, सितोष्ण हावापानी एवं जैविक विविधता • बाह्रै महिना बहने साना नदि तथा खोला • चरण क्षेत्र • समथर भू-भाग
२	आर्थिक	• धान, मकै, कोदो, गहुँ जस्ता उत्पादन • व्यवसायिक फलफूल तथा तरकारी उत्पादन • उन्नत पशुपक्षीपालन • बैंक तथा वित्तिय सुविधा विस्तार

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	सम्भावना
३	सामाजिक	- उ.मा.वि. सम्मको शैक्षिक संस्था सम्मको पहुँच - आयुर्वेदिक औषधालय, स्वास्थ्य चौकी, केन्द्र लगायतका स्वास्थ्य सुविधा - पूर्ण सरसफाईका अभ्यास - धारामा आधारित सुरक्षित खानेपानी सुविधा विस्तार
४	वन तथा वातावरण	संरक्षित सामुदायिक वन क्षेत्रको व्यवस्थापन
५	भौतिक पूर्वाधार	- सडक पूर्वाधारको विस्तार - विद्युत एवं संचार सुविधाको विस्तार - आवश्यकता अनुसारका पुल तथा कल्भर्टको निर्माण - मुख्य बजारमा पक्की सडक तथा नाला निर्माण
६	सुशासन तथा संस्थागत	- गाउँकार्यपालिका, विषयगत शाखा, समितिको गठन र सञ्चालन - गै.स.स. को विकास कार्यमा संलग्नता

खण्ड दुई : घर परिवार तथा जनसाङ्ख्यिक विवरण

२.१ परिचय

कुनै देशको निर्धारित सिमाना भित्र निश्चित समयमा अक्सर बसोबास गरिरहेका व्यक्ति तथा परिवारहरूको जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक तथा आर्थिक विवरणहरू व्यवस्थित रूपमा सङ्कलन गर्ने तिनीहरूको प्रशोधन तथा विश्लेषण मार्फत सान्दर्भिक सूचक तथा तथ्याङ्कहरू तयार गरी प्रकाशन गर्ने प्रक्रियालाई जनगणना भनिन्छ । नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ मा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवार कोही नछुट्ने र कोही नदोहोरिने सिद्धान्त अवलम्बन गर्नुको साथै सबै व्यक्तिको पूर्ण सहभागिता होस् भनी जनगणनाको नारा "मेरो गणना मेरो सहभागिता" राखि पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू सङ्कलन गरिएको थियो । यस जनगणनाले जनसङ्ख्याको आकार, बनावट, वृद्धि र वितरणका विवरणहरू मात्र नभई देशको वास्तविक बिम्ब प्रस्तुत गर्ने सामाजिक, आर्थिक तथा जनसाङ्ख्यिक सूचकहरू उपलब्ध गराउनेछ । यसबाट प्राप्त सूचक तथा तथ्याङ्कहरू देशको समग्र विकासका लागि अवलम्बन गरिने योजना, सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा प्रयोग गरिन्छन् । जनगणनाबाट देश भित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवारहरूको पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू तल्लो प्रशासनिक इकाइसम्म प्राप्त हुने भएकोले निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण राज्य पुनर्संरचना तथा विकेन्द्रिकरण सापेक्ष योजना, नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्नका लागि समेत महत्वपूर्ण हुन्छन् । नेपालमा वि.सं. १९६८ साल देखि जनगणना गर्ने काम शुरू भएको र त्यसपछि लगभग प्रत्येक १०/१० वर्षको अन्तरालमा जनगणना सञ्चालन हुँदै आएको छ । यस क्रममा वि.सं. २०७८ सालको राष्ट्रिय जनगणना नेपालको बाह्रौँ र वि.सं. २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधान बमोजिमको संघीय प्रणाली पश्चातको पहिलो जनगणना हो ।

२.२ घर तथा पारिवारिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा पहिलो पटक घरहरूको गणना भएको र उपरोक्त घरहरूको संरचना, तला तथा प्रयोग र घरको उपयुक्तताको पञ्चांस विश्लेषण सम्बन्धी विवरणहरू यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसै गरी विगतका राष्ट्रिय जनगणनामा जस्तै: पारिवारिक विवरणहरूमा परिवारले प्रयोग गर्ने घरको छाना, भित्ता, भुईँ, जग आदिको बनोट, परिवारमा उपलब्ध खानेपानी, शौचालय, बत्ती बाल्न र खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धन तथा आवास र घरयासी सुविधा, घर जग्गाको स्वामित्व, अक्सर

विदेश बस्ने परिवारका सदस्य सम्बन्धी विवरणहरू आदि तालिकाहरू र ग्राफमा उल्लेख गरिएको छ । जनगणनाबाट प्राप्त परिवार सम्बन्धी केही विवरणहरू सम्बन्धित मिल्दो खण्डमा राखिएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको कूल जनसङ्ख्या २३,५७८ जना रहेको छ जसमध्ये महिला जनसङ्ख्या १२,६९६ (५३.८%) र पुरुष जनसङ्ख्या १०,८८२ (४६.२०%) रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकामा कूल घरपरिवार ६,५१५ रहेको छ। यस गाउँपालिकाको जनघनत्व २०५ जना मानिस प्रति वर्ग किलोमिटर छ भने लैङ्गिक अनुपात ८५.७१ जना पुरुष प्रति १०० जना महिला रहेको छ । गाउँपालिकाका ७ वटा वडा मध्ये सबैभन्दा बढि जनसङ्ख्या वडा नं. ७ मा ३,७१३ जना छन् भने सबैभन्दा कम वडा नं. ५ मा २,८८१ जना रहेका छन् ।

तालिका २.१: वडा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

वडा नम्बर	जम्मा	पुरुष	महिला
१	३४२२	१५६९	१८५३
२	३५८८	१६३५	१९५३
३	३४७१	१५८५	१८८६
४	३५२३	१५९६	१९२७
५	२८८१	१३८७	१४९४
६	२९८०	१४१७	१५६३
७	३७१३	१६९३	२०२०
जम्मा	२३५७८	१०८८२	१२६९६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.२: घरपरिवार सङ्ख्या, औषत परिवार सङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपातको वडागत विवरण

वडा नम्बर	घरपरिवार	औषत परिवार	लैङ्गिक अनुपात
१	९११	३.७६	८४.६७
२	१०२५	३.५०	८३.७२
३	९३५	३.७१	८४.०४
४	१०१५	३.४७	८२.८२
५	७७२	३.७३	९२.८४

वडा नम्बर	घरपरिवार	औषत परिवार	लैङ्गिक अनुपात
६	८२८	३.६०	९०.६६
७	१०२९	३.६१	८३.८१
जम्मा	६५१५	३.६२	८५.७१

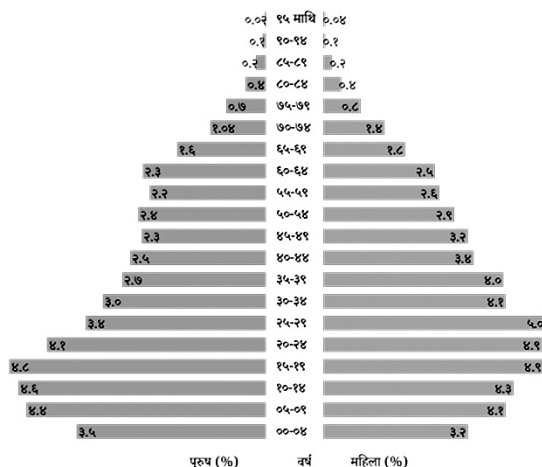
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.३: उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
००-०४	८२९	७६३	१५९२	६.७५
०५-०९	१०४५	९६०	२००५	८.५०
१०-१४	१०८३	१००३	२०८६	८.८५
१५-१९	११२३	११५७	२२८०	९.६७
२०-२४	९५८	११५५	२११३	८.९६
२५-२९	७९०	११७२	१९६२	८.३२
३०-३४	७११	९६०	१६७१	७.०९
३५-३९	६२८	९४७	१५७५	६.६८
४०-४४	५९५	७९१	१३८६	५.८८
४५-४९	५४५	७६५	१३१०	५.५६
५०-५४	५६०	६९३	१२५३	५.३१
५५-५९	५१०	६१३	११२३	४.७७
६०-६४	५३९	५८८	११२७	४.८०
६५-६९	३८९	४३४	८२३	३.५०
७०-७४	२४६	३२६	५७२	२.४३
७५-७९	१७५	१९९	३७४	१.५९
८०-८४	९१	९६	१८७	०.८०
८५-८९	४५	५०	९५	०.४०
९०-९४	१५	१४	२९	०.१२
९५+	५	१०	१५	०.०६
जम्मा	१०८८२	१२६९६	२३५७८	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

चित्र नं. २.१: वि.सं २०७८ सालको म्याग्दे गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या पिरामिड

यसरी गाउँपालिकामा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या १५-४९ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या कूल जनसङ्ख्याको ६२.२३ प्रतिशत छ । ०-१४ वर्ष र ६०+को जनसङ्ख्या आश्रित जनसङ्ख्या भित्र पर्दछ जुन करिब ३७.७७ प्रतिशत मात्र छ । यसरी करिब दुईतिहाईको नजिक रहन पुगेको सक्रिय जनसङ्ख्याको उमेर समूहलाई गाउँपालिकाले विशेष योजनाका साथ वैदेशिक रोजगारीका लागि पलायन हुनबाट रोकी गाउँपालिका भित्र कृषि तथा पर्यटन जस्ता आर्थिक उत्पादनको क्षेत्रमा लगाउन अवसरको रूपमा लिन सक्नु पर्दछ । उच्च उत्पादन र उत्पादकत्वलाई प्राप्त गर्न चाहिने प्राविधिक सिप र ज्ञान भएको मानव संसाधन विकास मार्फत नयाँ प्रविधिको अन्वेषण गरी उत्पादन प्रकृतिलाई वैज्ञानिक र प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ । गाउँपालिकाको समृद्धिका प्रमुख क्षेत्रका रूपमा रहेका पर्यटन, आधुनिक कृषि तथा पशुपालन र सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित विषयमा विश्वविद्यालय स्तर सम्मकै शैक्षिक संस्थाको विकास गरी जनसांख्यिक लाभ लिनका लागि गाउँपालिकाका नीति तथा कार्यक्रमहरू पनि त्यसरी नै आकर्षित हुन सक्नुपर्दछ ।

तालिका २.४: गाउँपालिकाको प्रक्षेपित जनसङ्ख्या (वि.सं.२०८१-२०९५)

साल	जम्मा जनसङ्ख्या
२०८१	२३८९७
२०८२	२४००४
२०८३	२४११२
२०८४	२४२२०
२०८५	२४३२८
२०८६	२४४३८

साल	जम्मा जनसङ्ख्या
२०८७	२४५४७
२०८८	२४६५७
२०८९	२४७६८
२०९०	२४८७९
२०९१	२४९९१
२०९२	२५१०३
२०९३	२५२१५
२०९४	२५३२८
२०९५	२५४४२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

यसरी १५ वर्षको प्रक्षेपित जनसङ्ख्यालाई विश्लेषणात्मक रूपमा केलाउदा भविष्यमा पनि उल्लेखनिय रूपमा जनसङ्ख्या वृद्धिदर हुने अवस्था नरहेको प्रष्ट देखिन्छ ।

तालिका २.५: घरको स्वामित्व अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	स्वामित्वको आधारमा			
		आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
सबै वडा	६५१५	५८००	५७८	५०	८७
%	१००	८९.०३	८.८७	०.७७	१.३४
१	९११	८४०	५४	१	१६
%	१००	९२.२१	५.९३	०.११	१.७६
२	१०२५	८९७	९१	२९	८
%	१००	८७.५१	८.८८	२.८३	०.७८
३	९३५	७७३	१४०	२	२०
%	१००	८२.६७	१४.९७	०.२१	२.१४
४	१०१५	८४१	१७१	२	१
%	१००	८२.८६	१६.८५	०.२०	०.१०
५	७७२	७०८	४९	६	९
%	१००	९१.७१	६.३५	०.७८	१.१७
६	८२८	७६७	३१	६	२४
%	१००	९२.६३	३.७४	०.७२	२.९०
७	१०२९	९७४	४२	४	९
%	१००	९४.६६	४.०८	०.३९	०.८७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.६: घरको जगको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	घरको जगको प्रकार				
		माटोजडित इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्टजडित इट्टा/ढुङ्गा	ढलान पिलर सहितको	काठ/बाँसको खम्बा गाडेको	अन्य
सबै वडा	६५१५	२७२२	२५२४	१२४३	१९	७
१	९११	५४०	२४४	१२५	२	०
२	१०२५	३५०	३३७	३३८	०	०
३	९३५	२२०	३०१	४१०	१	३
४	१०१५	३१४	६३५	६३	२	१
५	७७२	३५०	३२३	९४	४	१
६	८२८	४२७	३८१	१३	५	२
७	१०२९	५२१	३०३	२००	५	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.७: घरको बाहिरी गारोको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	माटो जडित/ईट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट जडित/ईट्टा/ढुङ्गा	काँठ/ फल्याक	बाँसजन्य सामग्री	काँचो ईट्टा	जस्ता /टिन	प्रिफ्याब	अन्य
सबै वडा	६५१५	२५३५	३९१०	२१	१२	३	५	२४	५
१	९११	४६४	४३७	७	०	१	२	०	०
२	१०२५	३४५	६७९	१	०	०	०	०	०
३	९३५	२२०	६८६	१	०	०	१	२४	३
४	१०१५	३१९	६९०	४	१	०	०	०	१
५	७७२	२५७	५०७	३	३	१	१	०	०
६	८२८	४१६	४०१	३	५	१	१	०	१
७	१०२९	५१४	५१०	२	३	०	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.८: घरको छानाको बनौट अनुसार घरपरिवारको सङ्ख्या

वडा	जम्मा	जस्ता/ टिन/च्यादर	सिमेन्ट/ ढलान	खर/पराल/ छवाली	टायल	ढुङ्गा/ स्लेट	काठ/ फल्याक	माटो	अन्य
सबै वडा	६५१५	३९७५	२१४३	८९	३	२९९	१	०	५
%	१००	६१.०१	३२.८९	१.३७	०.०५	४.५९	०.०२	०.००	०.०८
१	९११	७००	१५४	४	०	५३	०	०	०
%	१००	७६.८४	१६.९०	०.४४	०.००	५.८२	०.००	०.००	०.००
२	१०२५	५०६	४२१	४	०	९४	०	०	०
%	१००	४९.३७	४१.०७	०.३९	०.००	९.१७	०.००	०.००	०.००
३	९३५	४१८	४६४	१३	०	३७	०	०	३
%	१००	४४.७१	४९.६३	१.३९	०.००	३.९६	०.००	०.००	०.३२
४	१०१५	५०३	५०३	२	०	६	०	०	१
%	१००	४९.५६	४९.५६	०.२०	०.००	०.५९	०.००	०.००	०.१०
५	७७२	५२४	१७३	७	०	६८	०	०	०
%	१००	६७.८८	२२.४१	०.९१	०.००	८.८१	०.००	०.००	०.००
६	८२८	५४७	१९०	५३	२	३४	१	०	१
%	१००	६६.०६	२२.९५	६.४०	०.२४	४.११	०.१२	०.००	०.१२
७	१०२९	७७७	२३८	६	१	७	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.९: घरको भुँईको बनौट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	माटो	काठको फल्याक/बाँस	ईट्टा/ढुङ्गा	सेरामिक टायल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
सबै वडा	६५१५	२२०१	८०	३२	५९	४१२७	१६
१	९११	४५७	४	५	५	४३८	२
२	१०२५	२६३	६	४	२५	७२२	५
३	९३५	१५२	३	७	६	७६१	६
४	१०१५	२७५	३१	९	३	६९६	१
५	७७२	२१५	३	१	५	५४८	०
६	८२८	३७८	२२	३	६	४१७	२
७	१०२९	४६१	११	३	९	५४५	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.१०: खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	धारा पाइप-घर परिसरभित्र	धारा पाइप-घर परिसर बाहिर	ट्युबेल / हातेपम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	खुला इनार/कुवा	मूल धारा	नदी/खोला	जार / बोटल	अन्य
सबै वडा	६५१५	२६६७	२६२१	०	४२८	२७७	४८७	१४	१४	७
%	१००	४०.९४	४०.२३	०.००	६.५७	४.२५	७.४८	०.२१	०.२१	०.११
१	९११	२६७	४३८	०	३७	१०१	६०	२	५	१
%	१००	२९.३१	४८.०८	०.००	४.०६	११.०९	६.५९	०.२२	०.५५	०.११
२	१०२५	४९०	३२२	०	८५	३९	८७	१	१	०
%	१००	४७.८०	३१.४१	०.००	८.२९	३.८०	८.४९	०.१०	०.१०	०.००
३	९३५	५१९	१६५	०	१३७	३४	७०	०	७	३
%	१००	५५.५१	१७.६५	०.००	१४.६५	३.६४	७.४९	०.००	०.७५	०.३२
४	१०१५	५३७	४५८	०	१४	३	३	०	०	०
%	१००	५२.९१	४५.१२	०.००	१.३८	०.३०	०.३०	०.००	०.००	०.००
५	७७२	४४५	२४३	०	२	३	७८	१	०	०
%	१००	५७.६४	३१.४८	०.००	०.२६	०.३९	१०.१०	०.१३	०.००	०.००
६	८२८	१९७	५१५	०	०	२५	८७	१	०	३
%	१००	२३.७९	६२.२०	०.००	०.००	३.०२	१०.५१	०.१२	०.००	०.३६
७	१०२९	२१२	४८०	०	१५३	७२	१०२	९	१	०
%	१००	२०.६०	४६.६५	०.००	१४.८७	७.००	९.९१	०.८७	०.१०	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ | (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.११: परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनको प्रकार अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	काठ/दाउरा	एल.पि.ग्याँस	बिजुली	गुइठा/गोरहा	वायो ग्याँस	मट्टितेल	अन्य
सबै वडा	६५१५	३५१९	२८१४	२०	९	१५१	०	२
%	१००	५४.०१	४३.१९	०.३१	०.१४	२.३२	०.००	०.०३
१	९११	६५३	२४८	२	०	८	०	०
%	१००	७१.६८	२७.२२	०.२२	०.००	०.८८	०.००	०.००
२	१०२५	४६८	५४७	०	०	१०	०	०
%	१००	४५.६६	५३.३७	०.००	०.००	०.९८	०.००	०.००
३	९३५	२८०	६१४	९	९	२२	०	१
%	१००	२९.९५	६५.६७	०.९६	०.९६	२.३५	०.००	०.११
४	१०१५	४६३	५४२	५	०	५	०	०
%	१००	४५.६२	५३.४०	०.४९	०.००	०.४९	०.००	०.००

वडा	जम्मा	काठ/दाउरा	एल.पि.ग्याँस	बिजुली	गुइठा/गोरहा	वायो ग्याँस	मट्टितेल	अन्य
५	७७२	३३५	४१३	०	०	२४	०	०
%	१००	४३.३९	५३.५०	०.००	०.००	३.११	०.००	०.००
६	८२८	६१०	१४८	०	०	६९	०	१
%	१००	७३.६७	१७.८७	०.००	०.००	८.३३	०.००	०.१३
७	१०२९	७१०	३०२	४	०	१३	०	०
%	१००	६९.००	२९.३५	०.३९	०.००	१.२६	०.००	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.१२: बत्ति बालन अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	बिजुली	सोलार/सौर्य उर्जा	मट्टितेल	बाँयोग्यास	अन्य
सबै वडा	६५१५	६४५४	३१	२०	३	७
%	१००	९९.०६	०.४८	०.३१	०.०५	०.११
१	९११	८९७	६	६	१	१
%	१००	९८.४६	०.६६	०.६६	०.११	०.११
२	१०२५	१०२३	२	०	०	०
%	१००	९९.८०	०.२०	०.००	०.००	०.००
३	९३५	९२८	३	१	०	३
%	१००	९९.२५	०.३२	०.११	०.००	०.३२
४	१०१५	१००३	१२	०	०	०
%	१००	९८.८२	१.१८	०.००	०.००	०.००
५	७७२	७६७	३	१	०	१
%	१००	९९.३५	०.३९	०.१३	०.००	०.१३
६	८२८	८१२	४	९	१	२
%	१००	९८.०७	०.४८	१.०९	०.१२	०.२४
७	१०२९	१०२४	१	३	१	०
%	१००	९९.५१	०.१०	०.२९	०.१०	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.१३: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा	जम्मा	फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेफ्टी ट्यांकी)	साधारण (खाल्टे चर्पी)	सार्वजनिक चर्पी	चर्पीको सुविधा नभएको
सबै वडा	६५१५	२१८	४४५०	१७६४	२०	६३
%	१००	३.३५	६८.३०	२७.०८	०.३१	०.९७
१	९११	१८	७२३	१५१	१	१८
%	१००	१.९८	७९.३६	१६.५८	०.११	१.९८
२	१०२५	०	७३७	२७२	१३	३

वडा	जम्मा	फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेफ्टी ट्यांकी)	साधारण (खाल्टे चर्पी)	सार्वजनिक चर्पी	चर्पीको सुविधा नभएको
%	१००	०.००	७१.९०	२६.५४	१.२७	०.२९
३	९३५	७	६६९	२४२	०	१७
%	१००	०.७५	७१.५५	२५.८८	०.००	१.८२
४	१०१५	१२२	५०७	३७७	३	६
%	१००	१२.०२	४९.९५	३७.१४	०.३०	०.५९
५	७७२	४	५९९	१६४	१	४
%	१००	०.५२	७७.५९	२१.२४	०.१३	०.५२
६	८२८	१२	६२५	१७९	१	११
%	१००	१.४५	७५.४८	२१.६२	०.१२	१.३३
७	१०२९	५५	५९०	३७९	१	४
%	१००	५.३४	५७.३४	३६.८३	०.१०	०.३९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ | (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

यस गाउँपालिकाका कूल ६५१५ घरपरिवार मध्ये अझै पनि करिब (१%) वा ६३ घरपरिवारमा शौचालयको सुविधा नभएको र (३.३५%) वा २१८ घरपरिवारमा शौचालय सुविधा भएपनि सेफ्टि ट्यांकी नबनाई सोझै सार्वजनिक ढलमा जोड्ने गरेको पाइन्छ ।

तालिका २.१४: घरायसी साधन/सुविधा अनुसारको परिवार सङ्ख्या

विवरण	वडा							जम्मा	% मा
	१	२	३	४	५	६	७		
जम्मा परिवार सङ्ख्या	९११	१०२५	९३५	१०१५	७७२	८२८	१०२९	६५१५	१००
कुनै पनि साधन/सुविधा नभएको	३७	१२	१४	३०	१३	४५	१७	१६८	२.५८
कम्तिमा एक किसिमको साधन/सुविधा भएको	८७४	१०१३	९२१	९६५	७५९	७८३	१०१२	६३४७	९७.४२
रेडियो	१६४	१२०	१४४	२०३	९४	१६०	१२३	१००८	१५.४७
टेलिभिजन	५०९	७८५	६०३	६१८	४६६	४८०	६९२	४१५३	६३.७५
ल्याण्डलाइन टेलिफोन	२३	५४	३८	४२	३	६	९	१७५	२.६९
मोबाइल फोन (साधारण)	७२९	७९९	६०७	८६८	५२४	६१७	६३०	४७७४	७३.२८
स्मार्ट मोबाइल फोन	७००	८७९	७७२	८०९	६४०	५०९	७२०	५०२९	७७.१९
कम्प्युटर/ल्यापटप	९२	१४३	१६८	१४३	५१	६५	४४	७०६	१०.८४
इन्टरनेट सुविधा	३३०	४३३	४७७	४२३	२८९	१७४	२५३	२३७९	३६.५२
कार/जिप/भ्यान	१५	२७	४१	२६	८	२०	१४	१५१	२.३२

विवरण	वडा							जम्मा	% मा
	१	२	३	४	५	६	७		
मोटरसाइकल/स्कुटर	१४२	२०९	२२४	२१६	१९९	९९	११३	१२०२	१८.४५
साइकल	२८	२६	६०	७३	४८	२७	२०	२८२	४.३३
विद्युतीय पंखा	४२७	७१५	६६३	६१९	५००	३०४	६६९	३८९७	५९.८२
रेफ्रिजरेटर	१६३	४५८	४२५	४००	२८८	१४०	१६५	२०३९	३१.३०
वासिन मेसिन	५	१९	१९	९	१	१७	४	७४	१.१४
एयर कन्डिसन	२	२	०	१	१	२	०	८	०.१२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

माथिको तालिका अनुसार यस पालिकामा रहेका कूल ६५१५ घरपरिवार मध्ये सोधिएका विभिन्न १४ वटा सुविधाहरूमा कुनै पनि सुविधा प्रयोग नभएका १६८ अर्थात २.५७ प्रतिशत घरपरिवार रहेका छन् । त्यस्तै गरी ६३४७ अर्थात ९७.४२ प्रतिशत घरपरिवारमा उल्लेखित १४ सुविधाहरू मध्ये कम्तिमा एक किसिमको साधन/सुविधा भएका घरपरिवार रहेको देखिन्छ ।

तालिका २.१५: घरको प्रयोजन अनुसार घर सङ्ख्या

घरको प्रयोजन	म्याग्दे गा.पा. (%मा)	तनहुँ जिल्ला (%मा)
आवासिय	८१.६५	७५.०७
व्यापार व्यावसाय	२.१३	२.७८
सरकारी	०.१५	०.३१
शिक्षा	१.३२	१.२३
स्वास्थ्य	०.२८	०.२०
उद्योग	०.३१	०.४२
बैंक/वित्तिय संस्था	०.१०	०.०९
संस्थागत	०.८०	१.०५
होटल तथा लज	०.४२	०.४८
गोठ/धन्सार	३.१५	६.८५
अन्य	३.५८	४.११
खाली	६.१०	७.४१
जम्मा घर सङ्ख्या	७१००	९९२६२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results/>)

तालिका २.१६: घरको तला अनुसार घर सङ्ख्या

घरको तला	म्याग्दे गा.पा. (%मा)	तनहुँ जिल्ला (%मा)
१ तला	६४.६६	५१.२३
२ तला	२९.९४	३९.१३
३ तला	५.०१	७.६२
४ तला	०.२३	१.२७
५-७ तला	०.०६	०.४२
८-९ तला	०.००	०.००
१० र सो भन्दा बढि	०.००	०.००
नखुलेको	०.१०	०.३२
जम्मा घर सङ्ख्या	७१००	९९२६२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.१७: परिवारमा महिलाको नाममा भएको घरजग्गा अनुसार परिवार सङ्ख्या

विवरण	जम्मा परिवार	घर मात्र भएका	जग्गा मात्र भएका	घर जग्गा दुवै भएका	घर जग्गा दुवै नभएका	उल्लेख नभएको
तनहुँ जिल्ला	८८५१३	३३५४	१११५७	१३३१०	५७९७५	२७१७
%	१००	३.७९	१२.६०	१५.०४	६५.५०	३.०७
म्याग्दे गा.पा.	६५१५	१७४	७३६	१३५५	४०८६	१६४
%	१००	२.६७	११.३०	२०.८०	६२.७२	२.५२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.१८: वैवाहिक स्थिति (१० वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूह) अनुसारको जनसङ्ख्या

लिंग	उमेर समुह	जम्मा	बिवाह नभएको	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको
जम्मा	जम्मा	१९९८१	५८६६	१२७५१	११९४	४९	१२१
	१० - १४ वर्ष	२०८६	२०७९	७	०	०	०
	१५ - १९ वर्ष	२२८०	२०७५	२०३	०	१	१
	२० - २४ वर्ष	२११३	११४७	९४६	३	३	१४
	२५ - २९ वर्ष	१९६२	३६५	१५६६	७	९	१५
	३० - ३४ वर्ष	१६७१	८७	१५४८	१३	८	१५
	३५ - ३९ वर्ष	१५७५	३९	१४९२	२६	६	१२
	४० - ४४ वर्ष	१३८६	१९	१३०४	४२	६	१५
	४५ - ४९ वर्ष	१३१०	१७	१२००	७४	७	१२
	५० - ५४ वर्ष	१२५३	१९	११३१	८८	४	११
	५५ - ५९ वर्ष	११२३	५	९९६	११०	३	९
	६० - ६४ वर्ष	११२७	४	९६०	१५७	१	५
	६५ - ६९ वर्ष	८२३	३	६३८	१७७	०	५
	७० - ७४ वर्ष	५७२	४	३७५	१८८	१	४
	७५+ वर्ष	७००	३	३८५	३०९	०	३
पुरुष	जम्मा	९००८	३३०३	५४२५	१९५	२८	५७
	१० - १४ वर्ष	१०८३	१०७८	५	०	०	०
	१५ - १९ वर्ष	११२३	१०८३	३९	०	०	१
	२० - २४ वर्ष	९५८	७१०	२४१	१	१	५
	२५ - २९ वर्ष	७९०	२८६	४९३	०	४	७
	३० - ३४ वर्ष	७११	७४	६२०	१	६	१०
	३५ - ३९ वर्ष	६२८	२४	५९१	२	३	८
	४०-४४ वर्ष	५९५	१५	५६६	२	५	७
	४५ - ४९ वर्ष	५४५	८	५२२	७	४	४
	५० - ५४ वर्ष	५६०	१३	५२९	११	२	५
	५५ - ५९ वर्ष	५१०	५	४८८	१३	१	३
	६० - ६४ वर्ष	५३९	१	५१७	१९	१	१
	६५ - ६९ वर्ष	३८९	१	३६०	२७	०	१
	७० - ७४ वर्ष	२४६	२	२०७	३३	१	३
	७५+ वर्ष	३३१	३	२४७	७९	०	२
महिला	जम्मा	१०९७३	२५६३	७३२६	९९९	२१	६४

लिङ्ग	उमेर समुह	जम्मा	बिवाह नभएको	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको
	१० - १४ वर्ष	१००३	१००१	२	०	०	०
	१५ - १९ वर्ष	११५७	९९२	१६४	०	१	०
	२० - २४ वर्ष	११५५	४३७	७०५	२	२	९
	२५ - २९ वर्ष	११७२	७९	१०७३	७	५	८
	३० - ३४ वर्ष	९६०	१३	९२८	१२	२	५
	३५ - ३९ वर्ष	९४७	१५	९०१	२४	३	४
	४० - ४४ वर्ष	७९१	४	७३८	४०	१	८
	४५ - ४९ वर्ष	७६५	९	६७८	६७	३	८
	५० - ५४ वर्ष	६९३	६	६०२	७७	२	६
	५५ - ५९ वर्ष	६१३	०	५०८	९७	२	६
	६० - ६४ वर्ष	५८८	३	४४३	१३८	०	४
	६५ - ६९ वर्ष	४३४	२	२७८	१५०	०	४
	७० - ७४ वर्ष	३२६	२	१६८	१५५	०	१
	७५+ वर्ष	३६९	०	१३८	२३०	०	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.१९: जातजाति अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

जातजाति	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
ब्राह्मण - पहाड	२०२५	८.५९	९४८	८.७१	१०७७	८.४८
मगर	७७४६	३२.८५	३५६९	३२.८०	४१७७	३२.९०
थारु	३२	०.१४	१८	०.१७	१४	०.११
तामाङ	७३	०.३१	३३	०.३०	४०	०.३२
नेवाः(नेवार)	२५४९	१०.८१	११९१	१०.९४	१३५८	१०.७०
विश्वकर्मा	२८७४	१२.१९	१३१६	१२.०९	१५५८	१२.२७
मुसलमान	११	०.०५	७	०.०६	४	०.०३
यादव	१५	०.०६	८	०.०७	७	०.०६
राई	८१	०.३४	४०	०.३७	४१	०.३२
गुरुङ	७९७	३.३८	३६९	३.३९	४२८	३.३७
परियार	११७४	४.९८	५३९	४.९५	६३५	५.००
ठकुरी	९२३	३.९१	४३१	३.९६	४९२	३.८८
मिजार	१७१८	७.२९	७७५	७.१२	९४३	७.४३
सन्ध्यासी/दशनामी	१३	०.०६	६	०.०६	७	०.०६

जातजाति	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
कुमाल	५९९	२.५४	३०२	२.७८	२९७	२.३४
घर्ती/भुजेल	१५६	०.६६	६३	०.५८	९३	०.७३
माझी	३०	०.१३	१७	०.१६	१३	०.१०
सुनुवार	२१	०.०९	८	०.०७	१३	०.१०
घले	२८	०.१२	१२	०.११	१६	०.१३
खवास	६८	०.२९	२८	०.२६	४०	०.३२
बोटे	१५	०.०६	८	०.०७	७	०.०६
गाईने	२७	०.११	१४	०.१३	१३	०.१०
कमार	२२	०.०९	११	०.१०	११	०.०९
अन्य	७८	०.३३	३८	०.३५	४०	०.३२
विदेशी	४३	०.१८	३६	०.३३	७	०.०६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२०: मातृभाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

मातृभाषा	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
जम्मा सबै मातृभाषा	२३५७८	१००.००	१०८८२	१२६९६
नेपाली	१६१०२	६८.२९	७४३५	८६६७
भोजपुरी	६०	०.२५	३४	२६
थारु	१८	०.०८	११	७
तामाङ	३१	०.१३	१५	१६
नेपालभाषा (नेवारी)	१२३८	५.२५	५६६	६७२
मगर ढुत	५२६९	२२.३५	२३९५	२८७४
गुरुङ	५७७	२.४५	२७६	३०१
राई	७६	०.३२	३८	३८
हिन्दी	२४	०.१०	२३	१
कुमाल	१२२	०.५२	६१	६१
संस्कृत	२७	०.११	१२	१५
अन्य	३४	०.१४	१६	१८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२१: पूर्खाको भाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

पूर्खाको भाषा	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
सबै पूर्खाको भाषा	२३५७८	१००.००	१०८८२	१२६९६
नेपाली	११८०५	५०.०७	५४०७	६३९८
मैथिली	२०	०.०८	१५	५
भोजपुरी	५०	०.२१	२८	२२
थारु	२५	०.११	१४	११
तामाङ	५७	०.२४	२९	२८
नेपाल भाषा (नेवारी)	२३५०	९.९७	१०९०	१२६०
मगर ढुत	७५११	३१.८६	३४६२	४०४९
याक्थुङ/लिम्बु	१०	०.०४	३	७
गुरुङ	७८६	३.३३	३६६	४२०
राई	८०	०.३४	४०	४०
हिन्दी	२२	०.०९	२१	१
माझी	१८	०.०८	१०	८
भुजेल	४०	०.१७	१३	२७
कुमाल	३८०	१.६१	१९०	१९०
खस	२१	०.०९	११	१०
संस्कृत	३५४	१.५०	१६२	१९२
अन्य	४९	०.२१	२१	२८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२२: दोस्रो भाषा अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

दोस्रो भाषा	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
जम्मा	२३५७८	१००.००	१०८८२	१२६९६
दोस्रो भाषा नभएको	१५८११	६७.०६	७३०५	८५०६
नेपाली	७२५९	३०.७९	३३४३	३९१६
नेपाल भाषा (नेवारी)	४९	०.२१	२३	२६
मगर ढुत	३२३	१.३७	१४३	१८०
अवधि	१०	०.०४	५	५
बैतडेली	१९	०.०८	१३	६
हिन्दी	११	०.०५	४	७
खस	३०	०.१३	१४	१६

दोस्रो भाषा	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
संस्कृत	१२	०.०५	९	३
अन्य	५४	०.२३	२३	३१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२३: धर्म अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

धर्म	म्याग्दे गा.पा.				तनहुँ जिल्ला			
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
जम्मा जनसङ्ख्या	२३५७८	१००	१०८८२	१२६९६	३२११५३	१००	१५००९४	१७१०५९
हिन्दु	२१८६६	९२.७४	१००९४	११७७२	२७००२७	८४.०८	१२६००५	१४४०२२
बौद्ध	८०८	३.४३	३७२	४३६	३१२४५	९.७३	१४६३८	१६६०७
इस्लाम	१९	०.०८	१५	४	५०१२	१.५६	२६१८	२३९४
किरात	२४	०.१०	११	१३	१६४	०.०५	९४	७०
क्रिश्चियन	३३५	१.४२	१५१	१८४	७३९२	२.३०	३३६९	४०२३
प्रकृति	३७०	१.५७	१६६	२०४	१४६५	०.४६	६६७	७९८
बोन	१५६	०.६६	७३	८३	५८३७	१.८२	२६९५	३१४२
जैन	०	०.००	०	०	४	०.००	४	०
बहाई	०	०.००	०	०	६	०.००	३	३
शिख	०	०.००	०	०	१	०.००	१	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२४: वडा अनुसार अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

वडा	जम्मा जनसङ्ख्या			अपाङ्गता नभएका			अपाङ्गता भएका				नखुलेको		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	%	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	२३५७८	१०८८२	१२६९६	२२९०१	१०५२७	१२३७४	५५४	२.३५	३०१	२५३	१२३	५४	६९
१	३४२२	१५६९	१८५३	३३५०	१५३४	१८१६	६९	०.२९	३३	३६	३	२	१
२	३५८८	१६३५	१९५३	३५३९	१६०७	१९३२	४८	०.२०	२८	२०	१	०	१
३	३४७१	१५८५	१८८६	३३८६	१५३४	१८५२	८५	०.३६	५१	३४	०	०	०
४	३५२३	१५९६	१९२७	३४४१	१५५९	१८८२	७८	०.३३	३६	४२	४	१	३
५	२८८१	१३८७	१४९४	२७६९	१३२४	१४४५	७७	०.३३	४५	३२	३५	१८	१७
६	२९८०	१४१७	१५६३	२९०१	१३७३	१५२८	७९	०.३४	४४	३५	०	०	०
७	३७१३	१६९३	२०२०	३५१५	१५९६	१९१९	११८	०.५०	६४	५४	८०	३३	४७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२५: अपाङ्गताको प्रकार अनुसार विवरण

विवरण		जम्मा	प्रतिशत
परिवार सङ्ख्या		६५१५	१००
अपाङ्गता भएका परिवार		४९३	७.५७
जम्मा जनसङ्ख्या		२३५७८	१००
अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्या		५५४	२.३५
अपाङ्गताको प्रकार	शारीरिक अपाङ्गता	१७६	०.७५
	न्यून दृष्टिविहीन	५५	०.२३
	पूर्ण दृष्टिविहीन	१९	०.०८
	बहिरोपन	४८	०.२०
	सुष्ठ श्रवण	८७	०.३७
	श्रवण दृष्टिविहीन	१४	०.०६
	स्वर बोलाई	३६	०.१५
	मानसिक वा मनोसामाजिक	४८	०.२०
	बौद्धिक अपाङ्गता	१४	०.०६
	अनुवांशिय रक्तश्राप (Hemophilia)	१	०.००
	अटिजम (Autism)	२	०.०१
	बहु अपाङ्गता	५४	०.२३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२६: परिवारको आकार अनुसार घरपरिवार सङ्ख्या

परिवारको आकार		
परिवारमा सदस्य सङ्ख्या	घरपरिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१ जना	४३४	६.६६
२ जना	१३३२	२०.४५
३ जना	१५७२	२४.१३
४ जना	१५०३	२३.०७
५ जना	८८०	१३.५१
६ जना	४७३	७.२६
७ जना	१७८	२.७३

परिवारको आकार		
परिवारमा सदस्य सङ्ख्या	घरपरिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
८ जना	७९	१.२१
९ जना र सो भन्दा बढि	६४	०.९८
जम्मा	६५१५	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२७: नागरिकता अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

विवरण	जम्मा	नेपाल	भारत	चिन	भारत बाहेक SAARC देश	अन्य
जम्मा	२३५७८	२३५३५	३९	०	०	४
पुरुष	१०८८२	१०८४६	३३	०	०	३
महिला	१२६९६	१२६८९	६	०	०	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२८: उमेर समूह अनुसार म्याग्दे गा.पा. बाट विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को जनसङ्ख्या विवरण

उमेर समूह	जम्मा	पुरुष	महिला
००-०४	३१	१७	१४
०५-०९	२२	१५	७
१०-१४	३६	३१	५
१५-१९	३४१	३२२	१९
२०-२४	९५९	८६१	९८
२५-२९	५१३	४६३	५०
३०-३४	३००	२७१	२९
३५-३९	२२३	२०८	१५
४०-४४	९९	९१	८
४५-४९	३८	३६	२
५०-५४	१७	१७	०
५५-५९	१०	८	२
६०-६४	५	३	२
६५+	१	०	१
उल्लेख नभएको	२९	२०	९
जम्मा	२६२४	२३६३	२६१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.२९: कम्तिमा १ जना विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को परिवार सङ्ख्या र जनसङ्ख्या विवरण

जम्मा परिवार	कम्तिमा १ जना विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को परिवार सङ्ख्या	%	विदेशमा गएका(अनुपस्थित)को जनसङ्ख्या					
			जम्मा	%	पुरुष	%	महिला	%
६५१५	२१५५	३३.०८	२६२४	११.१३	२३६३	१०.०२	२६१	१.११

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.३०: देश अनुसार विदेशमा गएका (अनुपस्थित) को जनसङ्ख्या विवरण

देश	पुरुष	महिला	जम्मा
	२३६३	२६१	२६२४
भारत	४६४	५६	५२०
SAARC देशहरू (भारत बाहेक)	६	२	८
पूर्वी एशियाका देशहरू (ASEAN)	१३३	३	१३६
मध्य एशियाका देशहरू (Middle East)	१५०२	४८	१५५०
अन्य एशियाका देशहरू (Other Asian)	७७	४२	११९
यूरोपियन यूनियनका देशहरू (European Country)	५६	२७	८३
अन्य यूरोपका देशहरू (Other European)	२४	१०	३४
उत्तर अमेरिका देशहरू (North American)	५१	३४	८५
दक्षिण अमेरिका	०	०	०
अफ्रिकी देशहरू	७	०	७
प्यासिफिक ओसन क्षेत्रका देशहरू	४३	३८	८१
अन्य देशहरू	०	१	१
देश उल्लेख नभएको	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.३१: विदेश जानुको प्रमुख कारण सम्बन्धी जनसङ्ख्या विवरण

विवरण	जम्मा	ज्याला/नोकरी	व्यापार/व्यावसाय	अध्ययन/तालिम	कामको खोजी	आश्रित	अन्य	थाहा नभएको
जम्मा	२६२४	२१९४	१४	१५१	४७	१४४	१९	५५
प्रतिशत	१००	८३.६१	०.५३	५.७५	१.७९	५.४९	०.७२	२.१०
पुरुष	२३६३	२०८२	९	८१	४१	९३	१२	४५
महिला	२६१	११२	५	७०	६	५१	७	१०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.३२: अठार वर्ष मुनिका बालबालिकाको बसाईको अवस्था

वडा	लिंग	जम्मा	आमा बाबुसँग	आमासँग मात्र	बाबुसँग मात्र	बाबु र सौतेनी आमासँग	आमा र सौतेनी बाबुसँग	अन्य नातेदार	काम लगाउने व्यक्तिसँग	अन्य व्यक्तिसँग	उल्लेख नगरेका
सबै वडा	जम्मा	७०५७	४७६९	१८७९	९९	६०	१	२१८	०	१३	१८
	पुरुष	३६३४	२४८५	९५८	५०	३९	१	९२	०	३	६
	महिला	३४२३	२२८४	९२१	४९	२१	०	१२६	०	१०	१२
१	जम्मा	१०८६	७१६	२७६	२०	१२	०	५४	०	३	५
	पुरुष	५५४	३७६	१३८	८	१०	०	२०	०	१	१
	महिला	५३२	३४०	१३८	१२	२	०	३४	०	२	४
२	जम्मा	१००३	६४२	३२७	६	७	०	१६	०	१	४
	पुरुष	५१९	३३४	१६६	२	५	०	९	०	१	२
	महिला	४८४	३०८	१६१	४	२	०	७	०	०	२
३	जम्मा	११४९	७०७	३६९	४	११	०	५२	०	६	०
	पुरुष	५९३	३६७	१९४	३	७	०	२२	०	०	०
	महिला	५५६	३४०	१७५	१	४	०	३०	०	६	०
४	जम्मा	९८०	७३२	२०१	१६	३	०	२३	०	२	३
	पुरुष	४८५	३६१	१०५	८	१	०	८	०	१	१
	महिला	४९५	३७१	९६	८	२	०	१५	०	१	२
५	जम्मा	८६९	६८२	१३५	२१	१३	१	१५	०	१	१
	पुरुष	४५८	३६३	६९	१३	८	१	४	०	०	०
	महिला	४११	३१९	६६	८	५	०	११	०	१	१
६	जम्मा	७९४	५२४	२२२	२१	६	०	२०	०	०	१
	पुरुष	४०५	२७३	१०८	१३	४	०	६	०	०	१
	महिला	३८९	२५१	११४	८	२	०	१४	०	०	०
७	जम्मा	११७६	७६६	३४९	११	८	०	३८	०	०	४
	पुरुष	६२०	४११	१७८	३	४	०	२३	०	०	१
	महिला	५५६	३५५	१७१	८	४	०	१५	०	०	३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.३३: परिवारले सञ्चालन गरेका कृषि बाहेक साना घरेलु व्यावसाय अनुसारको विवरण

विवरण		सङ्ख्या	प्रतिशत
जम्मा परिवार		६५१५	१००.०
साना घरेलु व्यावसाय नभएका परिवार		५९३२	९१.१
साना घरेलु व्यावसाय भएका परिवार		५८३	८.९
उल्लेख नभएको		२४	०.४
साना घरेलु व्यावसाय सञ्चालन गर्ने	जम्मा	८१४	१००.०
	पुरुष	४०७	५०.०
	महिला	४०७	५०.०
घरेलु उद्योग	जम्मा	१२६	१००.०
	पुरुष	४६	३६.५
	महिला	८०	६३.५
व्यापार/व्यावसाय	जम्मा	३४२	१००.०
	पुरुष	१०६	३१.०
	महिला	२३६	६९.०
यातायात	जम्मा	२९५	१००.०
	पुरुष	२२८	७७.३
	महिला	६७	२२.७
सेवा	जम्मा	२२	१००.०
	पुरुष	११	५०.०
	महिला	११	५०.०
अन्य	जम्मा	२९	१००.०
	पुरुष	१६	५५.२
	महिला	१३	४४.८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.३ घरको संरचना र घरायसी सुविधाको आधारमा घरायसी उपयुक्तताको वर्गीकरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा घरको संरचना र उपलब्ध सेवाको पर्याप्तताको आधारमा घरको गुणस्तर मापन गरिएको छ । घरको संरचनाको पर्याप्ततामा घरको जग, घरको बाहिरी गारो, घरको छाना, घरको भुइँ आदि समावेश गरिएका छन् भने उपलब्ध सेवाको पर्याप्तताका लागि खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउने इन्धनको मुख्य स्रोत, बत्ति बाल्ने इन्धनको मुख्य स्रोत, शौचालयको सुविधा आदि सूचकहरूलाई मुख्य आधार मानिएको छ । यसरी घरको संरचना र उपलब्ध सेवाको पर्याप्तताका

लागि सोधिएका प्रश्नहरूका विकल्पहरूमध्ये उच्च गुणस्तर जनाउने विकल्पलाई क्रमशः १, २, ३ कोड दिई सोको समग्र जोडका आधारमा घरको गुणस्तर मापन गरिएको छ । कोडहरूको जोडको कम अंकले घरको उच्च गुणस्तर जनाउँछ भने बढि अंकले घरको कमजोर गुणस्तर जनाउँछ

तालिका २.३४: घरको संरचना र घरायसी सुविधाको आधारमा घरायसी उपयुक्तताको वर्गीकरण

वडा	जम्मा घरपरिवार	Quality Index Household (घरको गुणस्तर सुचक)				
		पूर्णरूपमा उपयुक्त	उपयुक्त	मध्यम	अनुपयुक्त	पूर्णरूपमा अनुपयुक्त
जम्मा	६५१५	१८०८	२४२९	२०६४	२०८	६
%	१००	२७.७५	३७.२८	३१.६८	३.१९	०.०९
१	९११	१६०	२७६	४५४	२१	०
%	१३.९८	१७.५६	३०.३	४९.८४	२.३१	०
२	१०२५	३५५	३९४	२४४	३२	०
%	१५.७३	३४.६३	३८.४४	२३.८	३.१२	०
३	९३५	४२८	३२६	१५७	२४	०
%	१४.३५	४५.७८	३४.८७	१६.७९	२.५७	०
४	१०१५	३२०	४३०	२६४	०	१
%	१५.५८	३१.५३	४२.३६	२६.०१	०	०.१
५	७७२	२२८	३३१	१६४	४९	०
%	११.८५	२९.५३	४२.८८	२१.२४	६.३५	०
६	८२८	१४३	२९८	३०९	७३	५
%	१२.७१	१७.२७	३५.९९	३७.३२	८.८२	०.६
७	१०२९	१७४	३७४	४७२	९	०
%	१५.७९	१६.९१	३६.३५	४५.८७	०.८७	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

माथिको तालिकाको आधारमा यस गाउँपालिकामा २७.७५% घर पूर्णरूपमा उपयुक्त, ३७.२८% घर उपयुक्त, ३१.६८% मध्यम, ३.१९% अनुपयुक्त र ०.०९% घरहरू बस्नका लागि पूर्णरूपमा अनुपयुक्त रहेको पाइन्छ । त्यस्तै गरी उक्त तथ्याङ्कलाई वडा अनुसार पनि माथि तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.४ परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण

परिवार बस्ने घरको संरचना/बनोट र परिवारमा उपलब्ध सेवा, साधन तथा सुविधाका आधारमा परिवारवारलाई सम्पन्नताका पाँच वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार संकलन गरेको घरको संरचना/बनोट (जग, पर्खाल, छानो, भुईँ), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना

पकाउन र बत्ती बालन प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी चल अचल सम्पतिको स्वामित्व र भोग चलनका आधारमा अक्सर बसोबास गर्ने परिवारको सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण (Wealth Quintile) निर्धारण गरिएको छ । यसरी समस्त परिवारलाई सम्पन्नताको तह अनुसार समान पाँच वर्गमा विभाजन गरिएको हुन्छ । पाँच वर्ग मध्ये पहिलो वर्गमा परेका परिवार अति उच्च, दोस्रोमा पर्ने उच्च, तेस्रोमा पर्ने मध्यम, चौथोमा पर्ने न्यून र पाँचौमा वर्गमा पर्ने परिवारलाई अति न्यून वर्ग भनेर परिभाषित गरिएको छ । यहाँ जनगणना २०७८ को पारिवारिक खण्डमा सोधिएका प्रश्नहरू मध्ये परिवार बस्ने घरको संरचना, परिवारमा उपलब्ध सेवा, साधन तथा सुविधामध्ये १७ वटा बहुसूचकहरूको प्रतिनिधित्व हुनेगरी साझा सूचक तयार गरी प्रचलित Principal Component Analysis (PCA) विधि प्रयोग गरी साझा सूचकहरूको जोडका आधारमा राष्ट्रिय रुपमा बराबर पाँच हुनेगरी सम्पन्नता सूचक निर्माण गरिएको छ । यस पालिकाको पञ्चम सम्पन्नता सूचक अनुसार परिवारको वर्गीकरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका २.३५: परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण

वडा	जम्मा जनसङ्ख्या (संस्थागत जनसङ्ख्या बाहेक)			परिवारको पञ्चम सम्पन्नता सूचक (Wealth Quintile Index)				
	जम्मा	पुरुष	महिला	अति न्यून	न्यून	मध्यम	उच्च	अति उच्च
जम्मा	२३५७८	१०८८२	१२६९६	२९००	३९३६	५८३१	५६६५	५२४६
१	३४२२	१५६९	१८५३	४६७	८७१	१०१०	५८२	४९२
२	३५८८	१६३५	१९५३	२२८	४६६	८३८	१०३८	१०१८
३	३४७१	१५८५	१८८६	१९८	२९७	७२९	१०१७	१२३०
४	३५२३	१५९६	१९२७	४०७	४३१	७३५	९२४	१०२६
५	२८८१	१३८७	१४९४	१९३	४२६	७६८	८१९	६७५
६	२९८०	१४१७	१५६३	६८८	५७०	८०२	४९८	४२२
७	३७१३	१६९३	२०२०	७१९	८७५	९४९	७८७	३८३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.३६: परिवार सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण प्रतिशतमा

वडा	जम्मा जनसङ्ख्या (संस्थागत जनसङ्ख्या बाहेक)			परिवारको पञ्चम सम्पन्नता सूचक % मा (Wealth Quintile Index)				
	जम्मा	पुरुष	महिला	अति न्यून	न्यून	मध्यम	उच्च	अति उच्च
जम्मा	२३५७८	१०८८२	१२६९६	१२.३	१६.६९	२४.७३	२४.०३	२२.२५
१	३४२२	१५६९	१८५३	१३.६५	२५.४५	२९.५१	१७.०१	१४.३८
२	३५८८	१६३५	१९५३	६.३५	१२.९९	२३.३६	२८.९३	२८.३७
३	३४७१	१५८५	१८८६	५.७	८.५६	२१	२९.३	३५.४४
४	३५२३	१५९६	१९२७	११.५५	१२.२३	२०.८६	२६.२३	२९.१२
५	२८८१	१३८७	१४९४	६.७	१४.७९	२६.६६	२८.४३	२३.४३
६	२९८०	१४१७	१५६३	२३.०९	१९.१३	२६.९१	१६.७१	१४.१६
७	३७१३	१६९३	२०२०	१९.३६	२३.५७	२५.५६	२१.२	१०.३२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

समग्रमा यस पालिकामा २२.२५% परिवार अति उच्च, २४.०३% उच्च, २४.७३% मध्यम, १६.६९% न्यून र १२.३०% परिवार अति न्यून वर्गमा परेको देखिन्छ । त्यस्तै गरी वडा अनुसार हेर्दा वडा नं. ३ मा अति उच्च वर्गमा पर्ने ३५.४४ % परिवार र अति न्यून वर्गमा पर्ने ५.७०% परिवार पनि यही वडामा रहेको पाइन्छ ।

२.५ परिवारमूलीको लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

तालिका २.३७: परिवारमूलीको लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

वडा	घर परिवारमूली			घर परिवारमूली (%) मा	
	जम्मा	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
जम्मा	६५१५	३२५५	३२६०	४९.९६	५०.०४
१	९११	५४४	३६७	५९.७१	४०.२९
२	१०२५	५१३	५१२	५०.०५	४९.९५
३	९३५	४७९	४५६	५१.२३	४८.७७
४	१०१५	३९९	६१६	३९.३१	६०.६९
५	७७२	३७६	३९६	४८.७	५१.३
६	८२८	४७५	३५३	५७.३७	४२.६३
७	१०२९	४६९	५६०	४५.५८	५४.४२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.६ बसाइसराई अवस्थाको जनसङ्ख्या विवरण

तालिका २.३८: वडा अनुसार बसाइसराई अवस्थाको जनसङ्ख्या विवरण

वडा	जनसङ्ख्या			बसाइसराई			बसाइसराई (%) मा		
	जम्मा	पुरुष	महिला	बसाइसराई नगरेका	आन्तरिक बसाइसराई	विदेशमा जन्मेका	बसाइसराई नगरेका	आन्तरिक बसाइसराई	विदेशमा जन्मेका
जम्मा	२३५७८	१०८८२	१२६९६	१५८६१	७३१०	३८४	६७.२७	३१	१.६३
१	३४२२	१५६९	१८५३	२३५६	१०१९	४३	६८.८५	२९.८	१.२६
२	३५८८	१६३५	१९५३	२५०३	१०२५	५८	६९.७६	२८.६	१.६२
३	३४७१	१५८५	१८८६	१९०३	१४८४	८१	५४.८३	४२.८	२.३३
४	३५२३	१५९६	१९२७	२५६५	८९५	५९	७२.८१	२५.४	१.६७
५	२८८१	१३८७	१४९४	१७१९	१०९८	६१	५९.६७	३८.१	२.१२
६	२९८०	१४१७	१५६३	२२५४	७०९	१३	७५.६४	२३.८	०.४४
७	३७१३	१६९३	२०२०	२५६१	१०८०	६९	६८.९७	२९.१	१.८६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.७ ५ वर्ष वा सो मुनिका बालबालिकाको जन्मदरता सम्बन्धी विवरण

तालिका २.३९: ५ वर्ष वा सो मुनिका बालबालिकाको जन्मदरता सम्बन्धी विवरण

वडा	जन्म दरता भएका/नभएका	५ वर्ष र सो भन्दा मुनिको जनसङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
	जम्मा	१९६९	१०१३	९५६
	दरता भएका	१४५१	७५९	६९२
	दरता नभएका	५१८	२५४	२६४
१	जम्मा	३१५	१६५	१५०
	दरता भएका	२३८	१२५	११३
	दरता नभएका	७७	४०	३७
२	जम्मा	२६८	१३८	१३०
	दरता भएका	१९७	१०८	८९
	दरता नभएका	७१	३०	४१
३	जम्मा	३२५	१६०	१६५
	दरता भएका	२२१	१०९	११२
	दरता नभएका	१०४	५१	५३

वडा	जन्म दर्ता भएका/नभएका	५ वर्ष र सो भन्दा मुनिको जनसङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
४	जम्मा	२७६	१३०	१४६
	दर्ता भएका	१९६	९२	१०४
	दर्ता नभएका	८०	३८	४२
५	जम्मा	२३५	१३६	९९
	दर्ता भएका	१६९	९८	७१
	दर्ता नभएका	६६	३८	२८
६	जम्मा	२०६	१०८	९८
	दर्ता भएका	१४७	७७	७०
	दर्ता नभएका	५९	३१	२८
७	जम्मा	३४४	१७६	१६८
	दर्ता भएका	२८३	१५०	१३३
	दर्ता नभएका	६१	२६	३५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

यस गाउँपालिकामा ५ वर्ष मुनिका १९६९ जना बालबालिका मध्ये वडा कार्यालयबाट जन्म दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका बालबालिका १४५१ जना अर्थात ७३.७०% र जन्म दर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त नगरेका बालबालिकाको सङ्ख्या ५१८ जना अर्थात २६.३०% रहेको छ । त्यसरी नै जन्मदर्ता प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने पुरुषहरूको सङ्ख्या ७४.९२% र महिलाहरूको सङ्ख्या ७२.३८% रहेको छ ।

तालिका २.४०: लिङ्ग र वडा अनुसार १५ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

वडा नं	२०-२४ वर्ष उमेर समुहको जनसङ्ख्या			१५ वर्ष भन्दा अगाडिको उमेरमा विवाह गर्ने जनसङ्ख्या			बालविवाह दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	३१६	१३५	१८१	४	०	४	१.२७	०	२.२१
२	२९०	१२८	१६२	७	०	७	२.४१	०	४.३२
३	३२५	१४२	१८३	७	२	५	२.१५	१.४१	२.७३
४	३१०	१४७	१६३	९	२	७	२.९	१.३६	४.२९
५	२७०	१२३	१४७	२	१	१	०.७४	०.८१	०.६८
६	२७८	१३१	१४७	५	०	५	१.८	०	३.४
७	३२४	१५२	१७२	६	०	६	१.८५	०	३.४९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४१: लिङ्ग र वडा अनुसार १८ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

वडा नं	२०-२४ वर्ष उमेर समुहको जनसङ्ख्या			१८ वर्ष भन्दा अगाडिको उमेरमा विवाह गर्ने जनसङ्ख्या			बाल विवाह दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	३१६	१३५	१८१	५०	७	४३	१५.८२	५.१९	२३.७६
२	२९०	१२८	१६२	४८	८	४०	१६.५५	६.२५	२४.६९
३	३२५	१४२	१८३	६०	१३	४७	१८.४६	९.१५	२५.६८
४	३१०	१४७	१६३	३१	५	२६	१०	३.४	१५.९५
५	२७०	१२३	१४७	३९	५	३४	१४.४४	४.०७	२३.१३
६	२७८	१३१	१४७	३५	४	३१	१२.५९	३.०५	२१.०९
७	३२४	१५२	१७२	६०	१३	४७	१८.५२	८.५५	२७.३३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४२: आवासिय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवार विवरण

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)	आवासिय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवारको प्रतिशत		
		लिएका	नलिएका	नखुलेको
नेपाल	६६६०८४१	१०.२७	८९.३३	०.४०
तनहुँ	८८५१३	१३.२३	८६.५२	०.२५
म्याग्दे	६५१५	१५.५८	८४.३५	०.०८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.८ वित्तिय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरण

तालिका २.४३: वित्तिय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)	जनसङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)			कम्तिमा एउटा खाता भएको परिवारको प्रतिशत	बैंक खाता भएको व्यक्तिको प्रतिशत		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	६६६०८४१	२८९८५३६४	१४११८९९१	१४८६६३७३	६१.८९	२५.५६	२६.४२	२४.७४
तनहुँ	८८५१३	३२११५३	१५००९४	१७१०५९	७४.४४	३४.३२	३१.७३	३६.५८
म्याग्दे	६५१५	२३५७८	१०८८२	१२६९६	७१.४८	३२.७३	२९.९४	३५.११

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.९ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरण

तालिका २.४४: प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)	१८ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको परिवार तथा जनसङ्ख्या			
			व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको व्यक्ति कम्तिमा १ जना भएको परिवार		व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत (१८ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या)
			सङ्ख्या	प्रतिशत		
नेपाल	६६६०८४१	१९०७५२२४	८३६१२७	१२.५५	१०८१६४६	५.६७
तनहुँ	८८५१३	२२२४९५	९५३०	१०.७७	११६६८	५.२४
म्याग्दे	६५१५	१६५२१	५६७	८.७०	७३१	४.४२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

२.१० सामुदायिक तथ्याङ्क

नेपालमा वि.सं. १९६८ बाट सुरु भएको जनगणनाको ऐतिहासिक श्रृङ्खलामा २०७८ सालमा सम्पन्न जनगणना १२ औं तथा देश सङ्घिय संरचनामा रुपान्तरण भएपछिको पछिल्लो जनगणना हो । सङ्घिय संरचनामा देशमा सबैभन्दा तल्लो प्रशासनिक इकाई (वडा) हरूको वास्तविक सामाजिक, आर्थिक अवस्था, सेवा सुविधा, जातजातिको बसोबास, प्राकृतिक विपद्को अवस्था आदिको बारेमा विवरण संकलन गर्नु अपरिहार्य रहेको महसुस गरी तत्कालिन केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले यस पटक वडा स्तरको विवरण संस्थागत रुपमा संकलन गर्न सामुदायिक प्रश्नावली तर्जुमा गरी जनगणनामा प्रयोग गरिएका तीन प्रकारका प्रश्नावली मध्ये सामुदायिक प्रश्नावली एक रहेको छ । यस गाउँपालिकामा प्रत्येक वडा कार्यालयबाट वडा स्तरीय सामुदायिक प्रश्नावली मार्फत संकलन गरिएका वडाको आधारभूत स्रोत, साधन, क्षमता, पूर्वाधार, शहरीकरणको अवस्था, पहिचान र विपत जोखिम आदि विवरणहरू तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.४५: सार्वजनिक शौचालय सेवाको सुविधा अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	सार्वजनिक शौचालयको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-३	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	५९	२२	२	१	१
म्याग्दे गाउँपालिका	७	४	२	०	१	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४६: वडा भित्र रहेका वित्तिय सेवा लगायतका सुविधाको उपलब्धता अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	वडा सङ्ख्या				
		हाट बजार	मूल बजार	कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र	सहकारी संस्था	बैंक तथा वित्तिय संस्था
तनहुँ जिल्ला	८५	२४	४१	३५	५३	३९
म्याग्दे गाउँपालिका	७	०	२	४	५	३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४७: वडा भित्र रहेका सहकारी संस्थाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	सहकारी संस्थाको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	३२	३३	९	८	३
म्याग्दे गाउँपालिका	७	२	१	३	१	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४८: बैंकको सङ्ख्या अनुसार वडाको सङ्ख्या

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	बैंकहरुको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	४६	२७	५	३	४
म्याग्दे गाउँपालिका	७	४	२	०	१	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.४९: वडा भित्र रहेका समाज कल्याणसँग सम्बन्धित सेवा सुविधाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	वडा सङ्ख्या									
		प्रहरी कार्यालय/चौकी	वृद्धाश्रम	वाल गृह	समुदायिक भवन तथा सभाहल	व्यवस्थित सवदाह स्थल/सव गाड्ने	खेल मैदान/टुडिखेल	सार्वजनिक पार्क	ताल सिमसार तलाउ र पोखरीहरु	आफ्नै प्रशासकीय भवन	मठ मन्दिर गुम्बा चैत्य/विहार
तनहुँ जिल्ला	८५	३१	१५	१३	४८	३०	४२	२४	२२	६०	८३
म्याग्दे गाउँपालिका	७	१	०	०	६	१	४	१	१	४	७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५०: वडा भित्र रहेका सामुदायिक भवन तथा सभाहलहरूको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	सामुदायिक भवन तथा सभाहलहरूको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	३७	२०	३	८	१७
म्याग्दे गाउँपालिका	७	१	३	०	१	२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५१: वडा भित्र रहेका खेल मैदानको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	खेल मैदानहरूको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	४३	२८	१०	३	१
म्याग्दे गाउँपालिका	७	३	२	२	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५२: वडा भित्र रहेका सार्वजनिक पार्कको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	सार्वजनिक पार्कहरूको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	६१	२३	१	०	०
म्याग्दे गाउँपालिका	७	६	१	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५३: वडा भित्र उपलब्ध सडक सुविधा अनुसार वडाको विवरण (गणनाको दिन सम्म)

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	विवरण		
		वडाको केन्द्र सम्म वर्षैभरी सडक यातायात सम्बलान हुने	बहु सङ्ख्यक वडावासीले आधा घण्टाको दुरीमा सार्वजनिक यातायातको सुविधा प्राप्त हुने	स्थानीय यातायात/नगर यातायात सेवा
तनहुँ जिल्ला	८५	६६	६६	३२
म्याग्दे गाउँपालिका	७	५	६	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५४: वडा कार्यालयवाट सबैभन्दा टाढाको बस्तीमा एकतर्फी पुग्न लाग्ने समयको आधारमा वडाको विवरण

जम्मा वडा सङ्ख्या	वडा कार्यालयवाट सबैभन्दा टाढाको बस्तीमा पुग्न लाग्ने समय (एकतर्फी)																			
	सवारी साधनवाट					पैदलवाट					सवारी साधन र पैदल दुवै					जम्मा जुनसुकै माध्यम				
	३० मिनेटभित्र	३०-६०	१-२ घण्टा	३-४ घण्टा	४-५ घण्टा	३० मिनेटभित्र	३०-६०	१-२ घण्टा	३-४ घण्टा	४-५ घण्टा	३० मिनेटभित्र	३०-६०	१-२ घण्टा	३-४ घण्टा	४-५ घण्टा	३० मिनेटभित्र	३०-६०	१-२ घण्टा	३-४ घण्टा	४-५ घण्टा
	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	१	३	०	०	३	१	३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५५: वडा भित्र रहेका एम्बुलेन्स सुविधाको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	एम्बुलेन्सहरूको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	५८	२६	१	०	०
म्याग्दे गाउँपालिका	७	४	३	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५६: वडा भित्र रहेका प्रहरी चौकीको सङ्ख्या अनुसार वडाको विवरण

क्षेत्र	जम्मा वडा सङ्ख्या	प्रहरी चौकीको सङ्ख्या				
		नभएको	१-२	२-४	५-९	१०+
तनहुँ जिल्ला	८५	५४	२८	०	२	१
म्याग्दे गाउँपालिका	७	६	१	०	०	०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका २.५७: वडा अनुसार विवाहको औषत उमेर

वडा नं.	पुरुष	महिला
१	२२.३	१८.२
२	२२.५	१८.५
३	२२.०	१८.३
४	२१.८	१८.७
५	२२.४	१९.०
६	२२.३	१८.७
७	२१.६	१८.४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

खण्ड तीन : शैक्षिक तथ्याङ्क

३.१ परिचय

कुनै पनि देशको सर्वाङ्गीण विकास त्यस देशको शैक्षिक विकासमा निर्भर रहेको हुन्छ । जबसम्म शिक्षा क्षेत्रको विकास हुदैन तबसम्म विकासको गति सुस्त हुन्छ । देशको विकास त्यस देशको शिक्षा प्रणालीमा निर्भर रहेको हुन्छ । शिक्षा प्रणाली र आर्थिक विकास एक आपसमा परिपूरक हुन् । आर्थिक विकासका लागि श्रम बजारको माग अनुरूप शिक्षा प्रणाली क्रियाशिल हुनु जरुरी हुन्छ । तसर्थ शिक्षालाई विकासको मूल आधार मान्ने गरिन्छ । देशमा जनशक्तिको विकास गरी सामाजिक परिवर्तनबाट विकास गर्ने एक मुख्य आधार शैक्षिक तथ्याङ्क हो । तथ्याङ्क ऐन, २०७९ ले राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयलाई तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन तथा प्रकाशनको आधिकारीक निकाय तोकेको छ । राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय साविक केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले हरेक १०/१० वर्षमा सञ्चालन गर्ने राष्ट्रिय जनगणना नै शैक्षिक तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोत हो । यस पालिकाको शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क र यसबाट प्राप्त सूचकहरु जस्तै: कूल साक्षरता दर, युवा साक्षरता दर, उतिर्ग गरेको शैक्षिक तह, अध्ययनको क्षेत्र, खुद भर्नादर, कूल भर्ना दर, औषत विद्यालय वर्ष आदि तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.१: ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा साक्षरताको अवस्था

क्षेत्र	लिङ्ग	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा साक्षरताको अवस्था	शैक्षिक अवस्था			साक्षरता नखुलेको	साक्षरता दर
			लेख पढ्न सक्ने	पढ्न मात्र सक्ने	लेख पढ्न नसक्ने		
म्याग्दे गा.पा.	जम्मा	२१९८६	१८०६३	१४१	३७५६	२६	८२.१६
	पुरुष	१००५३	८९८७	५०	१००३	१३	८९.४०
	महिला	११९३३	९०७६	९१	२७५३	१३	७६.०६
तनहुँ जिल्ला	जम्मा	२९९२४८	२४४१७८	२०४८	५२४५७	५६५	८१.६०
	पुरुष	१३८४४७	१२३२४०	७०३	१४२६३	२४१	८९.०२
	महिला	१६०८०१	१२०९३८	१३४५	३८१९४	३२४	७५.२१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तनहुँ जिल्ला र म्याग्दे गा.पा.लाई तुलनात्मक रुपमा अध्ययन गर्दा जिल्लाको जम्मा साक्षरता दर, पुरुष साक्षरता दर र महिला साक्षरता दर भन्दा यस पालिकाको साक्षरता दर राम्रो रहेको देखिन्छ ।

तालिका ३.२: ५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्याको वडा अनुसार साक्षरता दर

वडा	लिंग	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा साक्षरताको अवस्था	शैक्षिक अवस्था			साक्षरता नखुलेको	साक्षरता दर
			लेख पढ्न सक्ने	पढ्न मात्र सक्ने	लेख पढ्न नसक्ने		
सवै वडा	जम्मा	२१९८६	१८०६३	१४१	३७५६	२६	८२.१६
	पुरुष	१००५३	८९८७	५०	१००३	१३	८९.४०
	महिला	११९३३	९०७६	९१	२७५३	१३	७६.०६
१	जम्मा	३१६७	२५३६	१७	६१२	२	८०.०८
	पुरुष	१४२९	१२५५	५	१६८	१	८७.८२
	महिला	१७३८	१२८१	१२	४४४	१	७३.७१
२	जम्मा	३३७८	२७४९	४०	५८९	०	८१.३८
	पुरुष	१५३०	१३७५	१५	१४०	०	८९.८७
	महिला	१८४८	१३७४	२५	४४९	०	७४.३५
३	जम्मा	३२०५	२८१९	४	३८०	२	८७.९६
	पुरुष	१४५३	१३६२	१	८८	२	९३.७४
	महिला	१७५२	१४५७	३	२९२	०	८३.१६
४	जम्मा	३३०५	२७३४	२२	५४८	१	८२.७२
	पुरुष	१४९०	१३४१	९	१३९	१	९०.००
	महिला	१८१५	१३९३	१३	४०९	०	७६.७५
५	जम्मा	२६८७	२१४०	२६	५१३	८	७९.६४
	पुरुष	१२७५	१११४	१२	१४५	४	८७.३७
	महिला	१४१२	१०२६	१४	३६८	४	७२.६६
६	जम्मा	२८०९	२३२३	१६	४६३	७	८२.७०
	पुरुष	१३२४	११८०	३	१३८	३	८९.१२
	महिला	१४८५	११४३	१३	३२५	४	७६.९७
७	जम्मा	३४३५	२७६२	१६	६५१	६	८०.४१
	पुरुष	१५५२	१३६०	५	१८५	२	८७.६३
	महिला	१८८३	१४०२	११	४६६	४	७४.४६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ | (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ३.३: साक्षरताको तह अनुसार जनसङ्ख्या (५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर) र प्रतिशत

सि.नं.	तह	जम्मा पढ्न लेख्न जान्ने	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१	प्रारम्भिक शिक्षा	६८२	३.७५	३६२	४.०१	३२०	३.४९
२	आधारभूत (१-५ कक्षा)	४९८६	२७.४०	२५७८	२८.५२	२४०८	२६.२९
३	आधारभूत (६-८ कक्षा)	३९२९	२१.५९	१९०१	२१.०३	२०२८	२२.१४
४	मा.वि.(९-१० कक्षा)	३४४८	१८.९५	१७४४	१९.३०	१७०४	१८.६०
५	एस.एल.सी. वा सो सरह	१६१०	८.८५	८८८	९.८३	७२२	७.८८
६	आई.ए.वा सो सरह	२१८६	१२.०१	१००१	११.०८	११८५	१२.९४
७	बि.ए.वा सो सरह	५४७	३.०१	२४३	२.६९	३०४	३.३२
८	एम.ए.वा सो सरह	२१७	१.१९	१२२	१.३५	९५	१.०४
९	अन्य	४	०.०२	०	०.००	४	०.०४
१०	तह नभएको	३४७	१.९१	१०१	१.१२	२४६	२.६९
११	तह थाहा नभएको	२४१	१.३२	९८	१.०८	१४३	१.५६
जम्मा		१८१९७	१००	९०३८	१००	९१५९	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ | (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ३.४: १५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको अध्ययनको क्षेत्र अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

क्षेत्र	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	२९५०	१००	१३६६	४६.३१	१५८४	५३.६९
मानविकी तथा समाजशास्त्र	२१९	७.४२	११७	३.९७	१०२	३.४६
व्यवस्थापन	१०२६	३४.७८	५२१	१७.६६	५०५	१७.१२
शिक्षा	११५२	३९.०५	४३३	१४.६८	७१९	२४.३७
विज्ञान तथा प्रविधि	१३४	४.५४	७५	२.५४	५९	२.००
स्वास्थ्य तथा चिकित्सा शास्त्र	६७	२.२७	१७	०.५८	५०	१.६९
इन्जिनियरिङ्ग	४६	१.५६	३४	१.१५	१२	०.४१
कानून	१२	०.४१	९	०.३१	३	०.१०
कृषि	१८	०.६१	११	०.३७	७	०.२४
वन	१७	०.५८	७	०.२४	१०	०.३४
पशु विज्ञान/पशु चिकित्सा/मत्स्यपालन	१२	०.४१	५	०.१७	७	०.२४
कम्प्युटर र सूचना प्रविधि	२९	०.९८	२३	०.७८	६	०.२०
अन्य	४२	१.४२	२८	०.९५	१४	०.४७
उल्लेख नगरेका	१७६	५.९७	८६	२.९२	९०	३.०५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ | (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

यस पालिकामा १५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको अध्ययनको क्षेत्र अनुसार जनसङ्ख्या पुरुषको भन्दा महिलाको उच्च रहेको देखिन्छ जहाँ समग्रमा पुरुषको ४६.३१ प्रतिशत छ भने महिलाको ५३.६९ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै गरी शिक्षा संकाय क्षेत्रमा महिलाको २४.३७ प्रतिशत रहेको छ भने पुरुषको १४.६८ प्रतिशत, स्वास्थ्य तथा/चिकित्सा शास्त्रमा महिलाको १.६९ प्रतिशत छ भने पुरुषको ०.५८ प्रतिशत, मानविकी र व्यवस्थापन संकायमा पुरुष-महिला करिब करिब समान अवस्थामा रहेका छन् भने इन्जिनियरिङ र कम्प्युटर र सुचना प्रविधि बाहेक अरु प्राविधिक क्षेत्रमा पनि महिलाहरूको सङ्ख्या पनि पुरुषहरूको प्रतिस्पर्धाको अवस्थामा नै रहेको आँकडाबाट थाहा पाउन सकिन्छ ।

तालिका ३.५: ५-२५ वर्ष उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्यामा हाल स्कूल/कलेज अध्ययनको अवस्था

विवरण	जम्मा		प्रतिशत
५-२५ वर्ष उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्या	जम्मा	६४७२	१००.००
	पुरुष	३२८९	५०.८२
	महिला	३१८३	४९.१८
हाल स्कूल/कलेज गइरहेका (औपचारिक/अनौपचारिक/स्वअध्ययन)	जम्मा	५०७६	७८.४३
	पुरुष	२६२२	७९.७२
	महिला	२४५४	७७.१०
विगतमा गएका तर हाल स्कूल/कलेज नगइरहेका	जम्मा	१३०९	२०.२३
	पुरुष	६२३	१८.९४
	महिला	६८६	२१.५५
कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका	जम्मा	७१	१.१०
	पुरुष	३६	१.०९
	महिला	३५	१.१०
उल्लेख नगरेका	जम्मा	१६	०.२५
	पुरुष	८	०.२४
	महिला	८	०.२५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

यसरी तालिका अनुसार यस पालिकामा हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जम्मा ७८.४३ प्रतिशत, विगतमा गएका हाल स्कूल/कलेज नगइरहेका २०.२३ प्रतिशत र कहिल्यै स्कूल/कलेज नगएका १.१० प्रतिशत रहेका छन् ।

३.२ सामुदायिक, संस्थागत विद्यालय र सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरुको विवरण

तालिका ३.६: सामुदायिक विद्यालय

क. सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	प्रधानाध्यापकको नाम	सम्पर्क नं.
१	श्री महेन्द्र मा.वि.	म्याग्दे- १, गुणादी	वा.वि.- १२	सोम बहादुर थापा	९८४६०६२७८०
२	श्री विजय आ.वि.	म्याग्दे-१, मानौँ	वा.वि.- ८	नरीमाया थापा	९८१९१७९३३९
३	श्री कुलज्योती आ.वि.	म्याग्दे- १, बाख्रे	वा.वि.- ५	पदम कुमार श्रेष्ठ	९८४६०४०३२६
५	श्री राधा मा.वि.	म्याग्दे- २, जामुने	वा.वि.- १२	अशोकचन्द्र बाग्ले	९८४६०५३६९९
६	श्री जनगणपति मा.वि.	म्याग्दे- ३, धैँयरे	वा.वि.-प्राविधिक डिप्लोमा	केशवराज घिमिरे	९८४६१२०४५०
७	श्री पसले आ.वि.	म्याग्दे- ३, पसले	वा.वि.- ८	घनश्याम घिमिरे	९८४६०६२९७२
८	श्री रविचन्द्र प्रा.वि.	म्याग्दे- ३, किलचोक	वा.वि.- ५	शोभा कुमारी शर्मा	९८४३६५४९५३
९	श्री मीन मा.वि.	म्याग्दे-४, थर्पु	वा.वि.- १२	राजेन्द्र भण्डारी	९८४६०६२२७१
१०	श्री गणेश मा.वि.	म्याग्दे-४, छाड	वा.वि.- १०	शिवराज घिमिरे	९८४६१३१३८३
११	श्री पार्वती आ.वि.	म्याग्दे- ४, मनहरी	वा.वि.- ५	सागर आचार्य	९८४६०५७२७१
१२	श्री जनप्रकाश आ.वि.	म्याग्दे- ४, कोलडाडा	वा.वि.- ३	देव बहादुर रानाभाट	९८४६०७५९४७
१३	श्री हिरामणी आ.वि.	म्याग्दे- ५, थाड्दी	वा.वि.- ५	देव बहादुर थापा	९८४६२३३४२३
१४	श्री पञ्चकन्या आ.वि.	म्याग्दे- ५, साउनेपानी	वा.वि.- ३	हरि कुमारी आले	९८४६०१८२३१
१५	श्री जनशक्ति आ.वि.	म्याग्दे- ५, छाड पाटन	वा.वि.- ५	देव बहादुर थापा	९८४६२३३४२३
१६	श्री रत्न मा.वि.	म्याग्दे- ६, क्षेत्रेभञ्ज्याड	वा.वि.- १०	छविरमण पौडेल	९८४६२६२८७४
१७	श्री शान्ति आ.वि.	म्याग्दे- ६, सर्वलाड	वा.वि.- ५	इन्द्रमाया गुरुङ	९८१६६०४८१०
१८	श्री प्रभा आ.वि.	म्याग्दे- ६, तीनपिप्ले	वा.वि.- ८	उपेन्द्र थापा	९८४६१३३६७२
१९	श्री अकला आ.वि.	म्याग्दे- ६, छविसे	वा.वि.- ८	नवराज अर्याल	९८४६०५६८८८
२०	श्री जन जौकुमारी शाही आ.वि.	म्याग्दे- ७, माझिलाड	वा.वि.- ५	सम्भना सुवेदी घिमिरे	९८४६७३२३६७
२१	श्री जनता आ.वि.	म्याग्दे- ७, पहेर	वा.वि.- ३	उमा देवी बाग्ले	९८६७८९४२४२
२२	श्री सरस्वती आ.वि.	म्याग्दे- ७, हर्कपुर	वा.वि.- ५	सन्त कुमार श्रेष्ठ	९८५६०६६०९०
२३	श्री वेदकालिका प्रा.वि.	म्याग्दे- ७, रानीस्वारा	वा.वि.- ३	तुलसी थापा	९८४६३१७२९१
२४	श्री स्वास्थ्य प्रा.वि.	म्याग्दे- ७, वरभञ्ज्याड	वा.वि.- ३	सुनिता भुजेल	९८४६३००३३६
२५	श्री मिलिजुली आ.वि.	म्याग्दे- ७, मिजेथुम	वा.वि.- ३	नारायणी घिमिरे	९८४६०६७१३३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.७: संस्थागत विद्यालय

क.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	प्रधानाध्यापकको नाम	सम्पर्क नं.
१	श्री आदर्श अंग्रेजी विद्यालय	म्याग्दे- ४, थर्पु	वा.वि. - १०	नारायण बहादुर क्षेत्री	९८५६०२३६७६
२	श्री न्यु भिजन पब्लिक एकेडेमी	म्याग्दे- ४, थर्पु	वा.वि. - १०	धुर्वराज अधिकारी	९८४६१०१००६
३	श्री मेघदह आवासिय विद्यालय	म्याग्दे- २, बडहरे	वा.वि. - १०	रमेश बहादुर अधिकारी	९८५६०६०३७०
४	श्री सिद्धिविनायक ई. स्कूल	म्याग्दे- १, गुणादी	वा.वि. - ५	देवा खनाल	९८४६०४३१३४

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.८: सामुदायिक सिकाई केन्द्र

क.सं.	सिकाई केन्द्रको नाम	ठेगाना	परिचालकको नाम	अध्यक्षको नाम	सम्पर्क नं.
१	जामुने सामुदायिक सिकाई केन्द्र	म्याग्दे- २, जामुने	शर्मिला रानाभाट	जगन्नाथ पण्डित	९८४६०३८५७०
२	अकला सामुदायिक सिकाई केन्द्र	म्याग्दे- ६, छबिसे	गिता गिरी	प्रकाश भण्डारी	९८४६२१४६७२
३	छाड सामुदायिक सिकाई केन्द्र	म्याग्दे- ४, थर्पु	कुमारी राना	तिर्थराज वाग्ले	९८४६०४९१७३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.९: वडा अनुसार विद्यालय विवरण

क्र. स.	वडा नं.	बाल विकास केन्द्र	सामुदायिक					संस्थागत					गुरुकुल	मदरशा	बौद्ध शिक्षा	जम्मा विद्यालय	क्याम्पस
			आधारभूत तह		माध्यमिक तह		जम्मा	आधारभूत तह		माध्यमिक तह		जम्मा					
			१-५	१-८	१-१०	१-१२		१-५	१-८	१-१०	१-१२						
१	१	३	१	१	०	१	३	०	१	०	०	१	०	०	०	४	०
२	२	१	०	०	०	१	१	०	०	१	०	१	०	०	०	२	०
३	३	३	१	१	१	०	३	०	०	०	०	०	०	०	०	३	०
४	४	४	२	०	१	१	४	०	०	२	०	२	०	०	०	६	०
५	५	३	३	०	०	०	३	०	०	०	०	०	०	०	०	३	०
६	६	४	१	२	१	०	४	०	०	०	०	०	०	०	०	४	०
७	७	६	६	०	०	०	६	०	०	०	०	०	०	०	०	६	०
जम्मा		२४	१४	४	३	३	२४	०	१	३	०	४	०	०	०	२८	०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१०: वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (सामुदायिक)

क्र. सं.	वडा नं.	बाल विकास		सामुदायिक							
				आधारभूत तह				माध्यमिक तह			
				१-५		६-८		९-१०		कक्षा ११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१	२६	३२	७७	८१	५७	४८	२७	१९	१६	१
२	२	८०	७७	१२७	१४३	११४	८८	८१	८६	१८	८
३	३	५३	८५	१००	६७	६३	५१	२३	२७	०	०
४	४	७३	७६	१३२	१३३	१००	१२८	९०	१०१	३५	१७
५	५	२२	३०	२८	३३	०	०	०	०	०	०
६	६	१६	२२	३६	३४	३१	२५	९	९	०	०
७	७	१५	२६	३६	२१	०	०	०	०	०	०
जम्मा		२८५	३४८	५३६	५१२	३६५	३४०	२३०	२४२	६९	२६

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.११: वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (संस्थागत)

क्र. सं.	वडा नं.	बाल विकास		सामुदायिक							
				आधारभूत तह				माध्यमिक तह			
				१-५		६-८		९-१०		११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१	१५	११	०	०	०	०	०	०	०	०
२	२	४२	५५	६१	१०८	३०	४४	१२	२१	०	०
३	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	४	३४	४३	१९१	२३३	६०	८०	२६	२४	०	०
५	५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा		९१	१०९	२७०	३४१	९०	१२४	३८	४५	०	०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१२: वडा अनुसार जनजाति विद्यार्थी विवरण

क्र.सं.	वडा नं.	सामुदायिक र संस्थागत दुवै							
		आधारभूत तह				माध्यमिक तह			
		१-५		६-८		९-१०		११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१	४०	३९	४१	२८	१७	९	७	१
२	२	१०१	१४१	८३	७२	५७	५३	९	५
३	३	५५	४०	४२	३२	१५	२१	-	-
४	४	१४३	१८५	७५	१०६	६१	६५	१८	१०
५	५	१५	२३	०	०	०	०	-	-
६	६	१२	१५	१३	१३	५	८	-	-
७	७	१६	८	०	०	०	०	-	-
जम्मा		३८२	४५१	२५४	२५१	१५५	१५६	३४	१६

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१३: वडा अनुसार दलित विद्यार्थी विवरण

क्र.सं.	वडा नं.	सामुदायिक र संस्थागत दुवै							
		आधारभूत तह				माध्यमिक तह			
		१-५		६-८		९-१०		११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१	४०	४६	१६	१८	१०	१०	६	-
२	२	४८	४७	२७	३७	१७	२६	४	२
३	३	२९	१९	१६	७	५	६	-	-
४	४	१०९	९९	४५	६१	३७	३१	१५	७
५	५	१०	११	०	०	०	०	-	-
६	६	१९	१५	१३	११	४	१	-	-
७	७	१५	१०	०	०	०	०	-	-
जम्मा		२७०	२४७	११७	१३४	७३	७४	२५	९

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१४: सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक दरबन्दी विवरण

शिक्षकको तह	लिंग	स्वीकृत स्थायी दरबन्दी	कार्यरत		
			स्थायी	अस्थायी	राहत कोटा
आधारभूत (१-५)	पुरुष	३४	३२	०	२
	महिला	६२	४७	८	७
आधारभूत (६-८)	पुरुष	१७	१३	०	४
	महिला	१६	१२	०	४
मा.वि.	पुरुष	२३	२१	०	२
	महिला	७	७	०	०
उ.मा.वि.	पुरुष	-	-	-	४
	महिला	-	-	-	-
जम्मा		१६३	१३२	८	२३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१५: वडा अनुसार शिक्षक विद्यार्थी अनुपात विवरण (२०८०)

क्र.स.	वडा नं.	आधारभूत तह					
		शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (सामुदायिक विद्यालयको स्वीकृत शिक्षकमा)		शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (सामुदायिक नीजि समेत)		शिक्षक विद्यार्थी अनुपात संस्थागत विद्यालयमा	
		१-५	६-८	१-५	६-८	१-५	६-८
१	१	१:१०.५	१:१७.५	-	-	-	-
२	२	१:२७	१:२८.८	-	-	-	-
३	३	१:९.२	१:२२.८	-	-	-	-
४	४	१:११.५	१:३२.५	-	-	-	-
५	५	१:७.६	०	-	-	-	-
६	६	१:५.८	१:७.०	-	-	-	-
७	७	१:६.३	-	-	-	-	-

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१६: कक्षागत विद्यार्थी विवरण २०८१

विवरण	विद्यार्थी सङ्ख्या
शिशु कक्षा	८३३
कक्षा १	४०५
कक्षा २	३१५
कक्षा ३	३११
कक्षा ४	३३४
कक्षा ५	२९४
कक्षा ६	३१४
कक्षा ७	३०६
कक्षा ८	२९९
कक्षा ९	२६७
कक्षा १०	२०८
कक्षा ११	१०
कक्षा १२	८५
स्नातक	-
स्नाकोत्तर	-

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१७: म्याग्दे गा.पा.मा (नियमित तर्फ) SEE परीक्षा २०८० मा सम्मिलित विद्यालय अनुसार परीक्षार्थी तथा प्राप्त नतिजा विवरण

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वि.सं.	GPA Group								NG	किस्म
			३.६०-४	३.२०-३.६	२.८०-३.२	२.४०-२.८	२.००-२.४	१.६०-२.०	जम्मा	UPGraded %		
१	मिन मा.वि. थर्पु	७९	२	९	७	१	०	०	१९	२४.०५	६०	१
२	राधा मा.वि. जामुने	८४	२	५	१२	१	०	०	२०	२३.८१	६४	१
३	गणेश मा.वि. छाड	८	०	०	१	०	०	०	१	१२.५०	७	१
४	महेन्द्र मा.वि. गुणादी	२३	०	०	०	१	०	०	१	४.३५	२२	१
५	रत्न मा.वि. मनपाड क्षेत्रेभञ्ज्याड	१६	०	०	१	१	०	०	२	१२.५०	१४	१
६	आदर्श इंगलिस बोर्डिङ स्कूल	१६	१	५	५	२	०	०	१३	८१.२५	३	२

क्र. सं.	विद्यालयको नाम	वि.सं.	GPA Group								NG	किसिम
			३.६०-४	३.२०-३.६	२.८०-३.२	२.४०-२.८	२.००-२.४	१.६०-२.०	जम्मा	UPGraded %		
७	मेघदह इंगलिस बोर्डिङ स्कूल	११	०	२	२	०	०	०	४	३६.३६	७	२
८	जनगणपते मा.वि. जामुने	२५	०	३	०	१	०	०	४	१६.००	२१	१
९	न्यु भिजन पब्लिक एकेडेमी छाड	७	१	१	२	२	०	०	६	८५.७१	१	२
	कूल जम्मा	२६९	६	२५	३०	९	०	०	७०	२९६.५४	१९९	१७०

स्रोत: शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, तनहुँ ।

नोट: १ सामुदायिक विद्यालय २ संस्थागत विद्यालय

३.३ विविध शैक्षिक सूचकहरू (२०८०)

तालिका ३.१८: कूल विद्यार्थी भर्नादर (GER) र खुद विद्यार्थी भर्नादर (NER)

क्र. सं.	विवरण	GER	% of students with ECED experience	GER	NER	GER	NER	GER	NER	GER	NER
		ECD		Class 1-5	Class 1-5	Class 1-8	Class 1-8	Class 9-10	Class 9-10	Class 11-12	Class 11-12
१	म्याग्दे गा.पा.	८७.९	८९.९	९६.९	९६.४	९६.५	९४.९	८७.९	७५.०	३९.१	२८.५

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.१९: उत्तिर्ण (Promoters) र कक्षा छाड्ने (Dropouts) दर

क्र.सं.	विवरण	उत्तिर्ण (Promoters) दर % मा			कक्षा छाड्ने (Dropouts) दर % मा		
		कक्षा १-५	कक्षा ६-८	कक्षा ९-१०	कक्षा १-५	कक्षा ६-८	कक्षा ९-१०
१	म्याग्दे गा.पा.	९०.८	९४.८	९९.५	२.४	१.५	१.७

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.२०: सामुदायिक विद्यालयहरुमा उपलब्ध सेवा सुविधाहरु

विवरण	प्रतिशत
विजुलीको सुविधा भएका विद्यालय	१००
इन्टरनेट सुविधा भएका विद्यालय	१००
खानेपानी सुविधा भएका विद्यालय	१००
शौचालयको सुविधा भएका विद्यालय	१००
छात्राको लागि छुट्टै शौचालय सुविधा भएका विद्यालय	२४
वातावरण परिवर्तन सम्बन्धी पढाई हुने विद्यालय	०
खेल मैदानको सुविधा भएका विद्यालय	२४
कम्प्यूटर प्रयोगशालाको सुविधा भएका विद्यालय	४१.६
विज्ञान प्रयोगशालाको सुविधा भएका विद्यालय	४१.६
पुस्तकालय सुविधा भएका विद्यालय	१००
अपाङ्गता मैत्री विद्यालय (Ramps facility)	१६
स्यानिटरी प्याडको सुविधा भएका विद्यालय	४१.६
स्वास्थ्य कार्यकर्ता (नर्स) को व्यवस्था भएका विद्यालय	०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

तालिका ३.२१: अन्य

विवरण	मान
आभारभूत विद्यालय	१९
माध्यमिक विद्यालय	९
कलेज/विश्वविद्यालय	०
शैक्षिक संस्थाहरु	२८
जम्मा विद्यार्थी	४०६९
शिक्षक सङ्ख्या (सामुदायिक)	१९०
गैहशिक्षक/कर्मचारी (सामुदायिक)	२४
आधारभूत तह कूल भर्ना दर (१-८ कक्षा)% मा	९६.५
माध्यमिक तह कूल भर्ना दर (९-१० कक्षा)% मा	८७.९
आधारभूत तह खुद भर्ना दर (१-८ कक्षा)% मा	९४.९
माध्यमिक तह खुद भर्ना दर (९-१० कक्षा)% मा	७५.०
विद्यालय पहुँच बाहिर रहेका जम्मा बालबालिका	०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. शिक्षा शाखा

खण्ड चार : स्वास्थ्य तथ्याङ्क

४.१ पृष्ठभूमि

मानव स्वास्थ्य र स्वास्थ्य सेवाका विभिन्न पक्षहरूको अन्तरदृष्टि (insights) र बुझाई (understanding) प्रदान गर्न संकलन, प्रशोधन, विप्लेषण र व्याख्या गरिएका सङ्ख्यात्मक तथ्याङ्क र विवरणलाई स्वास्थ्य तथ्याङ्क भनिन्छ । यस्ता तथ्याङ्कले मुलुकको स्वास्थ्य स्थिति, रोगको व्यापकता, स्वास्थ्य व्यवहार, स्वास्थ्य सेवाको उपयोग र परिणामहरूसँग सम्बन्धित विभिन्न उपायहरू पहिल्याउन सहयोगीको भूमिका खेल्दछ । समग्रमा स्वास्थ्य तथ्याङ्कले जनमानसको स्वास्थ्यको अनुगमन गर्न, स्वास्थ्य प्रवृत्तिहरू पहिचान गर्न, नीतिगत निर्णयहरू सूचित गराउन, स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमहरूको मूल्याङ्कन गर्न र सार्वजनिक स्वास्थ्य सुधार गर्ने उद्देश्यका क्रियाकलापहरू एवम् नीतिहरूको प्रभाव मापन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । म्याग्दे गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी अवस्था वर्तमानमा कस्तो रहेको छ ? भन्ने जानकारीका लागि स्वास्थ्य शाखा, म्याग्दे गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सम्पादित स्वास्थ्य कार्यक्रमको उद्देश्य, लक्ष्य र रणनीति; विगत तीन आर्थिक वर्षमा सेवा प्रवाहका सूचकहरूको सूक्ष्म विश्लेषण, छलफल तथा अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त सूचनाहरूको समष्टिगत रूपमा पालिकाको स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका महत्वपूर्ण गतिविधिहरू, उपलब्धि र प्रवृत्तिहरू, कठिनाई, समस्या, र अवरोधहरू साथै अवसर तथा भावी कार्य दिशा समेत रेखाङ्कित गर्दछ । म्याग्दे गाउँपालिकामा काम गर्ने सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूद्वारा प्रदान गरिएका प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक र पुनर्स्थापना स्वास्थ्य सेवाहरूको कार्यसम्पादनलाई संकलित र संक्षेपण गरी विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरू समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू र थप विश्लेषण र योजनाका लागि मार्ग चित्रको जानकारी पनि प्रदान गर्दछ । तसर्थ आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सम्पादित स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरूको सूचकलाई विगत दुई आर्थिक वर्षको कार्य सम्पादनसँग तुलना गरी म्याग्दे गाउँपालिकाको समग्र स्वास्थ्य प्रणाली र अवस्था बारे प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ । स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (HMIS), DHIS-2 सफ्टवेयर, रोग निगरानी प्रतिवेदनहरूको आधारमा तयार गरिएको म्याग्दे गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन तथा जिल्ला स्तरीय वार्षिक समिक्षामा तयार गरिएको पालिकाको प्रस्तुति एवं स्वास्थ्य कार्यालय तनहुँलाई स्रोतको रूपमा लिइएको छ । साथै जन्म, मृत्यु र प्रजनन स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित विषय भएकोले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ बाट प्राप्त उपरोक्त अनुसारका विषय पनि स्रोतको रूपमा रहेको छ ।

स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने संरचनाहरूमा सरकारी अस्पताल र सरकारी अस्पताल (आधारभूत) नभएको, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी, ४ वटा ग्रामिण सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ, २१ गाउँघर क्लिनिक, १७ खोप क्लिनिक, २७ महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका लगायत करिब ५२ जना कर्मचारी सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत छन् । उल्लेखित संस्थाहरू मध्ये १० वटा क्षयरोग उपचार केन्द्र (DOTS), १ वटा आयुर्वेद केन्द्र र २ वटा संस्थामा प्रयोगशाला सेवा समेत संचालनमा रहेको छ ।

तालिका ४.१: आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विवरण

विवरण	एकाइ	मान	विवरण	एकाइ	मान
सरकारी अस्पताल	सङ्ख्या	नभएको	आयुर्वेद केन्द्र	सङ्ख्या	१
सरकारी अस्पताल (आधारभूत)	सङ्ख्या	नभएको	ल्यावहरूको सङ्ख्या	सङ्ख्या	२
सामुदायिक अस्पताल	सङ्ख्या	नभएको	आयुर्वेद औषधालय	सङ्ख्या	१
नीजि अस्पताल	सङ्ख्या	नभएको	एम्बुलेन्सहरू	सङ्ख्या	३
वाल अस्पताल	सङ्ख्या	नभएको	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	नभएको
आयुर्वेद अस्पताल	सङ्ख्या	नभएको	ग्रामिण सा.स्वास्थ्य /इकाइ BHSC	सङ्ख्या	४
प्राकृतिक चिकित्सा	सङ्ख्या	नभएको	VIA site	सङ्ख्या	१
शैया सङ्ख्या	सङ्ख्या	नभएको	IUCD site	सङ्ख्या	१
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	नभएको	Implant site	सङ्ख्या	१
स्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	३	PMTCT site	सङ्ख्या	१०
प्रसूति केन्द्र	सङ्ख्या	नभएको	SAS/MA site	सङ्ख्या	१
खोप क्लिनिक	सङ्ख्या	१७	ASRH	सङ्ख्या	२
गाउँघर क्लिनिक	सङ्ख्या	२१	HTC	सङ्ख्या	नभएको
महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	सङ्ख्या	२७	OTC	सङ्ख्या	नभएको
क्षयरोग निदान तथा उपचार केन्द्र (TB microscopy)	सङ्ख्या	नभएको	Minilap	सङ्ख्या	१
क्षयरोग उपचार केन्द्र (DOTS)	सङ्ख्या	१०	भवन भएका स्वास्थ्य संस्था सङ्ख्या	सङ्ख्या	८
ART केन्द्र	सङ्ख्या	नभएको	भवन निर्माणाधीन स्वास्थ्य संस्था सङ्ख्या	सङ्ख्या	१
Gene xpert centre	सङ्ख्या	नभएको	BEONC Site	सङ्ख्या	नभएको
DR Sub centre	सङ्ख्या	नभएको	CEONC Site	सङ्ख्या	नभएको

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.२: प्रमुख खोपहरुको प्रगति विवरण

सूचकहरू	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
वि.सि.जि.%	५४.०	६३.०	७५.०
डि.पि.टी.- हिप-हिव- बी-३ %	७२.०	९७.०	१०१.०
दादुरा रुवेला % (९-११) महिना	७५.०	८८.०	११५.०
दादुरा रुवेला % (१२-२३) महिना	८६.०	९२.०	११७.०
पिसिभी ३	७५.०	८८.०	११५.०
टीडी २ र २+	३५.०	४४.०	५३.०
जापानीज इन्सेफ्लाइटिस प्रगति %	७८.०	८९.०	११४.०
पूर्ण खोप प्राप्त बालबालिका	८६.०	९२.०	११७.०
वि.सि.जी. भर्सेज मिजल्सको ड्रपआउट रेट (peta1/MR2)	-१७.०	०.५	-२०.०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.३: पोषणमा म्याग्दे गा.पा.को कार्यसम्पादन स्तर

सूचकांक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
वृद्धि अनुगमन गरिएका ०-११ महिनाका बालबालिकाहरुको प्रतिशत (नयाँ)	९४	१०९	१२४
वृद्धि अनुगमन गरिएका १२-२३ महिनाका बालबालिकाहरुको प्रतिशत (नयाँ)	९६	९	३६
वृद्धि अनुगमन गरिएका मध्ये कुपोषण भएका बालबालिकाहरुको प्रतिशत (२ वर्ष मुनी)	०.१२	०.२६	०.०९
वृद्धि अनुगमन गरिएका बालबालिकाहरुको औषत भेट प्रतिशत (२ वर्ष मुनि)	४	१२	१९
जन्मदा न्यून तौल भएका बच्चाको प्रतिशत	०	०.८२	१.९
आइरनको मात्रा पुरा गर्ने (२२५ चक्की) गर्भवतीको प्रतिशत	-	-	-
१८० आइरन चक्की वितरण गरिएका अपेक्षित जीवित जन्ममा महिलाहरुको %	३४.४	६६.४	७२.३
वृद्धि अनुगमनमा दर्ता भएका बालबालिका मध्ये ६ महिनासम्म आमाको दुध मात्र खाएका प्रतिशत	१००	८१	७४.४
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने सुत्केरी आमाहरुको %	२८	३७.३	४६

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.४: मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरु

सि.नं.	विवरण	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	संचालनमा आएका आधारभुत अत्यावश्यक प्रसूति केन्द्र - BEONC Site)	नभएको	नभएको	नभएको
२	संचालनमा आएका सम्पूर्ण अत्यावश्यक प्रसूति केन्द्र (CEONC Site)	नभएको	नभएको	नभएको
३	प्रसूति केन्द्र (Birthing Center with BEOC/CEOC)	९५	१२३	१०९
४	अपेक्षित जीवित जन्म मध्ये पहिलो गर्भ जाँच गर्ने गर्भवतीको % (जुनसुकै समय)	६०	८६	९८
५	अनुमानित जन्मको आधारमा दक्ष प्रसूतिकर्मीबाट प्रसूति %	२८	३७.३	४६
६	अनुमानित जन्मको आधारमा स्वास्थ्यकर्मी बाट प्रसूति %	०	०	०
७	अनुमानित जन्मको आधारमा स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति %	२८	३७.३	४६
८	सुरक्षित गर्भपतन सेवा लिने सङ्ख्या	३४	८०	६४

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.५: अस्थाई साधन लगातार प्रयोगकर्ता (current user) परिवार नियोजन विवरण (२०८०/८१)

सि.नं.	साधनको नाम	प्रयोगकर्ता सङ्ख्या
१	पिल्स	१०७
२	डिपो	१८८
३	आई.यु.सी.डी	१७२
४	इम्प्लान्ट	४४७
५	कण्डम CYP	९४

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

यस गा.पा.मा स्थायी बन्ध्याकरण contraceptive prevalence Rate १६ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । साथै Diseases prevalence New cases Tuberculosis Cases Notification number ६८ रहेको छ ।

तालिका ४.६: प्रमुख १० रोगहरु (२०८०/८१)

क्र.सं	रोग	२०८०/८१ (%) मा	क्र.सं	रोग	२०८०/८१ (%) मा
१	ग्यासट्राइटिक्स	९	६	ज्वरो	३
२	टाउको दुखे	७	७	रुघाखोकी	३
३	घाउ/चोटपटक	६	८	उच्च उक्तचाप	३

क्र.सं	रोग	२०८०/८१ (%) मा	क्र.सं	रोग	२०८०/८१ (%) मा
४	फङ्गल संङ्क्रमण	४	९	ढाड दुख्ने	२.९
५	भाइरल इन्फ्लून्जा	४	१०	आँखा पाक्ने	२.९

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.७: वडा अनुसार विपन्न नागरिक सिफारिस विवरण २०८०/८१

क्र. सं.	वडा नं.	सिफारिस गरिएका रोग र सङ्ख्या												जम्मा	
		मुटु		मृगौला		क्यान्सर		अल्जाइमर/पार्किन्सन्स		स्पाइनल इन्जुरी		मस्तिस्क घात/हेड इन्जुरी, अन्य			
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	सबै वडा (१-७ सम्म)	६	६	४	३	१९	१०	-	-	-	-	-	४	२९	२३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.८: टि.बी. नियन्त्रण कार्यक्रम कोहर्ट (Cohort) विश्लेषण

यस पालिकाको टि.बी. नियन्त्रण कार्यक्रम कोहर्ट (Cohort) विश्लेषणका विभिन्न आधारहरू उमेर समुह अनुसार, लिङ्गको आधार र HIV जाँचको आधारमा निम्न अनुसारको अवस्था रहेको देखिन्छ ।

क्र.सं.	टिबी सूचक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	विश्लेषण आधार
१	०-४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	-	-	-	उमेर समुह अनुसार
२	५-१४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	१	-	-	
३	१५-२४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	४	२	१	
४	२५-३४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	३	०	३	
५	३५-४४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	४	२	२	
६	४५-५४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	६	४	१	

क्र.सं.	टिबी सूचक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	विश्लेषण आधार
७	५५-६४ वर्षको उमेर समुह भित्रको सङ्ख्यामा	०	४	५	
८	६५ वर्ष र सो भन्दा माथिको सङ्ख्यामा	३	७	४	
९	महिला % मा (among notified cases)	१९	३०	२५	
१०	पुरुष % मा (among notified cases)	८१	७०	७५	लिङ्गको आधारमा
११	% of HIV tested (जम्मा TB विमारी मध्ये)	१००	१००	१००	HIV जाँचको आधारमा

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.९: एच.आई.भी. र एड्स तथा यौनरोग सम्बन्धी सेवाहरु (२०८०/८१)

क्र.सं.	सेवाहरु	केन्द्र सङ्ख्या	सेवा उपलब्ध हुने स्थान
१	HIV परामर्श तथा रक्त परिक्षण सेवा (HCT Service)	नभएको	नभएको
२	संक्रमितहरुको लागि औषधि सेवा (ART centre)	नभएको	नभएको
३	अवसरवादी रोग उपचार केन्द्र (OI Service)	नभएको	नभएको
४	यौन रोग उपचार केन्द्र (STI Service)	नभएको	नभएको
५	एच.आई.भी. सम्बन्धी कार्यरत संस्थाहरु	नभएको	नभएको
६	कम्युनिटी केयर सेन्टर	नभएको	नभएको
७	गर्भवती महिलालाई परामर्श तथा एच.आई.भी. परिक्षण गर्ने संस्था	१०	१०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. स्वास्थ्य शाखा

तालिका ४.१०: लिङ्ग र उमेर समुह अनुसार मृत्यु विवरण

सबै उमेर समूह	जम्मा मृत्यु		
	जम्मा	पुरुष	महिला
	१९२	१०५	८७
< १	०	०	०
०१ - ०४	१	१	०
०५ - ०९	१	१	०
१० - १४	१	०	१
१५ - १९	४	१	३
२० - २४	२	१	१

सबै उमेर समूह	जम्मा मृत्यु		
	जम्मा	पुरुष	महिला
	१९२	१०५	८७
२५ - २९	३	३	०
३० - ३४	२	१	१
३५ - ३९	८	३	५
४० - ४४	८	८	०
४५ - ४९	४	३	१
५० - ५४	१०	७	३
५५ - ५९	१०	६	४
६० - ६४	१६	१३	३
६५ - ६९	१७	८	९
७० - ७४	१४	७	७
७५ - ७९	२९	१४	१५
८० +	६१	२८	३३
Not stated	१	०	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ४.११: १५-४९ वर्ष प्रजनन उमेर समूहका महिलाको मृत्युको अवस्था

उमेर समूह	जम्मा	गर्भवती	सुत्केरी	सुत्केरी भएको ६ हप्ता सम्म	अन्य
जम्मा	११	०	०	०	११
१५-२४ वर्ष	४	०	०	०	४
२५-३४ वर्ष	१	०	०	०	१
३५-४९ वर्ष	६	०	०	०	६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ४.१२: विगत १२ महिनामा (जनगणना पूर्व) कम्तिमा १ जना मृत्यु भएका घरपरिवारको लिङ्ग अनुसारको मृत्यु विवरण

जम्मा घरपरिवार सङ्ख्या	कम्तिमा १ जना मृत्यु भएका घरपरिवारको सङ्ख्या	मृत्यु भएकाको सङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
६५१५	१८६	१९२	१०५	८७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

खण्ड पाँच : आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी

५.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक क्रियाकलाप एक परिवार सञ्चालनदेखि राज्य सञ्चालन सम्म प्रणालीको एक अभिन्न अंश हो । यसको भूमिकालाई हाम्रो रक्त प्रणालीसँग दाँज्न सकिन्छ । यसको आपूर्ति प्रत्यक्ष आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भएर तथा अप्रत्यक्ष रोजगारीमा समावेश भएर गर्न सकिन्छ । अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार नै राज्यको आर्थिक क्षेत्रलाई २१ वटा समूहमा विभाजन गरिएको र कुन क्षेत्रको कति योगदान छ भनि राष्ट्रिय लेखा प्रणालीले मापन, अनुमान र प्रकाशन गर्दछ । नेपालमा पहिलो पटक राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ सञ्चालन गरी वडा तह देखि पालिका हुँदै नेपालकै आर्थिक गतिविधिको अध्ययन भएको छ । यस अध्यायमा राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, राष्ट्रिय जनगणना २०७८, यस गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना र सम्बन्धित अन्य क्षेत्रबाट सङ्कलित आर्थिक तथ्याङ्कको प्रस्तुती विभिन्न आयामबाट हुनेछ ।

५.२ गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरूप

यस पालिकाको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरूप मिश्रित किसिमको रहेको छ । म्याग्दे गाउँपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक एवं पर्यटकीय महत्वको क्षेत्र भएको हुनाले गाउँपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतः पर्यटन, हाईवे होटल, रेष्टुरेन्ट, होमस्टे, घरेलु उद्योग, व्यापार व्यावसाय, नोकरी, कृषि, वन, पशुपालन, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवा लगायतका क्षेत्रमा निर्भर भएको देखिन्छ । उपयुक्त भू-बनौटका कारण अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषिमा संलग्न रहेको पाइन्छ । कृषि, व्यापार, सेवामूलक व्यावसाय साथै गाउँपालिकामा रहेका केही साना तथा पुरातन घरेलु उद्योग व्यावसायहरू आर्थिक क्रियाकलापका महत्वपूर्ण आधारका रूपमा रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारी पनि गाउँ क्षेत्रको आय स्रोतको एक पक्ष रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा स्वेच्छिक बाहेक ५.६ प्रतिशतको हाराहारीमा पूर्ण वा आंशिक बेरोजगारहरू छन् । पछिल्लो समय उद्यमी व्यावसायिहरूको बिकर्षणले आउने दिनहरूमा गैहकृषि क्षेत्रका उद्यम व्यावसायहरू अपेक्षाकृत नबढ्ने हुन की भन्ने भय पनि उत्तिकै छ । यिनै पृष्ठभूमिमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्दै विपन्न परिवारहरूको आयस्तर उकासी समग्र गाउँलाई नै आर्थिक रूपमा सबल बनाउन कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको व्यावसायिकरण एक भरपटो विकल्प हुन सक्छ । करिब ६२.४४ प्रतिशत कृषक परिवारलाई वर्ष भरि खान नपुग्ने अवस्था रहेको छ ।

यस गाउँपालिका उद्योग व्यापार तथा व्यावसाय हाईवे व्यापार तथा कृषिमा आधारित रहेको छ । कृषि जमिनको उपलब्धता, कृषि तथा वनजन्य कच्चा पदार्थहरूको उपलब्धता, परम्परागत तथा जातिगत सीप, कौशल, पर्यटकीय महत्वका स्थलहरूको उपलब्धता लगायतका विभिन्न कारणले गाउँपालिकामा कृषि तथा स्थानीय परम्परा र सिपमा आधारित उद्योगहरूको विकासको राम्रो सम्भावना रहेको छ । कृषि तथा पशुपालन अर्थतन्त्रको मुख्य आधार हो । यस पालिकाले परम्परागत अन्न उत्पादनका साथसाथै मसला तथा कन्दमुल फलफूल, पशुपालन, मत्स्य, मौरी र तरकारी बाली उत्पादन आर्थिक गतिविधिको प्रमुख क्रियाकलाप मान्न सकिन्छ । अब खाँचो कृषि कार्यलाई आधुनिक प्रविधिमा आधारित र व्यावसायिक बनाउनु हो । वनमा आधारित उद्यम स्थानीय कृषि उत्पादनमा आधारित स्थानीय परिकार र संस्कृति प्रवर्द्धन गर्न स्थापना भएको होमस्टे होटल रेष्टुरेण्ट तथा रिसोर्ट साथै धार्मिक र प्राकृतिक सम्पदा, वन जन्य सम्पदा, जडिवुटी, खानी आदि पर्यटकीय अर्थतन्त्रको एक हिस्सा रहने सम्भावना छ । यिनै सम्पदाको वैकल्पिक उपयोग र विकासले अर्थतन्त्रको अर्को स्वरूप धारण गर्ने सम्भावना अधिक छ । यी क्षेत्रका साथसाथै स्वदेश तथा विदेशमा रोजगारी गर्नेहरूबाट प्राप्त रकमले पनि गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण योगदान गरेको छ ।

यस गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरूमा गुणादी बजार, जामुने बजार, धयरे बजार, थर्पु बजार, छाङ् बजार लगायतका प्रमुख बजार रहेका छन् । यस्ता बजारबाट विशेष गरी खाद्यान्न, खुद्रा, भाडा पसल, हार्डवेयर सामग्री, कपडा, स्टेशनरी तथा मासु लगायतका वस्तुहरूको कारोबार हुन् गरेको छ । हाल उद्योग व्यापार व्यावसायीहरू पोखरा, नारायणगढ तथा तराईका अन्य जिल्लाहरूमा क्रमशः आकर्षण वृद्धि हुदै गएकोले म्याग्देको व्यापार व्यावसाय घट्दै गएको देखिन्छ ।

म्याग्दे गाउँपालिकाको वडा नं. १,२,३,४ र ६ मा तुलनात्मक रूपमा बढी व्यावसायहरू केन्द्रित छन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा दर्ता भएका उद्योगहरू बजार क्षेत्रका वडाहरूमा बढी केन्द्रित छन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा घरेलु तथा साना उद्योग १४, ईट्टा उद्योग ४, क्रसर उद्योग २, कागज उद्योग १, पानी उद्योग १, बेल जुस उद्योग १, साना ठूला होलसेल व्यावसाय करिब १५० हाराहारीमा रहेका छन् । सुन्तला, आलु, तरकारी र मासु तथा दुधजन्य उत्पादनमा म्याग्दे गाउँपालिकाले ख्याती कमाएको छ । स्थानीय उत्पादन वृद्धि र सबै किसिमका स्थानीय उत्पादनमा म्याग्देको पहिचान झल्कने गरी ब्राण्डिङ गरी पहिचानमूलक उत्पादनका आधारमा समृद्धि हासिल गर्न गा.पा. प्रयासरत रहेको छ ।

५.३ आर्थिक क्रियाकलाप सम्बन्धी विवरण

सन्दर्भ अवधिमा जुनसुकै आर्थिक काम जतिसुकै अवधिको लागि गरेका वा कुनै पनि आर्थिक कामको खोजी गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरु आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या अन्तर्गत पर्दछन् । यसैगरी सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरु आर्थिक रुपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या अन्तर्गत पर्दछन् । यस मापदण्ड अनुसार म्याग्दे गाउँपालिकाको १० वर्ष वा सो भन्दा माथिका कूल जनसङ्ख्या मध्ये ७१.३ प्रतिशत आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेकोमा २७.१ प्रतिशत जनसङ्ख्या आर्थिक क्रियाकलापमा निष्क्रिय देखिन्छन् । उपलब्ध तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाको ११.१३ प्रतिशत जनसङ्ख्या वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न छ । आर्थिक रुपले सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । गाउँपालिकामा काम गर्न योग्य १० वर्ष माथिको कूल जनसङ्ख्याको आर्थिक रुपले सक्रिय मध्ये पनि ९४.४ प्रतिशत रोजगारीमा आवद्ध रहेको र ५.६ प्रतिशत बेरोजगार रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिका क्षेत्र भित्र वार्षिक रुपमा विप्रेषणबाट करिब रु. ८० करोड हाराहारीमा आम्दानी भित्रिने गरेको छ । विप्रेषण आम्दानी प्राप्त गर्ने परिवारको वार्षिक औषत आम्दानी रु. तिन लाख रहेको छ ।

हालको बेरोजगारीको सङ्ख्या घटाई वार्षिक रुपमा पर्यटन, कृषि, पशुपालन, व्यापार, व्यावसाय, उद्योग आदि बाट आम्दानीको वृद्धि गर्नु आवश्यक देखिन्छ । साथै विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानीलाई उत्पादनशिल क्षेत्रमा लगानी गर्न स्पष्ट नीतिको आवश्यकता छ ।

अक्सर आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या: सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको समयको जोड ६ महिना वा सोभन्दा बढी भएका व्यक्तिहरुलाई अक्सर आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्या मानिएको छ । त्यसै गरी आर्थिक काम गरेको र आर्थिक काम खोजेको महिनाको जोड ६ महिना भन्दा कम भएमा त्यस्ता व्यक्तिलाई अक्सर आर्थिक रुपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या मानिन्छ ।

सन्दर्भ अवधिमा कम्तिमा ६ महिना काम गरेका वा पूर्ण समय काम खोजेका सबै व्यक्तिहरु स्वतः अक्सर आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्यामा पर्दछन् । यसैगरी ६ महिना भन्दा कम समय काम गरेको र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरु स्वतः अक्सर आर्थिक रुपले निष्क्रिय जनसङ्ख्यामा

पर्दछन् । ३ देखि ५ महिना काम गरी आंशिक रुपमा काम खोजेका व्यक्तिहरुलाई अक्सर आर्थिक रुपले सक्रिय अन्तर्गत र ३ महिना भन्दा कम काम गरी आंशिक रुपमा काम खोजेका व्यक्तिहरुलाई अक्सर आर्थिक रुपले निष्क्रिय मानेर वर्गीकरण गरिएको छ ।

अक्सर रोजगार जनसंख्या: अक्सर आर्थिक रुपले सक्रिय जनसङ्ख्यालाई अक्सर रोजगार र अक्सर बेरोजगार गरी दुई समूहमा विभाजन गर्न सकिन्छ । सन्दर्भ अवधिमा काम गरेको समय काम नगरेको समय भन्दा बढी भएमा अक्सर रोजगार र काम गरेको समय काम नगरेको भन्दा कम भएमा अक्सर बेरोजगार मानिन्छ ।

तालिका ५.१: वडा अनुसार आश्रित अनुपात

वडा	उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या			जम्मा जनसङ्ख्या	आश्रित दर		जम्मा
	०-१४	१५-६४	६५+		बालबालिका	वृद्ध आश्रित	
१	८८४	२२१७	३२१	३४२२	३९.८७	१४.४८	५४.३५
२	८२०	२३८६	३८२	३५८८	३४.३७	१६.०१	५०.३८
३	९१९	२३२४	२२८	३४७१	३९.५४	९.८१	४९.३५
४	७९८	२४१०	३१५	३५२३	३३.११	१३.०७	४६.१८
५	६९५	१९६३	२२३	२८८१	३५.४	११.३६	४६.७७
६	६२७	२०३५	३१८	२९८०	३०.८१	१५.६३	४६.४४
७	९४०	२४६५	३०८	३७१३	३८.१३	१२.४९	५०.६३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ५.२: वडागत लिङ्ग अनुसार कृषि र गैहकृषिमा रोजगारी अवस्था

वडा	कृषिमा रोजगार (% मा)			गैहकृषिमा रोजगार (% मा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	६७.४६	५७.७३	७५.८३	३२.४४	४२.०६	२४.१५
१	५३.०८	४१.०८	६४.४२	४६.८७	५८.८	३५.५८
२	६४.६	५२.५३	७४.०७	३५.४	४७.४७	२५.९३
३	५४.१५	३८.३३	६६.६७	४५.७४	६१.४३	३३.३३
४	५४.२२	४९.०६	५८.७८	४५.६६	५०.६९	४१.२२
५	७९.६७	६८.२	८९.८९	२०.२	३१.५२	१०.११
६	८९.०५	८३.७९	९३.७१	१०.८२	१६.०४	६.२२
७	६५.५४	५७.६९	७२.२९	३४.२४	४१.८५	२७.७१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ५.३: १०-१७ वर्षका बालबालिकाको रोजगारीको अवस्था

वडा	१०-१७ वर्ष सम्मका बालबालिका			काम			काम (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	गैह घरायसी काम	घरायसी काम	काम नगर्ने	गैह घरायसी काम	घरायसी काम	काम नगर्ने
जम्मा	३४६०	१७६०	१७००	४२६	८५८	२१७३	१२.३१	२४.८	६२.८
१	५३३	२५६	२७७	६७	३६	४३०	१२.५७	६.७५	८०.६८
२	५१०	२६४	२४६	७९	५०	३८१	१५.४९	९.८	७४.७१
३	५५९	२९८	२६१	८३	३२	४४४	१४.८५	५.७२	७९.४३
४	४६६	२२०	२४६	८२	१७	३६७	१७.६	३.६५	७८.७६
५	४२९	२१८	२११	१८	३४४	६६	४.२	८०.१९	१५.३८
६	३९६	२०१	१९५	१४	३५१	३०	३.५४	८८.६४	७.५८
७	५६७	३०३	२६४	८३	२८	४५५	१४.६४	४.९४	८०.२५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ५.४: १० वर्ष र सो भन्दा माथिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको रोजगारीको अवस्था

वडा	१० वर्ष माथिका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसङ्ख्या			रोजगारीका क्षेत्र प्रतिशतमा		
	जम्मा	पुरुष	महिला	गैहघरायसी काम	घरायसी काम	काम नगर्ने
जम्मा	५१०	२७४	२३६	१६.४७	३२.१६	५१.१८
१	५८	२५	३३	१७.२४	१८.९७	६३.७९
२	४२	२४	१८	९.५२	२८.५७	६१.९०
३	७९	४९	३०	२२.७८	१८.९९	५८.२३
४	७५	३४	४१	२१.३३	२१.३३	५७.३३
५	७२	४१	३१	६.९४	५८.३३	३३.३३
६	७३	४०	३३	२३.२९	५७.५३	१९.१८
७	१११	६१	५०	१२.६१	२३.४२	६३.९६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

तालिका ५.५: विगत १२ महिनामा कामको अवधिको आधारमा १० वर्ष र सो भन्दा बढि उमेरका आर्थिक कार्यमा संलग्न व्यक्तिको विवरण (प्रतिशतमा)

वडा	६ महिना भन्दा बढि काम गर्ने (प्रतिशतमा)			३-६ महिना काम गर्ने (प्रतिशतमा)			३ महिना भन्दा कम काम गर्ने (प्रतिशतमा)			काम नगर्ने (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	४५.३५	५५.८६	३६.९८	८.०२	५.४३	१०.०८	८.७१	४.०१	७.८२	४०.५	३४.७	४५.१२
२	५४.०९	५४.४९	५३.७६	५.४६	५.००	५.८३	८.७२	६.३	७.८७	३३.२८	३४.२	३२.५४
३	४९.२५	४९.५३	४९.०३	५.९०	५.२७	६.४१	१२.५०	१०.३१	११.३१	३३.९८	३४.८८	३३.२५
४	३५.८६	४२.५२	३०.५७	११.७३	९.९९	१३.११	११.१०	७.२१	९.९५	४३.६७	४०.२७	४६.३६
५	४८.०५	५३.१८	४३.५१	२५.५६	२२.६७	२८.१३	२३.७६	१८.७४	२२.४१	५.६९	५.४१	५.९५
६	५३.८	५२.४३	५५.००	२३.५१	२४.४८	२२.६४	१९.८३	१९.२१	१८.७	३.७६	३.८७	३.६५
७	४१.६२	४२.८८	४०.६३	११.२८	१३.७४	९.३२	९.२८	६.२५	८.३३	३९.६९	३७.१४	४१.७२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

५.४ उद्योग तथा वाणिज्य

तालिका ५.६: फर्मको उद्देश्य, लैङ्गिक अवस्था र प्रकारको आधारमा विवरण (२०८१ वैशाख सम्म)

उद्योग						
क्र.सं.	उद्योगको वर्ग	सङ्ख्या	उद्योगको स्तर	सङ्ख्या	उद्योगको कानूनी स्वरूप	सङ्ख्या
१	उर्जामुलक उद्योग	नभएको	लघु	५३	निजी फर्म	९३
२	उत्पादनमुलक उद्योग	२०	घरेलु	५१	साझेदारी फर्म	१७
३	कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग	२६	साना	५	प्रा.लि. कम्पनी	१
४	खनिज उद्योग	नभएको	मझौला	२	पब्लिक लिमिटेड कम्पनी	नभएको
५	निर्माण उद्योग	२				
६	सेवामुलक उद्योग	५५				
७	पर्यटन उद्योग	८				
जम्मा		१११		१११		१११

वाणिज्य						
क्र.सं.	वाणिज्य फर्मको उद्देश्य	प्रतिशतमा	वाणिज्य फर्मको प्रकार	प्रतिशतमा	कारोबारको प्रकार	प्रतिशतमा
१	स्थानीय व्यापार	९५	एकलौटी	८९	थोक व्यापार	११
२	समुन्द्रपार आयात निर्यात	०	साझेदारी	११	खुद्रा व्यापार	८९
३	आयात निर्यात	५				
जम्मा		१००		१००		१००

लगानीकर्ता (स्वामित्वको लैङ्गिक अवस्था)				
क्र.सं.	प्रतिष्ठान प्रकार	महिला (%मा)	पुरुष (%मा)	जम्मा
१	उद्योग	६३.१५	३६.८५	१००
२	वाणिज्य	८३.५०	१६.५०	१००
जम्मा		१००	१००	१००

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. उद्योग तथा पर्यटन शाखा

५.६ राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५

नेपालमा साविक केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा प्रथम पटक २०७५ सालमा राष्ट्रिय आर्थिक गणना सम्पन्न भएको थियो । यस गणनाबाट नेपालमा जम्मा प्रतिष्ठान सङ्ख्या, लिङ्ग अनुसार संलग्न जनशक्ति, नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या, संलग्न व्यक्तिको आकार अनुसार प्रतिष्ठानको सङ्ख्या आदि लगायतका विवरणहरू वडास्तर सम्म उपलब्ध छन् । यस शिर्षकमा राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ बाट प्राप्त नतिजाको आधारमा म्याग्दे गाउँपालिकाको प्रतिष्ठान सङ्ख्या, लिङ्ग अनुसार संलग्न जनशक्ति, नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या, संलग्न व्यक्तिको आकार अनुसार प्रतिष्ठानको सङ्ख्या लगायतका विवरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ५.७: वडा अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या र संलग्न जनशक्तिको विवरण

वडा	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति		
		जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	७५३	१८३२	१०८५	७४७
१	१००	२००	९०	११०
२	१४०	५२५	३४०	१८५
३	११०	२३९	१४६	९३

वडा	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति		
		जम्मा	पुरुष	महिला
४	२१३	४७८	२९९	१७९
५	५७	१२७	८७	४०
६	६७	१३०	७०	६०
७	६६	१३३	५३	८०

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०७५

तालिका ५.८: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार प्रतिष्ठान सङ्ख्या र संलग्न जनशक्तिको विवरण

क्रियाकलाप	जम्मा प्रतिष्ठान सङ्ख्या	७५३
	जम्मा संलग्न जनशक्ति सङ्ख्या	१,८३२
कृषि, वन तथा मत्स्यपालन	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	५२
	संलग्न जनशक्ति	७१
उद्योग	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	९६
	संलग्न जनशक्ति	५१५
खानी तथा उत्खनन, विद्युत, ग्यास, पानी आपूर्ति र निर्माण	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	२
	संलग्न जनशक्ति	४९
थोक तथा खुद्रा व्यापार, गाडी र मोटरसाईकल मर्मत	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	३६४
	संलग्न जनशक्ति	४४१
यातायात, गोदाम तथा सूचना सञ्चार	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	१
	संलग्न जनशक्ति	२
होटल तथा रेष्टुरा	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	१२७
	संलग्न जनशक्ति	२१२
वित्तिय तथा विमा	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	१७
	संलग्न जनशक्ति	७९
शिक्षा	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	३२
	संलग्न जनशक्ति	३७३
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यहरु	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	२८
	संलग्न जनशक्ति	३२
घरजग्गा, भाडा तथा व्यापारिक कारोबार सार्वजनिक प्रशासन, कला, मनोरञ्जन र अन्य ।	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	३४
	संलग्न जनशक्ति	५८

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०७५

तालिका ५.९: संलग्न व्यक्तिको आकार अनुसार प्रतिष्ठानको सङ्ख्या

क्षेत्र	जम्मा		१ जना व्यक्ति		२ जना व्यक्ति		३-९ जना व्यक्ति		१० जना व्यक्ति र सो भन्दा माथि	
	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति	प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न जनशक्ति
म्याग्दे	७५३	१,८३२	५४४	५४४	१०१	२०२	८७	४०२	२१	६८४
तनहुँ	१२,४३३	३६,६८६	४,७८०	४,७८०	४,५४२	९,०८४	२,६७७	११,३६६	४३४	११,४५६

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना, २०७५

माथिको तालिकामा प्रथम राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, अनुसार म्याग्दे गाउँपालिका र तनहुँ जिल्लाको संलग्न व्यक्तिको आकार अनुसार प्रतिष्ठानको सङ्ख्या देखाईएको छ जसअनुसार १ जना व्यक्ति संलग्न भएका प्रतिष्ठान ५४४ वटा अर्थात ७२.२४ प्रतिशत रहेका छन्, २ जना व्यक्ति संलग्न भएका प्रतिष्ठान १०१ अर्थात १३.४१ प्रतिशत, ३-९ जना व्यक्ति संलग्न भएका प्रतिष्ठान ८७ वटा अर्थात ११.५५ प्रतिशत र १० जना वा सो भन्दा बढि व्यक्ति संलग्न भएका प्रतिष्ठान २१ वटा अर्थात २.७८ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका ५.१०: सहकारी संस्थाहरुको प्रकार र सङ्ख्या

क्र.सं	१	२	३	४	५	६	७	८	जम्मा
सहकारीको प्रकृति	बचत तथा ऋण सहकारी	कृषि सहकारी	बहुउद्देश्यीय सहकारी	उपभोक्ता सहकारी	तरकारी तथा फलफूल सहकारी	कफी सहकारी	दुग्ध सहकारी	पशुपालन सहकारी	
सहकारी सङ्ख्या	११	७	३	१	-	-	१	-	२३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. सहकारी शाखा

तालिका ५.११: सहकारी संस्थाहरुमा संलग्न कर्मचारी/सञ्चालक/शेयर सदस्य विवरण

क्र.सं	कर्मचारी सङ्ख्या			सञ्चालक समिति			शेयर सदस्य		जम्मा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	
विवरण	१९	६१	८०	१५९	१२१	२८०	५५९२	५५००	११०९२

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. सहकारी शाखा

खण्ड छ : कृषि, वन तथा वातावरण तथ्याङ्क

६.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभुत गरी देशलाई खाद्य सम्प्रभुत्व तुल्याउन र स्वाधिन अर्थतन्त्रको विकास गर्न कृषि क्षेत्रमा विशेष जोड समेत दिएको छ । त्यसैगरी १६ औं राष्ट्रिय योजनाले दीर्घकालीन लक्ष्यका रूपमा उच्च र दिगो उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि र तीव्र दिगो तथा रोजगारमुलक आर्थिक वृद्धिलाई राष्ट्रिय रणनीतिका रूपमा ग्रहण गरेको छ । त्यसैगरी राज्यले दिगो विकास लक्ष्यलाई एक मार्गदर्शनको रूपमा ग्रहण गरिएकोमा १६ औं योजनाको अवधारणा पत्रमा उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि लाई संरचनात्मक रूपान्तरणका क्षेत्रका रूपमा प्रस्ताव गर्दै उत्पादनका सबै किसिमका स्रोत र साधनहरूको समयबद्ध गुणस्तरीय एवं लागत प्रभावी आपूर्ति प्रणालीको सुनिश्चतता, बजारको माग अनुरूपको ज्ञान, सिप, दक्षता र उर्जाशील श्रमशक्तिको उत्पादन र परिचालन, अनुसन्धान र विकासमा आधारित नबिनतम प्रविधि र व्यवस्थापनका विधिको अवलम्बन, उत्पादनका साधन, उत्पादन प्रक्रिया र उत्पादित वस्तुको भण्डारण तथा बजार सम्मको पहुँचमा सबै किसिमका सुरक्षाको प्रत्याभुति समुदायमा आधारित सामुहिक उत्पादन प्रणालीलाई प्रोत्साहन जस्ता रणनीति अवलम्बन गर्ने उल्लेख भएको छ । त्यसैगरी गण्डकी प्रदेश सरकारले आफ्नो दोस्रो आवधिक योजनाको आधार पत्रमा उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत परनिर्भरता कम गर्दै आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख हुने रूपान्तरणको रणनीति प्रस्ताव गरेको छ । सोही आधार पत्रलाई आधार मानेर म्याग्दे गा.पा. पनि कृषि क्षेत्रको उन्नयनको पक्षमा लागि परेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी कृषि उत्पादन व्यवस्थापन कृषि तथा पशुपंक्षी बजार सूचना दिने, बजार तथा हाट बजारको पुर्वाधार निर्माण गर्ने, साना सिंचाई निर्माण गर्ने, प्राविधिक सेवा तथा कृषि सामग्री आपूर्ति गर्ने, कृषक क्षमता विकास गर्ने, पशुपंक्षीजन्य प्रकोप तथा महामारी नियन्त्रण गर्ने, पशु चिकित्सक, पशु नक्षसुधार, पशुआहार, पशुपंक्षी विमा तथा कर्जा सहजिकरण गर्ने, चरन क्षेत्रको विकास तथा व्यवस्थापन गर्ने र उच्च मुल्ययुक्त कृषिजन्य वस्तुको प्रवर्द्धन, विकास एवं बजारीकरण गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको कार्य क्षेत्रभित्र समावेश गरेको छ । कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र यस गा.पा.को आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण आधारका रूपमा स्थापित छ । गाउँपालिकाको सबै वडामा कृषि तथा पशुपालनको प्रचुर संभावना छ ।

मल, बिउ, प्राङ्गारिक मलको अभाव, युवा जनशक्ति पलायन, बाँदर, बँदेल, दुम्सी लगायतका जङ्गली जनावरको प्रकोप, प्राविधिक ज्ञानको अभाव, सिँचाईको अभाव, संतुलित दानाको कमी, दक्ष जनशक्तिको कमी, बजारको समस्या, आयातित खाद्य वस्तुको मात्रालाई सबलिकरण गर्दै जानु, तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धात्मक लाभको कमि हुनु आदि यस क्षेत्रका समस्या तथा चुनौती हुन् ।

म्याग्दे गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको २८.३९ प्रतिशत कृषियोग्य जमिन रहेको यस गा.पा. व्यावसायिक कृषि तर्फ बिस्तारै अघि बढ्दैछ । पारिवारिक प्रयोजनका लागि धेर थोर सबै प्रकारका बालीहरु खेती गर्ने गरे पनि तुलनात्मक लाभ बढि भएका बालीहरु छनौट गरी व्यावसायिक उत्पादनलाई बढवा दिदै जानु, पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी आलु, सुन्तला, कागती लगायत तरकारी फलफूल तथा अन्न बालीहरुमा कोदो, गहुँ, मकै र धानको व्यावसायिक उत्पादनको सुरुवात हुनु यहाँको अवसरको रुपमा रहेको छ । तरकारी र सुन्तला त्यस मध्येका प्रमुख बालीहरु हुन्, जुन गाउँपालिकाका क्रमशः १, २ र ७ वडाहरुमा व्यावसायिक रुपमा खेती गरिदै आएका छन् । त्यस बाहेक एभोकाडोको व्यावसायिक खेती पनि सुरुवात गरिएको पाइन्छ ।

तालिका ६.१: म्याग्दे गाउँपालिकाको भू-उपयोग स्थिति

क्र.सं.	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिशत
१	खेती योग्य	३२७४.७४	२८.३९
२	आवासिय क्षेत्र	१४२०.५	१२.३१
३	व्यापारिक क्षेत्र	५.०४	०.०४
४	औद्योगिक क्षेत्र	२७.९८	०.२४
५	जङ्गल	६१७९.२६	५३.५६
६	सार्वजनिक जमिन	३८६.४१	३.३५
७	खानि तथा खनिज जन्य क्षेत्र	७.६८	०.०७
८	सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र	०.१९	०
९	नदी, खोला नाला तथा ताल तलैया क्षेत्र	२३४.४५	२.०३
जम्मा		११५३६.२४	१००.००

स्रोत: म्याग्दे गाउँपालिकाको भू उपयोग योजना, २०७९

तालिका ६.२: कृषि सम्बन्धी कार्यक्रम अनुसार कृषकले प्राप्त गरेका जिन्सी र नगद अनुदान सम्बन्धी विवरण आ.व.२०८०/८१

क्र.सं.	विवरण	कैफियत
१	कृषि प्रविधि ५०% अनुदान	- ६१ जना कृषक लाभान्वित - १६ लि.को sprayer - Brush cutter - Power sprayer - Irrigation pump आदि वितरण गरिएको ।
२	पुष्प खेती विकास कार्यक्रम ७५% अनुदान	
३	बाली संरक्षण सामग्रीको अनुदान	

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. कृषि विकास उपशाखा

तालिका ६.३: प्रमुख बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र उत्पादकत्व परिमाण

वडा नं.	उत्पादन हुने बालीको नाम	बाली लागेको क्षेत्रफल	उत्पादकत्व (टन/हे.)
७	धान	५० हेक्टर	५.६
३	आलु	५० हेक्टर	२५
२	सुन्तला	१०० हेक्टर	५०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. कृषि विकास उपशाखा

तालिका ६.४: बालीमा देखिएका प्रमुख रोगहरु

क्र.सं.	रोगको नाम	बाली	प्रभावित क्षेत्रफल	कैफियत
१	Mealy Bug	धान	१५० रोपनी	
२	गवारो	धान	५० रोपनी	
३	डुढुवा	आलु	१५० रोपनी	
४	Powdery Mildew	सुन्तला	५० हेक्टर	
५	Mosaic virus	लहरे बाली	उल्लेख नभएको	

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. कृषि विकास उपशाखा

तालिका ६.५: सिंचाई अन्तर्गत सम्पन्न योजनाको विवरण आ.व. २०८०/८१

क्र.सं.	योजना कार्यक्रमको नाम	वडा नं.
१	पयरखोला बाँध निर्माण योजना	२
२	लामोखेत कूलो निर्माण	६
३	छेस्कादी छमिरे कूलो निर्माण योजना	६
४	छबिसे सिंचाई योजना	६

क्र.सं.	योजना कार्यक्रमको नाम	वडा नं.
५	भिरपानी बाँध निर्माण	२
६	भाटेखण्ड बाँध निर्माण	३
७	खारबलबोटे बाँध निर्माण योजना	३
८	चाँपा बोटे खेत कूलो निर्माण (स्याङ्दे खोला)	३
९	रँगटे खोला बडहरे बाँध निर्माण	२
१०	पात्ले बाँध निर्माण योजना	२
११	पाङ्ग्रे बाँध निर्माण	४
१२	आकाशेटार सिंचाई योजना	६
१३	तिनमुरे बाँध कूलो निर्माण	४
१४	बडहरे बाँधकूलो निर्माण योजना	२
१५	बडहरे कूलो निर्माण योजना	४
१६	रोपादी खोला तटबन्धन निर्माण योजना	४
१७	डुङखोला बाँध निर्माण	२
१८	गैरी खेत बाँध निर्माण	२

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. योजना शाखा

तालिका ६.६: विविध

क्र.सं.	विवरण	मान
१	चिस्यान केन्द्र	१
२	तरकारी उत्पादन गर्ने कृषि फार्म	२४
३	फलफूल उत्पादन फार्म	५८
४	खेती गरिएको जमिनको क्षेत्रफल	३६६७ हे.
५	पालिकाबाट निर्यात हुने प्रमुख कृषि जन्य वस्तु सुन्तला	- उत्पादनशिल क्षेत्रफल १०० हे. - कूल उत्पादन ५०० मे.टन - उत्पादकत्व १४ मे.टन/हे.

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. कृषि विकास उपशाखा

तालिका ६.७: पशुसेवा उपशाखाबाट सम्पन्न कार्यक्रमबाट लाभान्वितको विवरण
आ.व. २०८०/८१

कार्यक्रमको नाम	लाभान्वित कृषक सङ्ख्या	विवरण
उपचार कार्यक्रम पशु	१५०८	१५०० जना कृषकको ९०६५ वटा पशुपंक्षीमा नियमित रूपमा पशु सेवा उपशाखाबाट पशु उपचार सेवा प्रदान गरिएको ।
खोप सेवा कार्यक्रम पशु	३५	३५ वटा कुकुर, बिरालोलाई रेबिज रोग बिरुद्धको खोप सेवा प्रदान गरिएको ।
प्रयोगशाला कार्यक्रम पशु	१४१	१४१ जना कृषकको १६७ पशुमा गोबर तथा दुध परिक्षण सम्पन्न भएको ।
कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम पशु	५३७	२७८ वटा गाई र २५९ वटा भैसीमा कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।
तालिम कार्यक्रम	कार्यक्रम नभएको	आ.व. २०८०/८१ मा तालिम कार्यक्रम नभएको ।
पशुको पूर्ण खोप कार्यक्रम	सबै वडा	यस गाउँपालिकाका १-७ सम्मका सबै वडामा पूर्ण खोप कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।
उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन सहयोग		- दुध उत्पादनमा अनुदान रकम प्रति लि. १० रुपैया दिइएको । - सहकारी मार्फत बिक्री दुध २८८८२०.८० लिटर ।
विमा प्रिमियममा अनुदान सहयोग	१८०	१८० जना कृषकको पशु विमा गर्न गाउँपालिकाको २०% अनुदान (विमा प्रिमियम शुल्कमा) ।
साना व्यावसायिक फार्म स्थापना तथा विस्तार	कार्यक्रम नभएको	आ.व. २०८०/८१ मा उक्त कार्यक्रम नभएको ।
यान्त्रिकरण कार्यक्रम	४१	सबै किसिमका यान्त्रिकरण गरेर ४१ जना कृषक लाभान्वित ।
एकिकृत घुम्ती शिविर	१९२६	गाई, गोरु, भैसी, बाख्रा, सुँगुर, बंगुर, कुखुरा आदि गरी जम्मा २२,१०४ पशुपंक्षी लाभान्वित ।
हलगोरु पोषण कार्यक्रम	३४५	३४५ जना कृषक प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित
सुत्केरी पोषण खर्च	१४३	गाई र भैसी गरेर जम्मा २४४ वटा ।
व्यावसाय पूर्ण स्थापना सहयोग कार्यक्रम	३१	गाई, गोरु र भैसी गरेर जम्मा ३५ वटा ।
माछा भुरा ढुवानी	२७	४२ वटा माछा पोखरीमा ।

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. पशु सेवा उपशाखा

६.२ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ सम्बन्धी विवरणहरू

नेपालमा विक्रम सम्बत २०१८ सालदेखि प्रत्येक १०/१० वर्षमा कृषि गणना सञ्चालन हुँदै आएको छ । यही क्रमको सातौँ राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ सालमा तत्कालिन केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा सम्पन्न भएको थियो । २०७८ सालको यो कृषिगणना संघीयता पछिको पहिलो कृषिगणना हो । विगतका गणनाहरूले कृषि संरचना, कृषि गतिविधि तथा कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण जिल्ला तह सम्म मात्र दिँदै आएकोमा यस पटक संघीय ढाँचा अनुसारका ७५३ वटै गाउँपालिका/नगरपालिका तह सम्मको तथ्याङ्क उपलब्ध गराएको छ । यस शिर्षकमा राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ बाट प्राप्त नतिजाको आधारमा म्याग्दे गाउँपालिकाको कृषक परिवार, जग्गाको क्षेत्रफल, स्वामित्व, कित्ता सङ्ख्या, जग्गाको उपयोग, सिँचाईको स्थिति, पाल्तु चौपाया तथा पन्छी, लगायतका आदि विवरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६.८: कृषक परिवार सङ्ख्या, जग्गाको क्षेत्रफल, कित्ता सङ्ख्या र सिंचित क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा कित्ता सङ्ख्या	औषत कित्ता सङ्ख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
तनहुँ	५८५९५	२६०९९.६	१५०८६०	२.६	७६९२.७
म्याग्दे गाउँपालिका	५०००	१५३३.५	१२०३१	२.४	५०२.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

यसरी तालिका अनुसार यस पालिकामा रहेका ६५१५ घरपरिवार मध्ये ५००० परिवार अर्थात ७६.७४ प्रतिशत परिवारले कृषि चलन (राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ मा अपनाइएको कृषि चलनको परिभाषा अनुसार) गरेको देखिन्छ । त्यस्तै गरी औषतमा एक कृषक परिवार सँग २.४ वटा कित्ता सङ्ख्या अर्थात १०० जना कृषक परिवारसँग २४० वटा कित्ता सङ्ख्या रहेको पाइन्छ । त्यसरी नै ५००० जना कृषक परिवारले १५३३.५ हे.क्षेत्रफल जग्गामा कृषि चलन गर्दा सिंचित क्षेत्रफल ५०२.८ हे. अर्थात ३२.७८ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ६.९: कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

क्षेत्र	कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	एक प्रकारको स्वामित्व						एक भन्दा बढि प्रकारको स्वामित्व	
			परिवारको हकको जग्गा मात्र कमाउने		अरुको हकको जग्गा मात्र कमाउने		अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत			
			परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)
तनहुँ	५८५९५	२६०९९.६	४२६०४	१७९२०.०	१०९३	३८०.५	३१३	९३.६	१४५८५	७७०५.५
म्याग्दे	५०००	१५३३.५	३३६७	१०६३.०	११६	२५.१	२६	५.४	१४९२	४४०.०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

माथि तालिकामा तनहुँ जिल्ला र म्याग्दे गाउँपालिकाको कृषि चलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार म्याग्दे गाउँपालिकामा ५००० कृषि चलन मध्ये ३३६७ अर्थात (६७.३४ प्रतिशत) कृषक परिवारले आफ्नै हकको मात्र जग्गा कमाउने गर्दछन् । त्यस्तै गरी ११६ कृषक परिवारले अरुको हकको मात्र जग्गा कमाउने गर्दछन भने २६ कृषक परिवारले अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत र १४९२ कृषक परिवारले एक भन्दा बढि प्रकारको स्वामित्व अन्तर्गतको जग्गाको उपयोग गरेको देखिन्छ ।

तालिका ६.१०: कृषि चलनको उपभोग अनुसार जग्गाको विवरण

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा खेतीयोग्य जग्गा		अस्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य खेतीयोग्य जग्गा		स्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य जग्गा	
		परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
५०००	१५३३.५	४९३६	१०९६.४	४९३६	१०३५.०	४८८	६१.५	१५४३	१७८.७	५०००	२५८.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार यस पालिकामा जम्मा खेतीयोग्य जग्गा १०९६.४ हे. अर्थात (७१.४९ प्रतिशत) रहेको छ । जस अन्तर्गत १०३५.० हे. अर्थात (६७.४९ प्रतिशत) जग्गामा अस्थायी बाली जस्तै: खाद्यान्न बाली, तरकारी बाली, दलहन, तेलहन जस्ता आदि बाली लगाएको देखिन्छ । त्यसरी नै १७८.७ हे. अर्थात ११.६५ प्रतिशत जग्गामा स्थायी बाली भन्नाले फलफूल

खेती गरेको पाइन्छ र २५८.४ हे. अर्थात (१६.८५ प्रतिशत) जग्गामा अन्य बाली लगाएको पाइन्छ ।

६.३ पशुपंक्षी सम्बन्धी तथ्याङ्क

तालिका ६.११: पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार र पशु चौपायाको विवरण

क्षेत्र	कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या	पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या	गाई/गोरु		राँगा/भैसी		बाख्रा/च्याङ्ग्रा		भेडा/भैडी		सुँगुर/बंगुर	
			कृषक परिवार सङ्ख्या	गाई/गोरु सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	राँगा/भैसी सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	बाख्रा/च्याङ्ग्रा सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	भेडा/भैडी सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	सुँगुर/बंगुर सङ्ख्या
तनहुँ	५८५९५	४९६४०	१६००६	४०६४७	२५७३८	५२५२४	३९९८४	३२१४२६	१७६	१३७७	१३५३९	४१७५१
म्याग्दे	५०००	४२४१	८२३	१८३९	१५९४	२८५३	३१४९	२४२९०	१३	२६	१६४४	७५१४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

माथिको तालिकामा राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार तनहुँ जिल्ला र म्याग्दे गा.पा.को पशु चौपाया पालेका कृषक परिवार र पशु चौपायाको विवरण राखिएको छ । यस पालिकामा ५००० कृषक परिवार मध्ये पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार सङ्ख्या ४२४१ रहेको छ जुन जम्मा कृषक परिवारको ८४.८२ प्रतिशत हुन्छ । जसमा गाई, गोरु, राँगा, भैसी, बाख्रा, च्याङ्ग्रा, भेडा/भैडी र सुँगुर/बंगुर को सङ्ख्या र कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या रहेको छ । माथि उल्लेखित पशु चौपाया बाहेक अन्य पशुचौपायाको विवरण पनि संकलन गरिएको थियो जसमा कृषक परिवार सङ्ख्या ५१ र अन्य पशु चौपाया सङ्ख्या ६४ वटा रहेका छन् जुन माथिको तालिकामा राखिएको छैन ।

तालिका ६.१२: कुखुरा र अन्य पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार र पंक्षी सङ्ख्याको विवरण

क्षेत्र	कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या	कुखुरा		अन्य पंक्षी	
		कृषक परिवार सङ्ख्या	कुखुरा सङ्ख्या	कृषक परिवार सङ्ख्या	अन्य पंक्षी सङ्ख्या
म्याग्दे	५०००	४१००	१२२२५४	२१८	११९७
तनहुँ	५८५९५	४३६९९	१०५०६५३	३४९७	४६६५०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

माथिको तालिकामा राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार म्याग्दे गा.पा. र तनहुँ जिल्लाको कुखुरा र अन्य पंक्षी पाल्ने कृषक परिवार सङ्ख्या र पंक्षि सङ्ख्याको विवरण देखाइएको छ । जस अनुसार जम्मा कृषक परिवारको अधिकांश ८२ प्रतिशत कृषक परिवारले कुखुरा र करिब १८ प्रतिशत किसानले अन्य पंक्षी जस्तै: हाँस, बट्टाई, परेवा आदि पालेको देखिन्छ ।

तालिका ६.१३: कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत

जम्मा कृषक परिवार	कृषि	गैहकृषि
५०००	२२४९	२७५१

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१४: लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषक तथा कृषक परिवारको जनसङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार	मुख्य कृषक		कृषक परिवारको जनसङ्ख्या	
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
५०००	१८५०	३१५०	९११२	१०३०७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१५: १० वर्ष वा सो भन्दा बढि उमेरका औपचारिक कृषि तालिम लिएका कृषक परिवारको विवरण

औपचारिक कृषि तालिम लिएका कृषक परिवारको जनसङ्ख्या	
पुरुष	महिला
६५५	७३२

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१६: कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पंक्षिपालन	अन्य
५०००	४०१०	११६	१२९	०	६१६	१०३	२६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१७: प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	सबै घरायसी उपभोग	मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री	मुख्य बिक्री र केही घरायसी उपभोग	सबै बिक्री
५०००	३१७५	११०५	५९१	१२९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१८: परिवारलाई खान नपुग्ने अवधि अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	१-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	१०-१२ महिना
५०००	४६३	१३३६	५९१	७३३
कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले वर्षभरि परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार सङ्ख्या= ३१२२				

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.१९: कृषि ऋण, विमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार सङ्ख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार	विमा गरेका कृषक परिवार	सरकारी अनुदान पाएका कृषक परिवार
५०००	२७०	१९३	१६२०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२०: जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषक परिवार	जलवायु परिवर्तन बारे थाहा हुने कृषक परिवार	कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुऱ्याएको प्रभाव
५०००	२०१७	१५०३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२१: कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुऱ्याएको प्रभाव अनुसार कृषक परिवार सङ्ख्या

उत्पादनमा कमी	उत्पादनमा वृद्धि	फल/ फसलको आकारमा परिवर्तन	स्वादमा परिवर्तन	बाली लगाउने समयमा फरक	धेरै वा कम वर्षा	रोग/ किराको प्रकोप वृद्धि	ब्रिडिङ्ग समयमा परिवर्तन	प्रजातिको लोप/ उत्थान	अन्य
१२७१	०	२६	६४	१२९	३०९	११०५	५२	०	१३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२२: प्रमुख अस्थायी बाली लागेको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार सङ्ख्या

धान		गहुँ		मकै		कोदो	
परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)	परिवार सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)
२७३९	९४३.६	२७०	१५.३	४५७६	४८२	१२८५	१०७.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२३: बगैँचाको रुपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल बोट सङ्ख्या र कृषक परिवार

बाली	कृषक परिवार सङ्ख्या	बगैँचाको रुपमा लगाईएका		छरिएका बोट सङ्ख्या
		क्षेत्रफल (हे.)	बोट सङ्ख्या	
सुन्तला	१२४७	८२.८	३७२९६	३१३८
कागती	११३१	७.८	६१००	१४७८
आँप	१११८	१.४	७७०	१३८८
केरा	१२३४	१८.२	१०२९२	२२८८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२४: प्रमुख बालीहरुमा कृषि समग्री (विउबिजन, बिषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषि चलन	बाली	कृषक परिवार	बिजनको किसिम			किटनाशक बिषादी प्रयोग गर्ने कृषक परिवार	मलको प्रयोग		
			स्थानिय	उन्नत	हाईब्रिड		स्था./ जैविक	रासायनिक	दुवै
५०००	धान	२७३९	११८३	६८२	८७४	१२९८	१२९	५१	२५५९
	मकै	४५७६	२९४५	६१६	१०१५	९७५	२७७८	१३	१७८५
	गहुँ	२७०	१६७	१०३	-	९०	१८०	०	९०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२५: कृषि कामदारको किसिम अनुसार कामदारको सङ्ख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार

जम्मा कृषि चलन	स्थायी कामदार				अस्थायी कामदार			
	कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार	स्थायी कामदार सङ्ख्या			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार	अस्थायी कामदारको व्यक्ति दिन		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
५०००	५२	१५५	११६	३९	३५६१	५६२४८	२६०४६	३०२०२

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२६: कृषि चलनमा परिवारमूली र कृषि चलनको स्थिति

जम्मा कृषि चलन	परिवारमूली		कृषि चलनको स्थिति		
	मुख्य कृषक आफै	अन्य व्यक्ति	एक चलन परिवार	बहु चलन परिवार	साझा चलन
५०००	३९८४	१०१६	४८५९	१४१	०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२७: कृषि चलनबाट निस्किएका फोहोरको व्यवस्थापन गरेका कृषक परिवार सङ्ख्या

जम्मा कृषि चलन	गाडेर	जलाएर	फोहोर व्यवस्थापकलाई पठाएर	कम्पोष्ट बनाएर	इन्धनको रूपमा प्रयोग गरेर	अन्य तरिकाले	कुनै व्यवस्थापन नगरेको
५०००	१४५१	४२४२	३९	४०३५	१८०	७५९	५४०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८

तालिका ६.२८: कृषि तथा पशुपंक्षी उत्पादन तथा पकेट क्षेत्र

क्र.सं.	कृषि उपज	कृषि पकेट क्षेत्र	क्र.सं.	पशुपंक्षी पालन	पशुपंक्षी पालन पकेट क्षेत्र
१	सुन्तला	मानहुँ, तिलाहार	१	कुखुरा	मनपाड क्षेत्र
२	मास भट्टमास	गुणादी, जामुने, किलचोक	२	वाख्रा	मनपाड, मानहुँ, किलचोक, डाँडागाउँ
३	अदुवा/वेसार	वच्यार्ड, किलचोक, गैरिगाउँ, हर्षपुर	३	गाई	म्याग्दे फाँट

क्र.सं.	कृषि उपज	कृषि पकेट क्षेत्र	क्र.सं.	पशुपंक्षी पालन	पशुपंक्षी पालन पकेट क्षेत्र
४	माछा	म्याग्दे फाँट	४	मौरी	मानहुँ, तिलाहार, मनपाड, किलचोक, छाङ्गटिया, ढोके
५	धान / गहुँ	म्याग्दे फाँट, गुणादी	५	भैसी	म्याग्दे फाँट, गुणादी
६	मकै/कोदो	मानहुँ, मनपाड, ढोके, हर्षपुर	६	बंगुर	गुणादी, शेरा
७	तरकारी	म्याग्दे फाँट	७	हाँस	म्याग्दे खोला क्षेत्र

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. को आवधिक पर्यटन विकास योजना २०७४/७५-२०७८/७९

६.४ वन तथा वातावरण तथ्याङ्क

६.४.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान अनुसार वन, वन्यजन्तु, पंक्षी, वनस्पती तथा जैविक विविधताको संरक्षण र दिगो उपयोग गर्ने प्रकृति वातावरण वा जैविक विविधता माथि नकारात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा नकारात्मक वातावरण प्रभाव निर्मुल वा न्युन गर्ने उपयुक्त उपायहरु अबलम्बन गर्ने नीति राज्यले ग्रहण गरेको छ । १६ औँ राष्ट्रिय योजनाले प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण गर्ने र परिचालनलाई दीर्घकालिन राष्ट्रिय रणनीतिका रुपमा ग्रहण गरेको छ । जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै गुणात्मक पर्यटनको गन्तव्य स्थानको रुपमा विकास गर्ने, संरक्षणमुखी सोचमा आधारित वन व्यवस्थापन र सो बाट प्राप्त लाभको समन्यायिक बाँडफाँड गर्ने, कृषि वनको अत्याधिक प्रयोगबाट जलाधार व्यवस्थापन तथा पर्यावरणीय पद्धति संरक्षण गर्ने, कृषिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने, वनजन्य तथा जडिवुटीको उत्पादनमा वृद्धि भई निर्यात र रोजगारी सिर्जना गर्ने परिकल्पना १६ औँ योजनामा गरिएको छ । त्यसैगरी संघ तथा प्रदेशको कानुनको अधिनमा रही स्थानीय स्तरमा सामुदायिक, ग्रामिण तथा शहरी, कवुलियत, साझेदारी वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन, उपयोग गर्ने, वन उपभोक्ता समूहको व्यवस्थापन गर्ने, वन प्रबर्द्धन गर्ने, सार्वजनिक खाली जग्गा पाखा वा क्षेत्रहरुमा वृक्षारोपण गर्ने, सम्भार, उपयोग, व्यवस्थापन गर्ने, नदी किनार नहर तथा सडक किनारमा वृक्षारोपण गर्ने, जडिवुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी सर्वेक्षण गर्ने, उत्पादन, संकलन, प्रबर्द्धन, बजार व्यवस्थापन गर्ने, वन बिज बगैँचा स्थापना, व्यवस्थापन तथा प्रबर्द्धन गर्ने, नर्सरी स्थापना गर्ने, विरुवा उत्पादन, वितरण, रोपण तथा प्रबर्द्धन गर्ने, वन्यजन्तु एवं चराचुरुङ्गीको अभिलेखन, संरक्षण, व्यावसायिक पालन, उपयोग, अनुगमन गर्ने, रैथाने प्रजातिको संरक्षण तथा प्रबर्द्धन गर्ने एवं मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण गर्ने, जैविक विविधताको

अभिलेखिकरण र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता कार्यहरू स्थानीय तहको कार्य क्षेत्र भित्र राखिएको हुनाले यस गाउँपालिकाले सोही अनुसार आफ्ना कार्यक्रमहरू अगाडि बढाएको छ ।

म्याग्दे गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको करिब ५३.५ प्रतिशत जमिन रुख बिरुवाले ढाकेको हरियाली वनक्षेत्र रहेको छ । गाउँपालिकामा समशितोष्ण देखि शितोष्ण क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरू रहेका छन् । गाउँपालिकामा जम्मा ८४ वटा सामुदायिक वनहरू उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिएको छ । त्यसै गरी कबुलियत र निजि वन ५/५ वटा रहेका छन् । यस पालिकामा पशुपंक्षी आहार र उर्जाको प्रमुख स्रोतको रूपमा वन पैदावार रहेको छ । ग्रामिण वडाहरूमा खाना पकाउनका लागि अधिक मात्रामा दाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ । यो सङ्ख्या कूल घरपरिवारको करिब ५४ प्रतिशत छ । यस पालिकाको दोस्रो आवधिक योजनामा पनि जैविक विविधताको दिगो संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने लक्ष्य अंगिकार गरेको छ भने जैविक विविधता तथा वन्य जिवजन्तुहरूको दिगो संरक्षण गर्दै पारिस्थितिक प्रणाली कायम राख्नु र वन क्षेत्रको विस्तार गर्दै बहुमुल्य जडिवुटीहरूको व्यावसायिक खेतीलाई आय आर्जनको मुख्य स्रोतको रूपमा विस्तार गर्नु प्रमुख उद्देश्य रहेका छन् । खाली जग्गाहरूमा विभिन्न जातका वार्षिक कम्तिमा १०००० रुख बिरुवा रोपी हराभरा म्याग्दे वृक्षारोपण अभियान संचालन गरिने कुरा पनि आवधिक योजनामा उल्लेख गरिएको पाइन्छ ।

गाउँपालिकामा हरित पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरू नभएता पनि वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा नीतिगत रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने, सौर्य उर्जालाई बढावा दिने, खाना पकाउने स्रोतको उपभोगमा दाउराको प्रयोग कम गर्दै जाने, ग्रामिण वडाहरूमा वायो ग्याँस निर्माणमा अनुदान उपलब्ध गराउने कार्यक्रमहरू सुरुवात भएका छन् । उक्त कार्यक्रमहरू वातावरण व्यवस्थापनमा कोषे ढुङ्गा साबित हुनेछन् साथै यि नीतिगत प्रयासहरू सकारात्मक पनि छन् । अझै पनि ग्रामिण वडाहरूमा खाना पकाउनका लागि अधिक मात्रामा दाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ । यो सङ्ख्या कूल घरपरिवारको करीब ५४ प्रतिशत छ ।

तालिका ६.२९: वातावरण सरसफाई एवं फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण (२०८०)

विवरण	मान
विसर्जन केन्द्र	१ वटा वडा नं. २ मा
सरसफाई समिति	८३ वटा टोल उपभोक्ता सरसफाई समिति
संकलन	बजार क्षेत्रमा ट्याक्टर मार्फत, डस्टविनको व्यवस्था
हसामा करीब २० घन मिटर फोहोर उत्पादन हुने गरेको	ग्रामिण सबै वडाहरूबाट संकलन गर्न आर्थिक र पूर्वाधारको समस्या रहेको।
कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई उत्पादीत स्थलबाटै अलग गर्ने गरिएको	अनुमानित करीब ३० प्रतिशत कुहिने र ७० प्रतिशत नकुहिने
फोहोरबाट जैविक मल उत्पादन गर्ने परिवार	८० प्रतिशत
डस्टविन व्यवस्थापन भएका घरपरिवार	१५ प्रतिशत
धुवाँमुक्त घरपरिवार	४५.८२ प्रतिशत
फोहोर संकलनकर्ता	३ जना नियमित
पूर्ण सरसफाई युक्त वडा	नभएका
प्रदुषण मापन केन्द्र	नभएको
अत्याधुनिक Recycling Machine सहितको Damping site	नभएको (प्रस्तावित २२ रोपनी जग्गामा)
पालिकामा छुट्टै वातावरण शाखा	भएको
जनशक्ति व्यवस्था	भएको तर अप्रयाप्त।

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. वातावरण शाखा

तालिका ६.३०: म्याग्दे गाउँपालिकाको प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

विवरण	आ.व. २०७७/७८		आ.व. २०७८/७९		आ.व. २०७९/८०		आ.व. २०८०/८१		कैफियत
	प्रभावित	लाभग्राही	प्रभावित	लाभग्राही	प्रभावित	लाभग्राही	प्रभावित	लाभग्राही	
प्राकृतिक प्रकोप	९१ परिवार	९१ परिवार	३४ परिवार	३४ परिवार	१४ परिवार	१४ परिवार	२७ परिवार	२७ परिवार	प्रमुख रूपमा बाढि पहिरो

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. वातावरण शाखा

खण्ड सात : भौतिक पूर्वाधार

७.१ पृष्ठभूमि

सामान्यतः भौतिक पूर्वाधार शब्दले बाटो, पुल, रेल्वे संरचना, विद्युत, सिंचाइ, सञ्चार, भवन आदिका संरचनाहरूलाई बुझाउने गर्दछ । पूर्वाधारको कुनै स्तरिकृत परिभाषा पाईदैन तापनि देशको आर्थिक वृद्धिमा पूर्वाधारको प्रभाव परेको हुन्छ भन्ने कुरालाई आजकल राम्रोसँग पहिचान गरिएको छ । पूर्वाधारलाई व्यापक रूपमा धेरै क्षेत्रहरूमा वर्गिकृत गरिएको छ । प्रत्येक समाज अर्थतन्त्र वा समुदायमा हुने कार्यहरूलाई समर्थन गर्ने एक फरक प्रकारको भौतिक वा संगठनात्मक संरचनालाई प्रतिनिधित्व गर्दछ । पूर्वाधारका मुख्य क्षेत्रहरू यातायात, उर्जा, पानी तथा सरसफाई, सञ्चार, सामाजिक तथा वाणिज्य पूर्वाधार आदि पर्दछन् । यस पालिकाका वर्गिकृत पूर्वाधारका उपलब्ध तथ्याङ्कीय विवरणहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

म्याग्दे गाउँपालिकामा मुख्य सडक सञ्जाल पृथ्वी राजमार्ग अन्तर्गतको ७ कि.मि. सडक खण्ड यसै पालिकामा पर्दछ । गाउँपालिकाको सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार नभए पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ । सडक मार्ग राम्रो भएका रुटहरूमा बस सेवा चालु रहेको छ । ग्रामिण वडाको हकमा भने जिप, भ्यान, ट्याक्टर लगायतका यातायातका साधनहरू सञ्चालन हुने गरेका छन् । यहाँ राजमार्ग, सहायक राजमार्गमा, पक्की तथा कालो पत्रे, ग्राभेल र कच्ची सबै प्रकारका सडकहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र पहाडी भिरालो भूगोल हुनाले पनि पूर्वाधारको विकासमा केहि कठिनाई र खर्चिलो साथै बढि समय लाग्ने भए पनि सबै वडाहरू सडक सञ्जाल सँग जोडिएका छन् । गाउँपालिका पूर्वाधार शाखाको तथ्याङ्क अनुसार यस गा.पा. अन्तर्गतका सडकहरू मध्ये पक्की सडक ३२ कि.मि., ग्राभेल ९३ कि.मि., र ३० कि.मि. कच्ची सडक रहेका छन् । त्यसै गरी ३१ कि.मि. नयाँ ट्रयाक खोलिएका सडक रहेका छन् र १२६ कि.मि. सडक नाली निर्माण भएको छ ।

तालिका ७.१: यातायात पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण

विवरण	मान	कैफियत
		आ.व.२०८०/८१ मा
पहुँच पुगेका वडा सङ्ख्या	७ वटा	७ वटा
पक्की सडक	४०३५ मि.	२०७५ मि.
ग्राभेल सडक	९०३५ मि.	४१५७ मि.
कच्ची सडक	१२०५० मि.	३९०३ मि.
सडकको जम्मा लम्बाई	२५१२० मि.	१०१३५ मि.

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. पूर्वाधार शाखा

तालिका ७.२: गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयदेखि मातहतका वडा कार्यालय सम्मको दुरी

वडा नं.	१	२	३	४	५	६	७
दुरी (कि.मि.)	६.८०	४.०	०.८००	०.६५०	१०.०	४.०	०.८००
बाटोको किसिम	पक्की, ग्राभेल	पक्की	पक्की, ग्राभेल	पक्की	पक्की, ग्राभेल	पक्की, ग्राभेल	पक्की, ग्राभेल

स्रोत: म्याग्दे गाउँपालिका पूर्वाधार शाखा

तालिका ७.३: झोलुङ्गे पुलहरूको विवरण

क्र.सं.	विवरण	अवस्थिति
१	मुडेपानी झोलुङ्गे पुल (साँगे खोला) म्याग्दे र व्यास जोड्ने	वडा नं. १
२	चुलेसी झोलुङ्गे पुल (सेती नदी) म्याग्दे र ऋषिङ् जोड्ने	वडा नं. १
३	लिमाङ् झोलुङ्गे पुल (सेती नदी) म्याग्दे र ऋषिङ् जोड्ने	वडा नं. १
४	टुनीवोट झोलुङ्गे पुल (टुनीवोट) म्याग्दे र ऋषिङ् जोड्ने	वडा नं. २
५	झिरलौदी टुटुवा झोलुङ्गे पुल (म्याग्दे-३ र भिमाद-५ जोड्ने)	वडा नं. ३
६	म्याग्दे खोला बौलाह ओडार झोलुङ्गे पुल (म्याग्दे-५ र शुक्लागण्डकी- ७ जोड्ने)	वडा नं. ५
७	माथिल्लो छाङ्पाटन झोलुङ्गे पुल (म्याग्दे-५ र भिमाद-६ जोड्ने)	वडा नं. ५
८	तल्लो छाङ्पाटन झोलुङ्गे पुल (म्याग्दे-५ र भिमाद-६ जोड्ने)	वडा नं. ५
९	झकास फुलवारी झोलुङ्गे पुल (म्याग्दे-५ र भिमाद-५ जोड्ने)	वडा नं. ५
१०	साँगे खोला चाक्लेघाट झोलुङ्गे पुल (गाँध्वारा) म्याग्दे र व्यास जोड्ने	वडा नं. ६
११	साँगे खोला लामेरह झोलुङ्गे पुल (सर्वलाङ्) म्याग्दे र व्यास जोड्ने	वडा नं. ६
१२	म्याग्दे खोला खमारे झोलुङ्गे पुल (कुसुण्डे) म्याग्दे-४ र म्याग्दे-६ जोड्ने	वडा नं. ६

क्र.सं.	विवरण	अवस्थिति
१३	म्याग्दे-७ र व्यास-५ जोड्ने (चार हजार बाँध) झोलुङ्गे पुल	वडा नं. ७
१४	म्याग्दे-७ र व्यास-६ जोड्ने (कैडले) झोलुङ्गे पुल	वडा नं. ७

स्रोत: म्याग्दे गाउँपालिका योजना शाखा

तालिका ७.४: विद्युत, वैकल्पिक उर्जा र अन्य पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण

बिजुली प्रयोग गर्ने घरपरिवार	९९.०६%
सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	०.४८%
कुनै पनि प्रकारको सञ्चार उपकरण प्रयोग गर्ने घर परिवार	९७.४२%
ईन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	३६.५२%
आधारभूत खानेपानी पहुँच घरपरिवार	८१.१६%
कभडहल	२ वटा
विद्यालय स्तरका खेल मैदान	१० वटा
सामुदायिक भवन	८५ वटा
एम्बुलेन्स	२ वटा
एफ.एम.	१ वटा
फ्रि वाईफाई सुविधा (सार्वजनिक स्थल)	१ वटा
झोलुङ्गे पुल	१४ वटा
पक्की पुल	११ वटा

(स्रोत: म्याग्दे गा.पा. दोस्रो आवधिक विकास योजना आ.व.२०८१/८२-२०८५/८६)

खण्ड आठ : पर्यटन तथा मनोरञ्जन

८.१ पृष्ठभूमि

२०६२/६३ को सफल जनआन्दोलन पश्चात संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र कार्यान्वयनले समग्र मुलुक भरि नै सम्पूर्ण नागरिकहरूलाई आ-आफ्ना आकाङ्क्षा अभिव्यक्त गर्ने थप अवसर प्रदान गर्‍यो । नयाँ संविधान बन्ने प्रक्रियाले आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवसरहरूको वृद्धि गर्ने खालका नीतिहरूको निर्माणमा नागरिकहरूको अर्थपूर्ण सहभागिताको आशा जगाइदियो । आर्थिक समृद्धिका मुख्य क्षेत्रहरू मध्ये पर्यटन पनि एक महत्वपूर्ण बारे जनमानसमा सचेतनाको अभिवृद्धि भयो । हाल समग्र देशको आर्थिक विकासका लागि तुलनात्मक तथा प्रतिष्पर्धात्मक लाभको क्षेत्रको रूपमा पर्यटन क्षेत्रलाई लिइएको छ । भौगोलिक र जैविक विविधता, सामाजिक र सांस्कृतिक सद्भाव एवं जीवन्तताका साथै राजनैतिक तटस्थता नेपालको पर्यटन क्षेत्रको प्रमुख आधारहरू हुन् । नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५१ (ठ) पर्यटन सम्बन्धी नीतिले नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने भनि संवैधानिक व्यवस्था भएको हुनाले उक्त नीतिको मर्म अनुसार म्याग्दे गाउँपालिकाका हरेक कार्यक्रममा पर्यटन गतिविधिलाई प्राथमिकता दिइ कार्यहरू अगाडि बढाइएको देखिन्छ ।

यस क्षेत्रको प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै कृषि तथा ग्रामिण पर्यटकीय गतिविधिका माध्यम मार्फत समग्र गाउँपालिकाको शान्ति, समृद्धि र सुसंस्कृतिको विकास गरी जनताको जीवनस्तरमा उल्लेखनीय रूपमा सुधारको अनुभूति बोध गराउनु यस पालिकाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यस पालिकामा विभिन्न जात्रा, मेला तथा महोत्सवको अवसर पारेर भ्रमण गर्न आउने पर्यटकहरूका लागि उपयुक्त सेवा तथा सुविधाहरूले उनिहरूको रुचिलाई पूर्णरूपमा समेट्न नसकिराखेको अवस्था छ । उपयुक्त सेवा प्रवाहको लागि प्रार्याप्त पूर्वाधार विकास हुन नसक्नु, पर्यटन शिक्षाको कमी, पर्यटन सँग सम्बन्धित व्यावसायिक संस्था र सेवा प्रदायकहरूको अभाव आदि वर्तमानका समस्याहरू हुन् । पर्यटन पूर्वाधारका लागि विशेषतः सहज पहुँचको वृद्धि (सडक, पुल, पुलेसा, पदमार्ग

आदि), खाना तथा आवासको सुविधा, फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन, सांस्कृतिक तथा मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रमका साथै अन्य सुविधाहरू (संचार, सुरक्षा, खानेपानी, विद्युत, पुस्तकालय, संग्राहलय, सूचना केन्द्र, मुद्रा सटही, कोसेली घर, गाइड आदि) को समेत सँग सँगै विकास हुनु जरुरी हुन्छ । त्यसै गरी ग्रामिण क्षेत्रहरूमा होमस्टे ग्रामहरूको विकास गर्न त्यतिनै आवश्यक छ ।

यस पालिकामा रहेका केही महत्वपूर्ण पहिचान भएका प्रमुख पर्यटकीय क्रियाकलापहरू एवं संभावना बोकेका स्थलहरूको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका ८.१: पार्क तथा क्याम्प साइटहरू

क्र.सं.	पार्कको नाम	ठेगाना	कैफियत
१	हर्षपुर रक गार्डेन	म्याग्दे-७ हर्षपुर	साहसिक खेल
२	आकाश देवी पार्क	म्याग्दे-७ डाँडागाउँ	दृश्यावलोकन, आकाश देवी मन्दिर, सामुदायिक वन
३	ट्रि हाउस पार्क	म्याग्दे-२ माथिल्लो गुणादी	पार्क
४	फूलबारी पार्क	म्याग्दे-४ थर्पु/घुम्ती	पार्क
५	लालध्वज स्मारक/पार्क	म्याग्दे-६ मनपाङ्	स्मारक, पार्क

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

तालिका ८.२: वनभोज स्थलहरू

क्रस	वनभोज स्थलको नाम	ठेगाना	कैफियत
१	मानुङ्कोट	म्याग्दे-१	
२	मुलाबारी भैरवथान	म्याग्दे-४	
३	अकलाथान	म्याग्दे-४	
४	वरचौर	म्याग्दे-१ गुणादी	

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

तालिका ८.३: दृश्यावलोकन स्थलहरू

क्र.सं.	दृश्यावलोकन स्थलको नाम/ठेगाना	उचाई (मि.)	विशेषता/दृश्यावलोकन
१	मानुङ्कोट	१०८५	अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, सूर्योदय र सूर्यास्त मादी नदी उपत्यका दमौली बजार वनजंगल र पहाडका तरेलीहरू आदि
२	टाक्राङ्	८८६	हिमश्रृङ्खला, म्याग्दे फाँट, वनजंगल र पहाड गाउँबस्ति आदि
३	छाङ्गहटिया	९६०	अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, पोखरा उपत्यका, सेती नदी, सूर्योदय र सूर्यास्त, वनजंगल र पहाड साथै पृथ्वी राजमार्गको दृश्य आदि

क्र.सं.	दृश्यावलोकन स्थलको नाम/ठेगाना	उचाई (मि.)	विशेषता/दृश्यावलोकन
४	भैरवथान मुलाबारी	९३५	अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, ढोर उपत्यका, सेती नदी, सूर्योदय र सूर्यास्त, वनजंगल र पहाड एवं वनजंगल र पहाड एवं गाउँ बस्ती आदि
५	मनपाङकोट	१०७०	अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, शुक्लागण्डकी र पोखरा उपत्यका, सेती नदी, सूर्योदय र सूर्यास्त, वनजंगल र पहाड एवं गाउँ बस्ती आदि
६	मनकामना मन्दिर	१०५०	अन्नपूर्ण हिमश्रृङ्खला, शुक्लागण्डकी र पोखरा उपत्यका, सेती नदी, सूर्योदय र सूर्यास्त, वनजंगल र पहाड एवं गाउँ बस्ती आदि

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

तालिका ८.४: महत्वपूर्ण गुफाहरु

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	सञ्चालन गर्नु पर्ने क्रियाकलाप
१	चमेरे गुफा	म्याग्दे-७, ठूलोपहरा	अध्ययन अनुसन्धान, वेल संरक्षण, गुफासम्म पुग्ने बाटो निर्माण
२	घिचिङ ओडार	म्याग्दे-६, तिलाहार	गुफाको सौन्दर्यकरण
३	तिलाहार गुफा	म्याग्दे-६, तिलाहार	गुफा सफा गर्ने, संरक्षण, प्रचार प्रसार
४	चिसोपानी गुफा	म्याग्दे-५, मौरिबजार पारी	गुफाको अध्ययन अनुसन्धान गुफाको सौन्दर्यकरण, संरक्षण, प्रचार प्रसार

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

तालिका ८.५: सञ्चालित एवं सम्भाव्य होमस्टे गाउँहरु

क्र. सं.	गाउँको नाम	ठेगाना	प्रमुख जाति	घर परिवार सङ्ख्या	कैफियत
१	धाराडी	म्याग्दे-१	मगर	४०	
२	टाक्राङ	म्याग्दे-१	मगर	४२	
३	बचर्याङ	म्याग्दे-१	मगर	५५	सञ्चालित
४	मुलाबारी	म्याग्दे-५	मगर	३५	
५	गैरीगाउँ	म्याग्दे-४	मगर	३७	सञ्चालित
६	हर्षपुर	म्याग्दे-७	मगर, ठकुरी, नेवार, दलित	६५	सञ्चालित
७	ढोके	म्याग्दे-६	गुरुङ, मगर, भुजेल, ठकुरी, ब्राह्मण	२५	
८	मनपाङ	म्याग्दे-६	गुरुङ, दमै	२१	सञ्चालित
९	सर्वलाङ	म्याग्दे-६	मगर	४५	
१०	मानुङ	म्याग्दे-१	मगर	४०	सञ्चालित

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

८.२ साहसिक पर्यटन

८.२.१ प्यारागलाईडिङ्ग

पर्यटन विविधिकरण मध्ये प्यारागलाईडिङ्ग पनि एक महत्वपूर्ण उपज हो । हावामा कावा खाँदै हिमाली मनोरम दृश्य, हरिया डाँडाकाडाँ, उपत्यका, सुन्दर ग्रामिण वस्तीहरू, नागवेली नदी एवं खोलाहरूको साथै पहाडका तरेलीहरूको आनन्द लिदै घण्टौं सम्म रमाउनका लागि म्याग्दे गा.पा.का टाकुराहरूले प्रचुर संभावना बोकेका छन् । पोखराबाट नजिक रहेको हुनाले पनि भविष्यमा प्यारागलाईडिङ्गको राम्रो संभावना रहेको छ । जसमध्ये परिक्षण सम्पन्न तथा सम्भाव्य स्थलहरूमा मानुङ्कोटका साथै मनपाङ्डाँडा, आकाशदेवी डाँडा आदि पर्दछन् ।

८.२.२ माउटेन वाईकिङ्ग

तालिका ८.६: माउटेन वाईकिङ्गको सुन्दर, सुरक्षित र आकर्षक रुटहरू

क्र. सं.	रुटको नाम	रुटले समेट्ने स्थलहरू	लम्बाई
१	ल्होचाडाँडा पर्यटन मोटर मार्ग	दमौली-टाक्राङ्ग-थान्सिङ-किलचोक-कोलडाँडा-छाङहटिया-मुलावारी-काफलसेवारा-भिमादपुल	अनुमानित ३० किलोमिटर
२	दुलेगौडा-हर्षपुर मोटरमार्ग	दुलेगौडा- मनपाङ्ग-आकाशदेवी- हर्षपुर- साँगे-दमौली	अनुमानित ३५ किलोमिटर

स्रोत: म्याग्दे गा.पा., म्याग्दे गा.पा.को आवधिक पर्यटन विकास योजना (२०७४/७५-२०७८/७९)

८.२.३ रक क्लाइम्बिङ्ग

म्याग्दे गा.पा. वडा नं. ६ स्थित शेरा फाँटमा रहेको पहराको अवस्थिती, आकार र प्रकारको हिसावले उपयुक्त स्थलको रूपमा विकास हुन सक्ने संभावना रहेको छ । उक्त स्थलको संभाव्यता अध्ययन तथा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सके रक क्लाइम्बिङ्ग प्रतियोगिताका साथै पोखरा लक्षित तालिम सञ्चालन गरी त्यस भेगलाई साहसिक पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न सकिनेछ ।

८.२.४ जलविहार

यस गाउँपालिकाको वडा नं. १ देखि ५ सम्म पर्ने सेती नदीमा तनहुँ जलविद्युत आयोजनाको बाँधले करिब ३२ कि.मि. ताल पर्ने संभावना रहेको छ । उक्त तालमा जलविद्युत आयोजनाको आचार संहिता पालना गरी सुरक्षित क्षेत्रहरूमा फिसिङ्ग, क्याकिङ्ग, ताल किनारै किनार हाईकिङ्ग साथै जलविहार जस्ता विविध जलक्रिडा सम्बन्धित क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

खण्ड नौ : कानून, न्याय तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह

९.१ पृष्ठभूमी

संघिय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनर्संरचना प्रकृयाबाट यस पालिकाको दोस्रो स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित कार्यपालिका मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छ । गाउँपालिकामा हाल १० वटा शाखाहरू तथा १८ वटा उपशाखाहरू र ७ वटा वडा कार्यालयहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाको विद्यमान संगठन संरचना अनुसार स्विकृत दरबन्दी तथा करार सहित १४४ जना कर्मचारी कार्यरत छन् । गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न गाउँपालिकाको सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षणको पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गरी कार्यालयको संगठन संरचना अनुसारको कर्मचारी दरबन्दी र सोही बमोजिमको कार्य विवरण तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ९.१: दरबन्दी विवरण

क्र.सं.	कार्यालय/सेवा	स्वीकृत दरबन्दी	स्थायी	करार	जम्मा
१	गाउँकार्यपालिका कार्यालय तर्फ	५७	३१	२६	५७
२	वडा कार्यालय तर्फ	२८	१४	१४	२८
३	स्वास्थ्य सेवा तर्फ	५९	३८	२१	५९
जम्मा		१४४	८३	६१	१४४

स्रोत: म्याग्दे गाउँपालिका दोस्रो आवधिक योजना

९.२ कानून तथा न्याय, घटना दर्ता र पालिकाको आय व्यय विवरण

९.२.१ मुद्दा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट र न्यायिक समिति

नेपालको संविधानको धारा २१७ अनुसार आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र नगरपालिका तथा गाउँपालिकाका विवाद निरूपण गर्न गाउँ/नगरपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा गठित न्यायिक समिति रहने र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ८ मा न्यायिक समितिलाई न्यायिक अधिकारको व्यवस्था छ । सो अधिकार अनुसार यस गाउँपालिकाको विगत तीन आ.व.को मुद्दा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट साथै प्रकृति अनुसारका विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९.२: मुद्धा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट सम्बन्धी विवरण

क्र सं	मुद्धा/विवाद सम्बन्धी विवरण	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	स्थानीय न्यायिक समितिमा दर्ता भएका मुद्धा तथा विवाद सङ्ख्या	४	३	५
२	मेलमिलापद्वारा टुङ्ग्याइएका विवाद सङ्ख्या	२	१	२
३	फछ्यौट हुन वाँकी मुद्धा तथा विवाद	२	२	३

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. न्यायिक समिति

तालिका ९.३: मुद्धा/विवादको प्रकृति अनुसार दर्ता तथा फछ्यौट सम्बन्धी विवरण

क्र सं	मुद्धा/विवादको प्रकृति	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	माना चामल	२	-	१
२	साँध सिमाना	१	१	-
३	अंश	१	-	१
४	जग्गा लेनदेन	-	-	२
५	बाटो	-	-	१
६	उचित शिक्षा दिक्षा दिलाई पाउँ सम्बन्धी	-	१	-
७	आर्थिक कारोवार (जग्गा) सम्बन्धी	-	१	-

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. न्यायिक समिति

तालिका ९.४: व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण आ.व.२०७८/७९-२०८०/८१ सम्म

मिति २०८०।०४।०१-२०८१।०३।३१ सम्म

वडा नं.	जन्म			मृत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईसरी आएको		बसाईसरी गएको		जम्मा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा			दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	
१	३९	४७	८६	१७	१५	३२	१३	३८	५	१८	११	३७	१८५
२	४१	३७	७८	२७	१७	४४	५	४०	६	१८	११	३६	१८४
३	२९	१९	४८	१३	१२	२५	४	२५	११	३६	४	१२	११७
४	३२	३१	६३	२१	१३	३४	८	४०	८	३९	११	३५	१६४
५	३३	३१	६४	२०	१५	३५	८	२९	०	०	७	२९	१४३
६	५१	४२	९३	२५	१४	३९	१६	४८	२	६	१३	४६	२११
७	४३	३१	७४	१६	१७	३३	४	३२	४	१७	६	११	१५३
जम्मा	२६८	२३८	५०६	१३९	१०३	२४२	५८	२५२	३६	१५०	६३	२०६	११५७

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. पञ्जिकरण शाखा

मिति २०७९।०४।०१-२०८०।०३।३१ सम्म

वडा नं.	जन्म			मृत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईसरी आएको		बसाईसरी गएको		जम्मा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा			दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	
१	५१	६०	१११	२४	१०	३४	८	५६	९	३४	८	२५	२२६
२	६३	६२	१२५	२३	२५	४८	९	४४	६	२२	१३	४३	२४५
३	३१	२५	५६	९	८	१७	१	२७	१६	६१	८	१५	१२५
४	४७	५९	१०६	२२	१४	३६	१९	५५	५	१६	१४	४९	२३५
५	३७	३८	७५	१२	१५	२७	१३	२६	३	१५	८	२७	१५२
६	४९	६६	११५	२०	२६	४६	१५	६७	२	१२	१३	४७	२५८
७	४७	४२	८९	२३	८	३१	६	५५	५	१९	१२	४७	१९८
जम्मा	३२५	३५२	६७७	१३३	१०६	२३९	७१	३३०	४६	१७९	७६	२५३	१४३९

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. पञ्जिकरण शाखा

मिति २०७८।०४।०१-२०७९।०३।३१ सम्म

वडा नं.	जन्म			मृत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईसरी आएको		बसाईसरी गएको		जम्मा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा			दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्यको सङ्ख्या	
१	५२	६०	११२	२१	१५	३६	८	५६	१३	५४	१९	६२	२४४
२	५२	५६	१०८	२५	१९	४४	६	५७	१३	५२	२१	६४	२४९
३	४३	४९	९२	७	११	१८	१	२८	२०	८७	७	२७	१६६
४	४०	५६	९६	२२	२९	५१	५	५६	६	२५	२०	७७	२३४
५	३२	४०	७२	२०	१६	३६	१०	५२	१०	३२	१६	६४	१९६
६	५७	५८	११५	२९	३३	६२	९	६२	७	२३	३१	१२५	२८६
७	५६	६९	१२५	२९	२७	५६	३	५४	१५	६५	१८	७०	२७१
जम्मा	३३२	३८८	७२०	१५३	१५०	३०३	४२	३६५	८४	३३८	१३२	४८९	१६४६

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. पञ्जिकरण शाखा

तालिका ९.५: आय व्यय विवरण

क्र.सं	आर्थिक वर्ष	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	वार्षिक विनियोजन रकम रु.	५४७९८५३९८	६४६०३०२०	६९९४८०२७२	६३४२९०९६२	५५९४२८०००
२	वार्षिक खर्च रु.	३०४५७२३७३	४३२७३९०७४	४३५०२४५२७	४७२४०५६५७	४६७२३०९९७
३	कूल बजेटमा स्थानीय तहको आफ्नै आन्तरिक आयको हिस्सा	४४२९६८३०	७७९७३५९७	४७४०७८९४	६४८३०६७५	८९००००००
४	कूल खर्चमा बेरुजु	५७४९०००	४५५८०००	२८९२४०००	६६७४०००	उल्लेख नभएको

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. राजस्व शाखा

९.३ सामाजिक सुरक्षा

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसार जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लगत राख्ने, परिचय पत्र वितरण गर्ने, सामाजिक सुरक्षा र सुविधाको व्यवस्थापन गर्ने, दिवा खाजा, विश्राम केन्द्र, आश्रय केन्द्र संचालन, पुनर्स्थापना केन्द्र संचालन गर्ने एवं सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयन जस्ता जिम्मेवारीहरू संघ एवं प्रदेश सरकारको समन्वयमा गर्ने कार्य स्थानीय तहको क्षेत्राधिकारमा राखिएको छ । यस पालिकामा सरकारबाट सामाजिक सुरक्षा लाभग्राहीहरू जेष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, दलित, लोपन्मुख जाति, विधवाहरूको सङ्ख्यात्मक विवरण र खर्च तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९.६: सामाजिक सुरक्षा लाभग्राहीहरूको विवरण आ.व. २०८०/८१

विवरण	सङ्ख्या	खर्च रु.
जेष्ठ नागरिक	७३६३	८,६९,२६,३६०
एकल महिला	९००६	९९,४६,९४२
अपाङ्गता (पूर्ण/आंशिक)	६२९	४८,५९,३५९
बालबालिका	९७४०	३०,८६,५५८
दलित	९४७३	९,९२,९९,२८६
लोपन्मुख जाति	उल्लेख नभएको	००
विधवा	९६२६	९,३९,९९,०८०

स्रोत: म्याग्दे गा.पा. सामाजिक विकास शाखा

९.४ स्थानीय तह निर्वाचन २०७९

लोकतन्त्रमा आम नागरिकले आवधिक निर्वाचन मार्फत आफ्नो अभिमत प्रकट गर्छन् । निर्वाचन नागरिकको अभिमत मापन गर्ने वैधानिक विधि पनि हो । निर्वाचन आयोगले नेपालको संविधान र संघिय कानून अनुसार राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, संघिय संसदका सदस्य, प्रदेश सभाका सदस्य र स्थानीय तहका सदस्यको निर्वाचनको सञ्चालन, रेखदेख, निर्देशन, नियन्त्रण, गर्दै आईरहेको छ । सोही अनुसार निर्वाचन आयोगले २०७९ वैशाख ३० गते ७५३ वटा सबै स्थानीय तहहरूको एकै चरणमा निर्वाचन सम्पन्न भइसकेको छ । यो राज्य पुनर्संरचना पछिको दोस्रो पटक सम्पन्न भएको निर्वाचन हो । यस गाउँपालिकाबाट पार्टीगत रूपमा निर्वाचित/निकटतम प्रतिद्वन्दी जनप्रतिनिधि, प्रास मत, मतदाता सङ्ख्या, मतदान केन्द्र आदि सहितको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ९.७: स्थानीय तह निर्वाचन २०७९

वडा नं.	पद	नाम	प्रास मत	पार्टीको नाम	कैफियत
गाउँपालिका (सबै वडा)	अध्यक्ष	श्रीप्रसाद श्रेष्ठ	४९५०	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	अध्यक्ष	माया देवी राना	४२३२	नेपाली काङ्ग्रेस	निकटतम प्रतिद्वन्दी
गाउँपालिका (सबै वडा)	उपाध्यक्ष	बाल कृष्ण घिमिरे	५०३९	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	उपाध्यक्ष	रत्ना देवी घिमिरे	४२००	नेकपा एमाले	निकटतम प्रतिद्वन्दी
१	वडा अध्यक्ष	मणिभद्र वाग्ले	६९९	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	विनोद खनाल	५३६	नेपाली काङ्ग्रेस	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	मिन बहादुर थापा	६३८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	मिन बहादुर गुरुङ	६०८	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	महिला सदस्य	राम माया थापा खडुल मगर	७१४	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	केशरी सुनार	६९६	नेकपा एमाले	निर्वाचित
२	वडा अध्यक्ष	शिव बहादुर क्षेत्री	८८९	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	हरिकृष्ण श्रेष्ठ	८७५	नेकपा एमाले	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	रमेश क्षेत्री	८९४	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	महेन्द्र बहादुर रानाभाट	८३५	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	महिला सदस्य	सिता कुमाल	८८९	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित

वडा नं.	पद	नाम	प्राप्त मत	पार्टिको नाम	कैफियत
	दलित महिला सदस्य	कल्पना परियार	८३९	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
३	वडा अध्यक्ष	टुक राज अधिकारी	६६१	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	बलराम भट्टराई	५८७	नेपाली काङ्ग्रेस	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	बालचन्द्र घिमिरे	५८८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	प्रकाश घिमिरे	५७८	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	महिला सदस्य	जानकी थापा	५६३	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	सुनिता नेपाली	७१०	नेकपा एमाले	निर्वाचित
४	वडा अध्यक्ष	दिपक कुमार श्रेष्ठ	१०३८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	ज्योती कुमार श्रेष्ठ	३३२	नेकपा एमाले	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	डोल बहादुर सुनार	८१२	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	बम बहादुर मस्राङगी	७९७	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	महिला सदस्य	बद्रिका भट्टराई	९२५	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	श्रीमाया नेपाली	९०८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
५	वडा अध्यक्ष	शिव बहादुर आले	५७८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	श्रीकुमार थापा	३०६	नेकपा एमाले	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	लोकेन्द्र गुरुङ	५८६	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	खिमानन्द वाग्ले	५८५	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	महिला सदस्य	चिनीमाया थापा	६३१	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	सविता विक	६०८	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
६	वडा अध्यक्ष	हिरालाल गुरुङ	७४२	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	निर्मला वाग्ले	५७५	नेकपा एमाले	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	जुत्तराज वाग्ले भन्ने भगत बहादुर थापा	७१६	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
	सदस्य	बुद्धि बहादुर थापा	६३९	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित

वडा नं.	पद	नाम	प्राप्त मत	पार्टिको नाम	कैफियत
	महिला सदस्य	अनु महत श्रेष्ठ	७१३	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	विष्णु माया कोइराला	६६२	नेपाली काङ्ग्रेस	निर्वाचित
७	वडा अध्यक्ष	वसन्त कुमार श्रेष्ठ	७२२	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	वडा अध्यक्ष	नर बहादुर आले	५८३	नेपाली काङ्ग्रेस	निकटतम प्रतिद्वन्दी
	सदस्य	लक्ष्मण घर्ति	६२६	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	सदस्य	ध्रुव बहादुर नेपाली	६१०	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	महिला सदस्य	केशी माया मगर	६३१	नेकपा एमाले	निर्वाचित
	दलित महिला सदस्य	फूल माया नेपाली	६४०	नेकपा एमाले	निर्वाचित

स्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, पोखरा ।

तालिका ९.८: स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ मा म्याग्दे गाउँपालिकामा रहेका मतदान स्थल, मतदान केन्द्र र मतदाता विवरण

क्र स	गा.पा.	वडा	मतदान स्थल कोड	मतदान स्थल	केन्द्र	पुरुष	महिला	जम्मा
१	म्याग्दे गाउँपालिका	१	२२८९	महेन्द्र मा.वि., गुणादी	३	१३२५	१३९७	२७२२
२	म्याग्दे गाउँपालिका	२	१०६२०	राधा मा.वि., जामुने	३	१३१६	१५५२	२८६८
३	म्याग्दे गाउँपालिका	३	१०६२२	जनगणपति मा.वि. धैयरे	२	८७८	१०३४	१९१२
४	म्याग्दे गाउँपालिका	४	२४१६	मिन मा.वि., थर्पु	२	८२१	९६५	१७८६
५	म्याग्दे गाउँपालिका	४	२४१७	गणेश मा.वि., छाडगैहा	१	४५८	५३९	९९७
६	म्याग्दे गाउँपालिका	५	१०६२५	हिरामणी आधारभूत विद्यालय छाडदी	२	९८०	१०१५	१९९५
७	म्याग्दे गाउँपालिका	६	२५३८	रत्न मा.वि., क्षेत्रेभञ्ज्याङ	२	७०७	७३६	१४४३
८	म्याग्दे गाउँपालिका	६	१०६२८	अकला आधारभूत विद्यालय छविसे	२	७५०	७६८	१५१८
९	म्याग्दे गाउँपालिका	७	२५४२	जन जौकुमारी शाही आधारभूत विद्यालय, माझिलाड	३	१३४४	१५२०	२८६४
				स्थानीय तहको जम्मा -९	२०	८५७९	९५२६	१८१०५

स्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, पोखरा ।

खण्ड दश : विविध

१०.१ आधिकारिक तथ्याङ्कका १० प्रमुख सिद्धान्तहरू

वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न र विश्वव्यापी आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीको विकासका लागि एक आधारभूत सिद्धान्तको महसुस भएकोले युरोपेली तथ्याङ्क विदहरूले विकास गरेको आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तहरूलाई सन् १९९४ मा संयुक्त राष्ट्रसंघीय तथ्याङ्क आयोग (United Nations Statistical Commission) ले अनुमोदन गर्यो । सो आयोगले सन् २०१३ मा संशोधन सहित सिद्धान्तहरूको प्रस्तावना स्वीकृत गरी सोही बैठकको सिफारिसमा आर्थिक तथा सामाजिक परिषदद्वारा तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्त सम्बन्धी मस्यौदा पेश भई संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाले २९ जनवरी २०१४ मा अनुमोदन भयो । देशमा वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न यी सिद्धान्त सान्दर्भिक छन् । यी सिद्धान्तहरूले राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीका विविध पक्षहरूलाई समेटेका छन् । देशको तथ्याङ्क प्रणाली आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तद्वारा निर्देशित हुन्छ जुन विश्वव्यापी तथ्याङ्क प्रणालीको आधार स्तम्भ हो । यहाँ आधिकारिक तथ्याङ्कका १० आधारभूत सिद्धान्तहरू संक्षिप्त रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१. प्रासङ्गिकता, निष्पक्षता र सुलभता - लोकतान्त्रिक समाजका सूचना प्रणालीमा आधिकारिक तथ्याङ्क एक अपरिहार्य तत्व मानिन्छ । यसले सरकार, अर्थतन्त्र र आम जनतालाई आर्थिक, जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक तथा वातावरणीय परिस्थिति सम्बन्धी सूचना उपलब्ध गराउँछ । लोकतान्त्रिक समाजमा सरकारी तथ्याङ्क-निकायहरूले (Official Statistical Agencies) नागरिकका सार्वजनिक सूचना पाउने हकको सम्मान गर्नुपर्दछ । यसका लागि यी निकायहरूले व्यावसायिक उपयोगिता भएका आधिकारिक तथ्याङ्क निकालेर निष्पक्षताका साथ उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
२. व्यावसायिक मापदण्ड र आचार - तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारण तथा प्रस्तुतिका विधि एवं प्रक्रिया निर्धारण गर्दा तथ्याङ्क निकायहरूले वैज्ञानिक सिद्धान्त र व्यावसायिक आचारसंहिता नितान्त व्यावसायिक सोच विचारका साथ निर्णय लिनु पर्दछ । आधिकारिक वा सरकारी तथ्याङ्कमा विश्वास जगाई तथ्याङ्कमा आस्था कायम राख्न यस्ता प्रक्रिया महत्वपूर्ण हुन्छ ।

३. उत्तरदायित्व र पारदर्शिता - तथ्याङ्कको सही अर्थ लगाउने काम सहज तुल्याउन तथ्याङ्क-निकायहरूले तथ्याङ्कका स्रोत, विधि र प्रक्रियाका विवरण वैज्ञानिक मापदण्ड अनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्दछ ।
४. दुरुपयोग निवारण - तथ्याङ्कका त्रुटिपूर्ण व्याख्या भएमा वा दुरुपयोग भएमा तथ्याङ्क निकायहरूले यस्ता कुराको टिप्पणी वा खण्डन गर्न सक्नु पर्छ ।
५. आधिकारिक वा सरकारी तथ्याङ्कका स्रोतहरू - तथ्याङ्कीय सर्वेक्षण अथवा प्रशासनिक अभिलेख लगायत सबै प्रकारका स्रोतहरूबाट तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि आँकडा वा विवरण लिन सकिन्छ । तथ्याङ्क निकायले स्रोत चयन गर्दा गुणस्तर, सामयिकता, लागत एवम् उत्तरदाताको बोझलाई विचार गरेर उपयुक्त स्रोत चयन गर्नुपर्दछ ।
६. गोपनीयता - तथ्याङ्क निकायहरूले तथ्याङ्क निकाल्नको लागि सडकलन गरेका व्यक्तिगत विवरण वा आँकडाहरू प्राकृतिक वा कानुनी व्यक्ति जो जसको भएता पनि एकदम गोप्य राख्नु पर्दछ । सडकलन गरिएका यस्ता व्यक्तिगत विवरणहरू सामुहिक रूपमा तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गर्नुपर्दछ ।
७. कानून-कानून, ऐन, नियम र आदर्श अन्तर्गत तथ्याङ्क प्रणाली सञ्चालन भएका छन ती सबै कानुनी प्रावधानहरू सार्वजनिक हुनुपर्दछ ।
८. राष्ट्रिय समन्वय - तथ्याङ्क प्रणालीमा सामञ्जस्यता र दक्षता प्राप्त गर्न देशभित्रका सबै तथ्याङ्क निकायहरूबीच समन्वय अत्यावश्यक हुन्छ ।
९. अन्तर्राष्ट्रिय मादपण्डको उपयोग - प्रत्येक देशका तथ्याङ्कीय निकायहरूले अन्तर्राष्ट्रिय अवधारणा, वर्गीकरण तथा विधिहरूको प्रयोग गर्दा सबै सरकारी तहमा सामञ्जस्यता र दक्षताको वृद्धि हुन्छ ।
१०. अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग - तथ्याङ्कमा द्विपंक्षीय एवम् बहुपंक्षीय सहयोगले सबै देशमा आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार गर्न सघाउ पुर्याउँछ ।

१०.२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्कीको सामान्य परिचय, काम, कर्तव्य र प्रवाहित हुने सेवाहरु

कार्यालयको गठन र अवस्थिति

विगतमा तथ्याङ्क ऐन, २०१५ मा व्यवस्था भए बमोजिम केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय अन्तर्गत रहने गरी वि.सं. २०१५ साल मार्ग १५ गते स्थापना भएको हो । साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग तथ्याङ्क ऐन २०७९ बमोजिम वि.सं. २०७९ साल आश्विन २८ गते देखि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मातहत रहने गरी राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयमा परिणत भएको छ । ऐन अनुसार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रमुखको रूपमा संघीय निजामती सेवाको विशिष्ट श्रेणीको प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी रहने व्यवस्था छ । साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र हालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको कार्य सम्पादनमा सहयोग पु-याउने उद्देश्यले विगतमा क्षेत्रीय तथ्याङ्क कार्यालय रहेकोमा वि.सं. २०५० साल श्रावण १ गते देखि कास्की र तनहुँ जिल्ला कार्य क्षेत्र हुने गरी शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, कास्कीको स्थापना भएकोमा मिति २०७० साल चैत्र १ गते देखि कार्यालयको नाम परिवर्तन भई तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की भएको हो । नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८०/०९/१२ को निर्णय अनुसार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय मातहतका ३३ वटै तथ्याङ्क कार्यालयहरु खारेज भै १८ जिल्लामा कार्यालय रहने गरी ७७ वटै जिल्लाका स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्ने गरी १८ वटा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय स्थापना भएका हुन । हाल कास्की, तनहुँ र नवलपरासी बर्दघाट सुस्ता पूर्व गरी तीन जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी मिति २०८१ श्रावण १ गते तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की स्थापना भई गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ७, रत्नचोक स्थित आफ्नै कार्यालय भवनमा रहेको छ ।

काम, कर्तव्य र अधिकार

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की लगायत मातहतका १८ जिल्लामा रहेका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको लागि निर्धारित गरीएका कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

- क) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने गणना एवं सर्वेक्षणमा संलग्न हुने,
- ख) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने तालिम कार्यमा सघाउ पु-याउने र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने तालिम सञ्चालन गर्ने,

- ग) आवश्यकता अनुसार प्राथमिक तथा द्वितीय तथ्याङ्क संकलन तथा प्रशोधन गर्ने,
- घ) प्रदेश र कार्यक्षेत्र अन्तर्गतका प्रदेश, जिल्ला एवम् स्थानीय तहहरूको वस्तुगत विवरण तयार पार्ने,
- ङ) योजना, नीति निर्माण, अध्ययन अनुसन्धान एवं अनुगमन मुल्यांकनको लागि आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने,
- च) तथ्याङ्क विकासका लागि पैरवी र सुझाव उपलब्ध गराउने,
- छ) वडा र गणना क्षेत्रको सिमाना, धरातल र घर परिवारको निर्दिष्ट स्थान छुट्याउने गरी नक्सांकन गर्ने,
- ज) प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूसँग तथ्याङ्कीय क्रियाकलापहरूको समन्वय गर्ने,
- झ) तथ्याङ्कीय अभिलेखहरूको संरक्षण,
- ञ) तथ्याङ्कको गुणस्तरमा निरन्तरता र एकरूपता कायम गरी विभिन्न निकायसँग समन्वय गर्ने,

तालिका १०.१: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्की दरबन्दी विवरण

सि.नं.	पद	श्रेणी	सेवा	समुह	पद सङ्ख्या
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	रा.प.द्वितीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	१
२	तथ्याङ्क अधिकृत	रा.प.तृतीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	२
३	सुपरिवेक्षक	रा.प.अनं.प्रथम	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	४
४	गणक	रा.प.अनं.द्वितीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	५
५	खरिदार	रा.प.अनं.द्वितीय	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
६	सहलेखापाल	रा.प.अनं.द्वितीय	नेपाल प्रशासन	लेखा	१
७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
जम्मा					१७

अनुसूची

अनुसूची १: म्याग्दे गाउँपालिकाको सन् २०५१ सम्मको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण

वर्ष	जम्मा	पुरुष	महिला
२०२१	२३६४४	१०९१३	१२७३१
२०२२	२२९९७	१०४५७	१२५४०
२०२३	२२३३७	१००१३	१२३२४
२०२४	२१७३९	९६०९	१२१३०
२०२५	२११३२	९२२१	११९११
२०२६	२०५५३	८८७२	११६८१
२०२७	२००३३	८५७१	११४६२
२०२८	१९४९०	८२५४	११२३६
२०२९	१९०१२	७९९५	११०१७
२०३०	१८५१७	७७२५	१०७९२
२०३१	१८०६१	७४९४	१०५६७
२०३२	१७६४१	७२९०	१०३५१
२०३३	१७२३९	७०९७	१०१४२
२०३४	१६८३६	६९१७	९९१९
२०३५	१६४५६	६७५०	९७०६
२०३६	१६१२४	६६१६	९५०८
२०३७	१५७९२	६४८४	९३०८
२०३८	१५४६८	६३६३	९१०५
२०३९	१५१५५	६२५२	८९०३
२०४०	१४८५८	६१५९	८६९९
२०४१	१४५९२	६०८०	८५१२
२०४२	१४३१६	५९९३	८३२३
२०४३	१४०६८	५९२४	८१४४
२०४४	१३७९०	५८५८	७९३२
२०४५	१३५५४	५७९२	७७६२
२०४६	१३२९६	५७०८	७५८८
२०४७	१३०४३	५६४२	७४०१
२०४८	१२७७०	५५५९	७२११
२०४९	१२५३०	५४८१	७०४९
२०५०	१२२७५	५३७९	६८९६
२०५१	१२०११	५२८९	६७२२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौ । (<https://censusnepal.cbs.gov.np/results>)

अनुसूची २: प्रमुख शब्दावलीहरूको अवधारणा र परिभाषा

१. अक्सर बसोबास: व्यक्ति धेरैजसो बस्ने स्थानलाई अक्सर बसोबासको स्थान भनिन्छ ।
२. घर: घर भन्नाले सामान्यतया चारैतिर गारो वा टाटी लगाई छानो हालेर मानिसको बसोबास वा अन्य प्रयोगका लागि बनाईएको एक वा एक भन्दा बढी कोठा वा तला भएको संरचनालाई बुझाउँछ ।
३. परिवार/घरपरिवार: परिवार भन्नाले सामान्यतया व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूह हो जो एउटै आम्दानी खर्चले घर व्यवहार चलाई एकै भान्सामा खानपीन गरी बसेका हुन्छन् । एउटा घरपरिवारमा १ जना मात्र वा सो भन्दा बढी सदस्यहरू बसोबास गर्न सक्दछन् । साथै एउटा घरपरिवारमा नाता पर्ने वा नपर्ने सदस्यहरू पनि बसोबास गर्न सक्दछन् ।
४. परिवारमुली: परिवारमा परि आएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने अर्थात घरको कामकाजमा चाँजोपाँजो मिलाउने १० वर्ष पुगेका मुख्य व्यक्ति ।
५. जनसंख्या: राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को परिभाषा अनुसार अक्सर बसोबास (स्थायी र अस्थायी बसोबास) गरेको घरपरिवारको सदस्य (व्यक्ति) लाई कास्की जिल्लाको जनसङ्ख्यामा गणना गरिएको छ । गणनाको समयमा परिवारका सदस्य लामो समयका लागि स्वदेश वा विदेशमा बसोबासको लागि गएको भए जनसङ्ख्यामा अनुपस्थितिको रूपमा गणनाको गरिएको छ ।
६. अनुपस्थित व्यक्ति: विगतमा परिवारको सदस्य भएको, जनगणनाको समयमा गणना गरेको परिवारमा अक्सर नबस्ने तर पछि फर्की आउँदा सोही परिवारको सदस्य हुने व्यक्तिलाई मानिएको छ ।
७. विदेशमा अनुपस्थित (विदेशमा रहेका) जनसंख्या: गणना गरीएका परिवारका सदस्य मध्ये कुनै सदस्य ६ महिना वा सो भन्दा बढी समयसम्म विदेशमा रहेको वा लामो समय सम्म विदेशमा बसोबास गर्न गएको र पछि परिवारमा फर्की आउने व्यक्तिलाई अनुपस्थित (विदेशमा) रहेका जनसङ्ख्या भनि आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ । यदि कुनै व्यक्ति विदेशमा रहेको भएता पनि छोटो समयको लागि विदा बस्न वा अन्य कारणले घरमा आएको रहेछ भने पनि विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छ । तर विगतमा विदेशमा रहेका तर हाल उनीहरू विदेशमा

फर्कने अवस्थामा तत्काल नरहेका सदस्यहरुलाई विदेशमा रहेको व्यक्ति भनि जनगणना गरिएको छैन । छोटो समयको लागि तिर्थाटन गर्न, भ्रमण गर्न, उपचार गर्न गएको व्यक्तिलाई विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छैन । विदेशमा अनुपस्थित जनसङ्ख्यालाई नेपालको र कास्की जिल्लामा समावेश भएको छैन ।

८. अनुपस्थित (स्वदेश भित्र रहेका) जनसंख्या:- परिवारबाट छुट्टी भिन्न नभएका र परिवारमा पुनः फर्कि आउने सम्भावना भएका कुनै सदस्य स्वदेशभित्रै अन्यत्र अक्सर बसोवास गरेका भए स्वदेशमा अनुपस्थित भनी जनगणना गरिएको छ ।
९. अपाङ्गता: शरीरको कुनै एक वा एक भन्दा बढी अंग जन्मदेखि वा जन्मपछि असामान्य प्रकृतिको हुन पुगी सो अंगले गर्नु पर्ने कार्य पूर्ण रुपमा गर्न नसकेर असजिलो पर्ने शारीरिक अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ । अपाङ्गता प्रत्यक्ष देखिने शारीरिक वा इन्द्रिय सम्बन्धी बिचलन मात्र नभई प्रत्यक्ष नदेखिने पनि हुन्छन् । जस्तै: बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण, न्युन दृष्टियुक्त, अटिजम्, मनोसामाजिक आदि ।
१०. संस्थागत जनसंख्या:- नेपाली सेना, जनपद प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीमा बसेका, कारागारमा बसेका, लामो समय (६ महिना भन्दा बढी) छात्रावास, बृद्धाश्रम आदि साझा भान्सामा खाना खाई सामुहिक रुपमा बसेका व्यक्तिहरुलाई संस्थागत जनसङ्ख्यामा गणना गरिएको छ ।
११. मतदाता:- नेपालको सन्दर्भमा नेपालको संविधान २०७२ को परिभाषा अनुसार १८ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको नेपाली नागरिक जसको नाममा निर्वाचन आयोगबाट परिचय पत्र जारी भएको छ वा निर्वाचन आयोगद्वारा नामावली प्रकाशन गरिएको छ त्यो व्यक्तिलाई मतदाता भनिन्छ ।
१२. जात:- यहाँ समाजले निर्धारण गरे बमोजिमको जातजातिहरुको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ ।
१३. धर्म: यहाँ व्यक्तिको आ-आफ्नो संस्कार र आस्था अनुसारको धर्मको विवरण उल्लेख गरिएको छ । जस्तै: हिन्दू धर्म, बौद्ध धर्म, इस्लाम धर्म आदि । यी विवरण सम्बन्धित व्यक्ति वा परिवारको मुख्य व्यक्तिलाई सोधेर मात्र लिइएको छ ।

१४. वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर: दुई जनगणना वर्षको जनसङ्ख्यालाई आधार लिई Population Models अन्तर्गतको सूत्रहरू प्रयोग गरी वार्षिक रूपमा जनसङ्ख्यामा थप घटको प्रतिशतमा निकालिने वृद्धिदरलाई वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर भनिन्छ ।
१५. जनघनत्व: कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको कूल जनसङ्ख्यालाई त्यस स्थानको कूल क्षेत्रफलले भाग गरी आउने मानलाई त्यस ठाउँको जनघनत्व भनिन्छ । प्रायः जनघनत्व जना/वर्ग कि.मि.मा व्यक्त गरीन्छ ।
१६. लैङ्गिक अनुपात: कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको पुरुष जनसङ्ख्यालाई महिला जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने मान लैङ्गिक अनुपात हो । यो अनुपातले १०० जना महिला जनसङ्ख्यामा पुरुष जनसङ्ख्या भन्ने जनाउँदछ ।
१७. बाल निर्भरता दर: कुनै ठाउँको ०-१४ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई बाल निर्भरता दर भनिन्छ ।
१८. प्रौढ निर्भरता दर: कुनै ठाउँको ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसङ्ख्या जोडेर आएको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई प्रौढ निर्भरता दर भनिन्छ ।
१९. कूल निर्भरता दर: कुनै ठाउँको ०-१४ वर्ष सम्मको र ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसङ्ख्या जोडेर आएको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई कूल निर्भरता दर भनिन्छ ।
२०. जनसङ्ख्या पिरामिड: यो कुनै निश्चित ठाउँको उमेर समूह अनुसारको जनसङ्ख्यालाई ग्राफमा देखाउने तरिका हो जसमा जनसङ्ख्याको सबै भन्दा सानो उमेर समुहलाई तल र सबै भन्दा प्रौढ उमेर समुहलाई माथि पारी उमेर र लिङ्ग अनुसार पिरामिडको स्वरूप तयार गरीन्छ ।
२१. प्रजनन् गर्न योग्य उमेर: कुनै ठाउँको विवाह भएका र नभएका दुबै १५ वर्ष देखि ४९ वर्ष सम्मका महिलाहरूलाई प्रजनन् गर्न योग्य उमेरका जनसङ्ख्या भनिन्छ ।
२२. मातृ-शिशु अनुपात: कुनै ठाउँको ०-४ वर्ष सम्मको बाल जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ४९ वर्ष सम्मको महिलाको जनसङ्ख्याले भाग गरी १००० ले गुणन गरी आउने मान मातृ-शिशु

अनुपात हो । यो अनुपातले १००० जना प्रजनन गर्न योग्य उमेर महिला जनसङ्ख्यामा बाल जनसङ्ख्या भन्ने जनाउँछ ।

२३. घरको स्वामित्व: यस अध्ययनमा गणना गर्ने परिवारको घर कस्को स्वामित्वमा रहेको छ त्यहि अनुसार आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ । आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यको नाममा घर भए वा हुने भए निजी, अरुको घरमा भाडा तिर्ने शर्तमा बसेको भए भाडामा, कुनै कार्यालय, संघसंस्थाले उपलब्ध गराएको निवास वा भाडा नतिरी बसेको घरलाई संस्थागत र अन्य घर जस्तै: अरुको जग्गामा बनाएको, अरुको घरमा भाडा नतिरी बसेको भए अन्य सेवामित्वको घरमा गणना गरिएको छ ।
२४. खानेपानीको मुख्य श्रोत: गणना गरिएको परिवारले पानी खानको लागि वर्ष भरी कुन मुख्य श्रोतबाट पानी ल्याउँदछन् त्यो श्रोत उल्लेख गरिएको छ । जस्तै: पाइप/धारा, कुवा/इनार, ढुङ्गे धारा/मुलको पानी र नदी/खोलाबाट आदि ।
२५. चर्पीको प्रकार: यस वस्तुगत विवरणमा गणना गरिएको परिवारले प्रयोग गरेको शौचालय कस्तो खालको रहेको छ जस्तै: पानी राखेर बगाउन मिल्ने (फ्ल्स भएको), साधारण खालको र चर्पी नभएको आदि उल्लेख गरिएको छ ।
२६. बत्ती बाल्ने इन्धन: यसमा गणना गरिएको परिवारमा अँध्यारोमा उज्यालो बनाउन प्रयोग गरीने साधन वा इन्धन कस्तो प्रकारको रहेको छ जस्तै: बिजुली, मट्टीतेल, सोलार, अन्य आदिको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ ।
२७. खाना पकाउने मुख्य इन्धन: यसमा गणना गर्ने परिवारले प्रयोग गर्ने खाना पकाउने मुख्य इन्धन १२ महिनामा प्रयोग गरेको आधारमा उल्लेख गरिएको छ । जस्तै: काठ/दाउरा, मट्टीतेल, सिलिण्डर ग्याँस, गोबरग्याँस, अन्य आदि ।
२८. पढ्न लेख्न जान्ने: गणना गर्ने परिवारका ५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका सदस्यहरू जुन सुकै भाषामा पढ्न र लेख्न जान्नेलाई पढ्न लेख्न जान्नेमा उल्लेख गरिएको छ । यसमा परिवारका कुनै सदस्यले सांकेतिक भाषामा वा आँखा नदेख्ने, बहिराहरूले प्रयोग गर्ने प्रविधि अनुसार पढ्न र लेख्न जान्ने भए पनि पढ्न लेख्न जान्ने भनि समावेश गरिएको छ ।

२९. साक्षरता दर: नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुनै ठाउँको ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको साक्षर जनसङ्ख्या (पढ्न, लेख्न र साधारण हरहिसाब गर्न जान्ने) लाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने प्रतिशत साक्षरता दर हो । साक्षरता दर पुरुषको, महिलाको र दुवै जनसङ्ख्याको छुट्टा छुट्टै निकाल्न सकिन्छ ।
३०. प्रौढ साक्षरता दर: कुनै ठाउँ विशेषको १५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरमा लेखपढ गर्न जानेका प्रौढहरुको जनसङ्ख्या र सोही उमेर समूहका कूल प्रौढहरुको जनसङ्ख्याको प्रतिशतमा व्यक्त अनुपातलाई प्रौढ साक्षरता दर भनिन्छ ।
३१. परिवार नियोजन प्रयोगकर्तादर: परिवार नियोजनका स्थायी वा अस्थायी साधन प्रयोग गर्ने विवाहित जनसङ्ख्यालाई जम्मा विवाहित जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै परिवार नियोजन प्रयोगकर्ता दर हो ।
३२. आर्थिक क्रियाकलाप दर: १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै आर्थिक क्रियाकलाप दर हो । आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्यामा रोजगार र बेरोजगार दुवै जनसङ्ख्यालाई समावेस गरीन्छ ।
३३. कूल रोजगार दर: १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा रोजगार जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कूल रोजगारी दर हो ।
३४. कूल बेरोजगार दर: १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा बेरोजगार जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कूल बेरोजगारी दर हो ।
३५. कृषि चलन/कृषक परिवार: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ अनुसार पहाड तथा हिमालमा ४ आना र तराईमा ८ धुर वा सो भन्दा बढी कृषि कार्यको लागि जग्गा उपयोग गर्ने वा कम्तीमा १ ठूला चौपाया वा कम्तीमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तीमा २० वटा कुखुरा हाँस जस्ता पंक्षीपालन गर्ने कृषक परिवारलाई कृषि चलन मानिएको छ ।

३६. प्रतिष्ठानः प्रतिष्ठान भन्नाले कानूनी आधारमा एउटै सेवामित्व वा नियन्त्रणमा कुनै निश्चित स्थानमा रही एउटै वा मुख्य रूपले कुनै एउटा आर्थिक क्रियाकलाप गर्ने वा आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न एउटा आर्थिक एकाइलाई बुझाउँदछ । जस्तैः खनीज उत्खनन् गर्ने व्यावसाय, कारखाना, वर्कशप, पसल आदि ।
३७. आर्थिक गणनाः देशमा अस्तित्वमा वा क्रियाशील रहेका सबै व्यावसायिक आर्थिक एकाइहरू (वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदान गर्ने प्रतिष्ठान/व्यावसायहरू) मा पुगी गणनाको निर्धारित प्रकृया अनुसार निर्धारित समय भित्र ती आर्थिक एकाइहरूको विवरण संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण, प्रकाशन एवं वितरण गर्ने समष्टिगत प्रक्रियालाई “आर्थिक गणना” भनिन्छ
३८. निर्गत मुल्यः औद्योगिक प्रतिष्ठानले प्रयोग गरेको कच्चा पदार्थको लागत, विद्युत तथा इन्धनको खर्च, औद्योगिक सेवा वापतको खर्च र गत आर्थिक वर्षको मौज्जातको परिवर्तन समेत समावेश गरिएको कूल लागन नै निर्गत मुल्य हो ।
३९. आगत मुल्यः यसमा औद्योगिक प्रतिष्ठानको विक्री, औद्योगिक सेवाबाट प्राप्त रकम, आफ्नै लागि गरेको उत्पादन, तयारी र अर्ध तयारी वस्तुको मौज्जातमा भएको मुल्य परिवर्तन समावेश गरीन्छ ।
४०. मुल्य अभिवृद्धिः औद्योगिक प्रतिष्ठानको निर्गत मुल्य र आगत मुल्य बीचको अन्तरलाई मुल्य अभिवृद्धि भनिन्छ ।
४१. सुचकांकः कुनै परिमाण तथा मुल्यलाई निश्चित समय वा स्थान सन्दर्भको आधारमा हुने परिवर्तनको अङ्क तयार गर्ने कार्यलाई सुचकांक भनिन्छ ।
४२. गरीबीको रेखाः प्रस्तुत वस्तुगत विवरणमा नेपालको सन्दर्भमा गरीबी रेखांकन गर्ने विभिन्न विधि मध्ये अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा उपयोगमा ल्याइएको अध्यावधिक विधि (updated methodology) प्रचलनमा रहेको असल अभ्यास अवलम्बन गरिएको छ । घरपरिवारको कल्याणकारी मापनको निर्माणमा खाद्य उपभोग खर्चको मापन गर्दा खाद्य गरीबीको रेखा निर्धारण गर्दा आ.व. २०७९/८० मा प्रतिव्यक्ति प्रति दिन औषतमा २२३६ किलोक्यालोरी आवश्यक पर्ने भएकोले जसका लागि वार्षिक रु.३५,०२९।०० खर्च लाग्ने र गैर खाद्य वस्तुहरूमा भएको खर्चको

मापन गर्दा प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष रु. ३७,८७९।०० खर्च हुने हुँदा दुबैको प्रतिव्यक्ति न्यूनतम वार्षिक औषत खर्च रु.७२,९०८।०० लाई गरीबीको रेखा मानिएको छ ।

४३. गरीब व्यक्ति: घरपरिवारको प्रति सदस्यलाई वार्षिक रुपमा खाद्यान्न र गैर खाद्यान्न उपभोग खर्चको औषत आय भन्दा कम आम्दानी भएको व्यक्तिलाई गरीब रहेको मानिन्छ । नेपालको सन्दर्भमा नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०) अनुसार प्रतिव्यक्ति न्यूनतम वार्षिक औषत उपभोग खर्च रु.७२,९०८।०० भन्दा कम आम्दानी भएको व्यक्तिलाई गरीब व्यक्ति मानिएको छ ।

**अनुसूची ३: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरू रहने स्थान, कार्यक्षेत्र र समन्वय
गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या**

सि. नं.	प्रदेश	कार्यालय रहने स्थान	कार्यक्षेत्र	समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या
१	कोशी	विराटनगर, मोरङ	मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, धनकुटा, तेह्रथुम, संखुवासभा	६०
२	कोशी	इलाम, इलाम	इलाम, पाँचथर, ताप्लेजुङ, झापा	४२
३	कोशी	दिक्तेल, खोटाङ	खोटाङ, ओखलढुंगा, सोलुखुम्बु, भोजपुर	३५
४	मधेश	जनकपुर, धनुषा	धनुषा, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	६८
५	मधेश	विरगञ्ज, पर्सा	पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही	६८
६	बागमती	हेटौडा, मकवानपुर	मकवानपुर, चितवन, सिन्धुली	२६
७	बागमती	धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक	काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप, दोलखा	४२
८	बागमती	काठमाडौं, काठमाडौं	काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, धादिङ, नुवाकोट, रसुवा	५१
९	गण्डकी	पोखरा, कास्की	कास्की, तनहुँ, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	२३
१०	गण्डकी	गोरखा, गोरखा	गोरखा, लमजुङ, मनाङ	२३
११	गण्डकी	बागलुङ, बागलुङ	बागलुङ, स्याङ्जा, पर्वत, म्याग्दी, मुस्ताङ	३९
१२	लुम्बिनी	भैरहवा, रूपन्देही	रूपन्देही, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम), कपिलवस्तु	३३
१३	लुम्बिनी	तानसेन, पाल्पा	पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची	२८
१४	लुम्बिनी	घोराही, दाङ	दाङ, बाँके, बर्दिया, रोल्पा, प्यूठान, रूकुम (पूर्वी भाग)	४८
१५	कर्णाली	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	सुर्खेत, सल्यान, जाजरकोट, रूकुम (पश्चिम भाग)	४३
१६	कर्णाली	खलङ्गा, जुम्ला	जुम्ला, मुगु, कालिकोट, हुम्ला, डोल्पा	३६
१७	सुदूरपश्चिम	धनगढी, कैलाली	कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी, बझाङ, दार्चुला	६०
१८	सुदूरपश्चिम	दिपायल, डोटी	डोटी, अछाम, बाजुरा	२८
जम्मा				७५३

अनुसूची ४: समूहकृत देशहरुको नाम र सो अन्तर्गत राखिएका देशको नाम

१. सार्क मुलुक: अफगानिस्थान, बंगलादेश, भुटान, माल्दिभ्स, पाकिस्तान, श्रीलंका
२. आसियन मुलुक: ब्रुनाई, कम्बोडिया, इन्डोनेशिया, लाओस, मलेसिया, म्यानमार (बर्मा), फिलिपिन्स, सिंगापुर, थाइल्याण्ड, भियतनाम,
३. मध्यपूर्वका मुलुक: बहराईन, इरान, इराक, इजरायल, जोर्डन, कुवेत, किर्जिस्थान, लेबनन, लिविया, ओमन, प्यालेस्टाइन, कतार, साउदी अरेबिया, सिरिया, ताजिकिस्तान, टर्की, तुर्कमेनिस्थान, युनाइटेड अरब इमिरेट्स, उब्जेकिस्तान, यमन
४. अन्य एशियाली मुलुक: चीन, हङकङ, जापान, काजिकस्तान, उत्तर कोरिया, दक्षिण कोरिया, मकाउ, मंगोलिया, ताइवान
५. युरोपियन युनियन आवद्ध मुलुक: अस्ट्रिया, बेल्जियम, बुल्गेरिया, साइप्रस, चेक रिपब्लिक, डेनमार्क, स्टोनिया, फिनल्याण्ड, फ्रान्स, जर्मनी, ग्रीस, हंगेरी, आइसल्याण्ड, इटाली, लाटभिया, लिथुनिया, लक्जम्बर्ग, माल्टा, नेदरल्याण्ड, पोल्याण्ड, पोर्तुगल, रोमानिया, स्लोभाकिया, स्लोभानिया, स्पेन, स्वीडेन,
६. अन्य युरोपेली मुलुक: यु.के. (बेलायत), अल्बानिया, एण्डोरा, अर्मेनिया, अजरबैजान, बेलारुस, बेलिज, बोस्निया हर्जगोभिना, क्रोसिया, जर्जिया, जिब्राल्टर, आइसल्याण्ड, मेसेडोनिया, मोल्डोभा, मोनाको, मन्टेनिग्रो, नर्वे, रसिया, सानमारिनो, सर्बिया, स्विजरल्याण्ड, युक्रेन,
७. उत्तर अमेरिकी मुलुक: क्यानडा, यु.एस.ए. (अमेरिका), ग्रीनल्याण्ड
८. दक्षिण अमेरिकी मुलुक: एन्टिगुआ एण्ड बर्मुडा, अर्जेन्टिना, बाहामा, बोलिभिया, ब्राजिल, चिली, कोलम्बिया, कोस्टारिका, क्युबा, डोमेनिक, डोमेनिक रिपब्लिक, इक्वेडर, एल साल्भाडोर, फकल्याण्ड, ग्रेनेडा, ग्वाटेमाला, गुयना, हैटी, होन्डुरस, जमैका, मेक्सिको, निकारागुवा, पानामा, पाराग्वे, पेरु, ट्रिनिडाड एण्ड टोबागो, उरुग्वे, भेनेजुयला
९. अफ्रिका: अल्जेरिया, अंगोला, बेनिन, बोत्स्वाना, बुर्किना फासो, बुरुण्डी, क्यामरून, केपभर्डे, सेन्ट्रल अफ्रिकन गणतन्त्र, चाड, कंगो, डिजिबुटी, इजिप्ट, इरिट्रिया, इथियोपिया, फ्रेन्च गुयना, गाबोन, गाम्बिया, घाना, गुयना, गिनी बिसाउ, केन्या, लेसोथो, लाइबेरिया, माडागास्कार, मलावी,

माली, मौरिटानिया, मौरिसस, मोरक्को, मोजाम्बिक, नामिबिया, नाइजर, नाइजेरिया, रुवान्डा, सेनेगल, सिरालिओन, सोमालिया, दक्षिण अफ्रिका, सुडान, सुरिनाम, सेवाजिल्याण्ड, तान्जानिया, टोगो, ट्युनिसिया, युगान्डा, पश्चिमी साहारा, जाम्बिया, जिम्बावे

१०. प्रशान्त महासागरीय टापु मुलुकः अस्ट्रेलिया, फिजी, किरीबाटी, मार्शल आईलैण्ड, म्याक्रोनेसिया, नाउरु, न्यु केलेडोनिया, न्यूजिल्याण्ड, निउए, पलाउ, पपुवा न्यूगिनी, सामोआ, सोलोमोन आईलैण्ड, टिमोर लेट्से, टोडगा, टुभालु, भानुआतु,

अनुसूची ५: सन्दर्भ सामग्रीहरू

१. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ संक्षिप्त नतिजाका घरपरिवार र व्यक्तिगत तालिकाहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौं
२. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाको व्यक्तिगत तालिकाको जातजाति, भाषा र धर्मको विवरण भएका प्रतिवेदनहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौं
३. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाको घरपरिवार लगत सूचिकरण गरेको घर र अन्य सेवा सुविधा सम्बन्धी विवरणका तालिकाहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौं
४. वार्षिक प्रतिवेदन, आ.व. २०७९/८०, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, पोखरा
५. आर्थिक सर्वेक्षण- २०७९/८०, अर्थ मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश, पोखरा २०८०
६. राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, प्रमुख नतिजाहरू, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, पौष २०७६
७. तनहुँ वस्तुगत विवरण, शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की, २०६२
८. जिल्ला वस्तुगत विवरण, तनहुँ, तथ्यांक कार्यालय, कास्की - २०७१
९. गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तनहुँ, तथ्यांक कार्यालय, कास्की-२०७४
१०. तनहुँ शैक्षिक दर्पण २०८०, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, तनहुँ
११. वार्षिक प्रतिवेदन, आ.व.२०७९/८०, स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ
१२. म्याग्दे गाउँपालिकाको आवधिक पर्यटन विकास योजना २०७४/७५-२०७८/७९
१३. वार्षिक प्रगति तथा तथ्याङ्क पुस्तिका (आ.व. २०७९/८०) कृषि ज्ञान केन्द्र, तनहुँ २०८०
१४. प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष २०७८/७९, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, गण्डकी प्रदेश, पोखरा, २०७९, असौज
१५. जनसङ्ख्या साक्षरता राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय थापाथली काठमाण्डौं चैत्र २०८०
१६. जिल्ला स्थित विभिन्न कार्यालय, स्थानीय तह र संघसंस्थाहरूको वार्षिक प्रतिवेदन र रेकर्डहरू, २०८०
१७. म्याग्दे गाउँपालिकाको दोस्रो आवधिक विकास योजना (आ.व.२०८१/८२-२०८५/८६)

१८. National sample Census of Agriculture Nepal 2021/22 District Summary (By Province), NSO, October, 2023, Kathmandu.
१९. National Economic Census, 2018, Central Bureau of Statistics, 2020, Kathmandu
२०. Nepal Human Development Report, 2020, NPC, UNDP
२१. National Industrial Survey 2019/20, Provincial Report- Gandaki Province, 2022, CBS
२२. Summary Results of Nepal Living Standards Survey Fourth (2079/80), 2023, NSO
२३. Provincial National Account Estimation, CBS and NSO, Kathmandu, Nepal
२४. Nepal distributive trade Survey, 2022, National Report, NSO, Kathmandu.

अकला मन्दिर

म्याग्दे उपत्यका आसपासको दृश्य ।

ट्रिहाउस पार्क